

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ВИСОЧАНСЬКИЙ МИХАЙЛО РУДОЛЬФОВИЧ

УДК 351.863

ДИСЕРТАЦІЯ
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М. Р. Височанський

Науковий керівник –

Радченко Олександр Віталійович,

доктор наук з державного управління, професор

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Височанський М. Р. Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2020.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад удосконалених механізмів державного регулювання сфери економічної безпеки України.

Встановлено, що у державному регулюванні сфери економічної безпеки та механізмах його забезпечення наявні низка проблемних питань, що не сприяють безпеці у сфері економіки України. Зокрема, законодавчо не закріплено поняття державного регулювання, що призводить до різноманітного трактування зазначеного поняття у науковій літературі, а також спричиняє незручності у процесі його дослідження та у подальшому визначенні шляхів удосконалення його теоретичного фундаменту. Дослідники, які досліджували теорію та механізми державного управління, тлумачили державне регулювання у широкому розумінні на відміну від учених, що проводили дослідження у сфері економіки, які надавали вужче трактування поняття державного регулювання, що охоплює лише сферу економічних відносин.

У результаті аналізу дискурсного поля дослідження, виокремлено окремі наукові позиції стосовно розуміння державного регулювання. Так під поняття державного регулювання розуміють: 1) систему заходів; 2) вплив держави на соціальний розвиток країни; 3) вплив держави на відтворювальні процеси економіки відповідними засобами.

З метою удосконалення категоріально-понятійного апарату науки державного управління, обґрунтовано авторське поняття тлумачення державного регулювання, під яким запропоновано розуміти систему заходів, що застосовується спеціально уповноваженими органами, врегульована нормами права та спрямована на забезпечення функціонування держави з урахуванням її цілісності, неподільності, прав та свобод громадян як найвищих соціальних цінностей. Окрім того, запропоновано закріпити на законодавчому рівні поняття економічної безпеки в Україні, визначивши економічну безпеку України як захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу та економічних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

З урахуванням як безпосередніх, так і дотичних факторів, що впливають на стан забезпечення безпеки у сфері економіки, проведено аналіз окремих аспектів державного регулювання економічної безпеки зарубіжних країн на прикладі Польщі, Китаю та Сполученого королівства Великої Британії. Зокрема, цікавим є досвід Китаю в сенсі державного регулювання економіки та безпеки країни, який характеризується орієнтацією підприємницької діяльності на експорт, далі вкладанням інвестицій в інфраструктуру зарубіжних країн, що необхідно для покращення та оптимізації міжнародних транспортних потоків. Як наслідок, в Китаї спостерігається робота над розширенням логістики збуту вироблених товарів (послуг), яка відповідає реалізації довгострокових стратегічних цілей, зокрема досягненню світового лідерства, що провадиться завдяки механізмам державного регулювання, а саме у сфері економіки. Таким чином, Китай є прикладом сучасного розвитку технологічного світу як для України, так і для інших світових держав.

Наближеною до України у плані сусідства та партнерства є Польща, позитивні моменти державного регулювання якої у сфері економічної безпеки можуть бути використані Україною у процесі планування комплексного підходу до регулювання безпеки країни у сфері економіки та

механізмів її забезпечення. У Польщі достатньо уваги приділено культурному розвитку громад на регіональному рівні, що впливає на її стан безпеки. Польща, перебуваючи на швидкому шляху від країни периферії до соціально-розвинутої, показала важливість не тільки економічної складової, а й соціального капіталу та загального рівня розвитку культури населення, які також є своєрідною протидією гібридно-інформаційним війнам сучасності, та одним із факторів забезпечення безпеки у державі, зокрема економічної.

Ураховуючи вихід Британії з ЄС, що має незначний вплив на Україну, все-таки корисним є аналіз цієї ситуації на предмет негативних та позитивних наслідків. Перебування країни у певних союзах чи організаціях не завжди є вигідним для неї. Враховуючи курс України на партнерські відносини з ЄС та досвід Британії щодо виходу із союзу, слід зазначити, що вивчення такого досвіду є корисним у контексті державного регулювання як загалом, так і у сфері забезпечення економічної безпеки зокрема.

В Україні, враховуючи наявні загрози, як зовнішні, так і внутрішні, необхідно більше уваги приділяти заходам щодо зміцнення економічної безпеки країни, саме тому до вирішення цієї проблеми необхідно підходити комплексно.

У процесі дослідження акцентовано увагу на наявні загрози у сфері економічної безпеки України, основними серед яких є: 1) наявність збройного конфлікту на Сході України; 2) недосконале досудове розслідування; 3) корупція; 4) тіньова економіка, що впливають на стан безпеки у сфері економіки. Аргументовано важливість нейтралізації зазначених загроз у рамках державного регулювання та механізмів його забезпечення.

З урахуванням основних загроз під час забезпечення економічної безпеки України, визначено ключові проблемні питання зазначеної державної діяльності, а також запропоновано напрями модернізації процесу забезпечення державного регулювання у сфері економіки.

Зокрема, проблемами, враховуючи стан реформувань багатьох галузей в Україні, як державі перехідного періоду, є: 1) недосконале нормативно-правове регулювання; 2) недостатнє використання можливостей науково-технічного прогресу.

У рамках модернізації процесів державного регулювання у сфері економіки, виокремлено чотири напрями: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання; 2) виховання та навчання кадрового потенціалу; 3) створення умов праці в економічній сфері; 4) покращення ефективності роботи правоохоронних підрозділів, державних та судових установ та налагодження взаємодії між ними, зокрема за допомогою використання науково-технічного прогресу.

Визначено, що в Україні проблема ефективних механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки дотепер залишається майже неврегульованою на інституційному рівні та характеризується наявністю позитивних і негативних факторів. Зокрема, позитивними чинниками є наявність використання можливостей електронно-технічного забезпечення. Негативними натомість є низький рівень його застосування, а також недосконалість нормативного забезпечення заходів щодо забезпечення державного регулювання у сфері економіки (відсутність актуальної стратегії економічної безпеки; єдиного органу, який мав би займатися винятково економічними злочинами; ефективного органу, який би виконував роботу щодо повернення активів, які виведені з України незаконним шляхом тощо).

Розроблено шляхи подальшого вдосконалення ефективних механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні, серед яких передусім необхідно прийняти на законодавчому рівні Стратегію економічної безпеки. Окрім того, потрібно прискорити впровадження у практичну діяльність органів та підрозділів країни сучасних можливостей науково-технічного прогресу, зокрема систем електронного документообігу.

Запропоновано, з метою комплексного покращення державного регулювання у сфері економічної безпеки, забезпечити:

- здійснення заходів стосовно виховання молодого покоління в дусі національної свідомості, враховуючи регіональні особливості;
- формування привабливості навчальних закладів України;
- налагодження співпраці з навчальними закладами зарубіжних країн з метою обміну студентами та набуття ними практичного досвіду в установах цих країн на конкретній основі з обов’язковим поверненням (направленням) на роботу в Україну;
- сприяння більш тісній взаємодії між практичними підрозділами та навчальними закладами з метою кваліфікованого відбору кадрів;
- створення сприятливих умов детінізації економіки країни;
- вироблення швидкого механізму внесення змін та поправок до законодавства відповідно до потреб економіки та практичних підрозділів, які забезпечують її захист;
- подальше впровадження електронного документування у державних, правоохоронних та судових установах та його вдосконалення, як елементу викорінення корупційної складової;
- удосконалення взаємодії між правоохоронними органами, а також їх співпраці з прокуратурою та судовими установами, зокрема створення системи електронного документообігу між ними.

Ключові слова: державне регулювання, економічна безпека, загрози, органи влади, взаємодія, стратегія, прогнозування, планування.

SUMMARY

Vysochanskiy M.R. Mechanisms of state regulation of economic security of Ukraine. *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining the candidate of sciences degree in public administration; specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – The Private Joint-Stock Company «Higher Education Institution "Interregional Academy of Personnel Management», Kyiv 2020.

The thesis provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem of giving the theoretical background for the improved State control of economic security of Ukraine.

The study finds that the State control of economic security and its mechanisms has a number of problematic issues that do not contribute to security in the Ukrainian economy. In particular, the concept of the State control has not been legislated, leading to different interpretations of the concept in the scientific literature, as well as inconvenience in the course of its study and in further identifying ways to improve its theoretical foundation. Researchers of the theory and mechanisms of public administration interpret the State control in a broad sense, unlike scientists studying economy who have narrowly defined the State control, covering only economic relations.

The analysis of the discursive field of the research enables to identify the scope of the scientific perspectives on the State control. Therefore, the State control is considered as: 1) the system of measures; 2) the impact of the State on the social developments of the country; 3) the impact of the State on the reproductive processes in the economy by appropriate means.

In order to improve the categorical and conceptual apparatus of the public administration study, the author interprets the State control as the system of measures, applied by specially authorized bodies, regulated by provisions of law and aimed at functioning of the State considering its integrity, indivisibility and the rights and freedoms of citizens as the highest social values. In addition, it is proposed to legislate the concept of economic security in Ukraine, defining Ukraine's economic security as the protection of State sovereignty, the democratic constitutional system and economic interests of Ukraine against real and potential threats.

Taking into account both the immediate and the related factors affecting the economic security, individual aspects of the State control of the economic security of foreign countries are analysed, using the example of Poland, China and the United Kingdom of Great Britain. For example, the experience of China in the

context of the State control of economy and national security is interesting due to export-oriented business activities, further investment in infrastructure of foreign countries, what is needed to improve and optimize international transport flows. As a result, China is working to expand the marketing of manufactured goods (services), which meet long-term strategic goals, in particular the achievement of world leadership, through the mechanisms of the State control, including in economy. Thus, China is an example of the modern development of the technological world for both Ukraine and other world powers.

Poland is close to Ukraine in terms of neighbourhood and partnership, the positive features of the State control thereof in the field of economic security can be used by Ukraine in planning an integrated approach to regulating national security in the economy and its mechanisms. Poland focuses on the cultural development of communities at the regional level, affecting its security. Poland, on the fast track from the periphery country to the socially developed one, has shown the importance not only of the economic component, but also of social capital and the overall level of population culture as resistance to hybrid and information wars of modern times and one of the factors for national security, particularly economic.

Though Britain's exit from the EU has little impact on Ukraine, but it is useful to analyse the situation for negative and positive consequences. The country's participation in certain unions or organizations is not always beneficial to it. Considering Ukraine's commitment to partnership with the EU and the United Kingdom's experience in leaving the Union, it should be noted that the study of this experience is useful in the context of the State control, both in general and in the field of economic security in particular.

Given the existing threats, both external and internal, Ukraine should focus on strengthening the country's economic security, and on a comprehensive approach to the problem.

The study emphasises the existing threats to the economic security of Ukraine, such as: 1) the existence of armed conflict in the East of Ukraine; 2) incomplete pre-trial investigation; 3) corruption; 4) the shadow economy,

affecting the state of affairs in economic security. The importance of neutralizing these threats within the framework of the State control and its mechanisms is grounded.

Taking into account the main threats in ensuring the economic security of Ukraine, the key problems of the State activities under study are identified and the areas of modernization of the State control in the field of economy are proposed.

In particular, given the state of affairs in reformation of many sectors in Ukraine as a State in transition, the problematic issues are: 1) an inadequate legal and regulatory framework; 2) insufficient use of scientific and technological progress.

The study identifies four areas of the modernization of the State control of the economy, as follows: 1) improvement of the legal and regulatory framework; 2) education and training of human resources; 3) creation of working conditions in the economic sector; 4) improvement of the effectiveness of the law enforcement bodies, public institutions and the judiciary and their interaction, in particular through the use of scientific and technological progress.

The study determines that in Ukraine the problem of effective mechanisms of the State control in the field of economic security remains almost unregulated at the institutional level and is characterized by positive and negative factors. In particular, the use of electronic support is a positive factor. However, the low level of its implementation is negative, as well as the inadequacy the legal and regulatory framework for the State control in the economic sector (lack of a relevant economic security strategy; a single body to deal exclusively with economic crimes; an effective body to perform recovery of asset illegally removed from Ukraine, etc.).

The ways of further improving the effective mechanisms of the State control in the field of economic security in Ukraine are developed, among which, first of all, the Economic Security Strategy should be adopted at the legislative level. In addition, the implementation of the modern possibilities of scientific and

technological progress, in particular electronic document flow, in the activities of the country's bodies and units should be speeded up.

The study proposes, with the aim of comprehensive improvement of the State control in the field of economic security, to ensure:

- Implementation of measures to educate the younger generation in the spirit of national consciousness, taking into account regional characteristics;
- Ukrainian educational establishment sat tract evenness;
- Cooperation with educational institutions of foreign countries with a view to exchanging students and acquiring practical experience in institutions of these countries on a specific basis, with the mandatory return (referrals) to work in Ukraine;
- Closer interaction between the operational units and training institutions for the purpose of qualified selection of staff;
- Favourable conditions for anti-shadowing of the country's economy;
- Development of a rapid mechanism for changing and amending legislation in accordance with the needs of the economy and the operational units responsible for its protection;
- Further introduction and improvement of electronic documentation in State, law enforcement and judicial institutions as an element in the eradication of corruption;
- Improvement of cooperation between law enforcement agencies and their cooperation with the Public Prosecutor's Office and judicial institutions, in particular the establishment of an electronic document management system between them.

Key words: State control, economical security, threats, authorities, interaction, strategy, projecting, planning

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А) в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Височанський М. Р. Роль правового регулювання у зміцненні економічної безпеки України. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. № 6 (8). С. 33–36.
2. Vysochanskiy M. R. Analysis of the definitions of public administration and regulation and their importance in the practice of application of Ukraine. *Public management*. 2020. March. № 2 (22). Р. 39–47.
3. Височанський М. Р. Окремі аспекти процесу децентралізації влади в Україні в рамках державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5–6. С. 153–157.
4. Височанський М. Р. Вдосконалення досудового розслідування як фактору впливу на забезпечення економічної безпеки України. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 2. С. 27–33.
5. Височанський М. Р. Взаємодія правоохоронних та інших органів як фактор ефективності впливу на економічну безпеку. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 2 (4). С. 73–80.
6. Височанський М. Р. Вплив корупції на забезпечення економічної безпеки України. *Nauka i studia*. 2020. № 5 (207). С. 29–35.

Б) які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Височанський М. Р. Необхідність вдосконалення правового регулювання процесу доказування щодо окремої категорії осіб. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Львів, 30 листопада 2018 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2018. С. 26–27.
8. Височанський М. Р. Корупція як загроза економічній безпеці. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів: матеріали постійно діючого*

науково-практичного семінару (м. Львів, 24 травня 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 31–34.

9. Височанський М. Р. Деякі аспекти збройного конфлікту на території України та його вплив на економічну безпеку держави. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 144–145.

10. Височанський М. Р. Розвиток застосування електронних технологій під час державного регулювання у сфері економічної безпеки України. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Братислава, Словаччина, 7 вересня 2020 р.). Братислава, 2020. С. 13–17.

11. Височанський М. Р. Окремі питання механізму державного регулювання та його значення для вдосконалення досудового розслідування кримінальних правопорушень. *Процесуальне, криміналістичне та експертне забезпечення фінансових розслідувань*: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Ірпінь, 27 жовтня 2020 р.) Ірпінь, 2020. С. 56–60.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ	
1.1 Визначення та аналіз природи державного регулювання в контексті національної безпеки.....	24
1.2 Огляд дискурсного поля проблематики державного регулювання у сфері економічної безпеки.....	40
1.3 Генезис наукових підходів до державного регулювання у сфері економічної безпеки: сутність та зміст явища, його функції, принципи, структура.....	52
Висновки до Розділу 1.....	66
РОЗДІЛ 2 ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ КРАЇН	
2.1 Становлення та розвиток системи державного регулювання України у сфері економічної безпеки.....	67
2.2 Основні загрози економічній безпеці держави на сучасному етапі розвитку.....	85
2.3 Порівняльна характеристика державного регулювання у сфері економічної безпеки окремих зарубіжних країн та України.....	102
Висновки до Розділу 2.....	122
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	
3.1 Система органів та структурних підрозділів України, уповноважених державою на здійснення правозастосовних функцій у сфері економічної безпеки.....	123
3.2 Сучасний стан та проблеми реалізації функцій держави щодо забезпечення економічної безпеки в Україні.....	142

3.3 Напрями вдосконалення та модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні.....	155
Висновки до Розділу 3.....	174
ВИСНОВКИ.....	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	181
ДОДАТКИ.....	203

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

АТО	—	Антитерористична операція
ДБР	—	Державне бюро розслідувань
ДСР	—	Департамент стратегічних розслідувань
ДФС	—	Державна фіскальна служба
ЄС	—	Європейський Союз
ЄРДР	—	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	—	Кримінальний кодекс
КПК	—	Кримінальний процесуальний кодекс
ООН	—	Організація Об'єднаних Націй
ООС	—	Операція Об'єднаних сил
МВС	—	Міністерство внутрішніх справ України
НАБУ	—	Національне бюро розслідувань
НАЗК	—	Національне агентство запобігання корупції
НПУ	—	Національна поліція України
СНД	—	Співдружність незалежних держав

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ останні 10–15 років постійно перебуває в зоні економічної нестабільності, фінансових криз, дії різноманітних руйнівних для економіки факторів, зокрема епідемії COVID-19, що надзвичайно актуалізує проблематику забезпечення економічної безпеки держави. Організація роботи в рамках державного регулювання у сфері економічної безпеки повинна ефективно й швидко реагувати на динаміку ситуаційних змін, які відбуваються навколо. Зазначене забезпечується за допомогою відповідних механізмів державного регулювання. Застосовуючи механізми державного регулювання у сфері економічної безпеки, необхідно враховувати не тільки перебування України в стані реформ та перехідного періоду, а й наявність світових тенденцій глобалізації, що безперечно впливають на виникнення або трансформацію внутрішніх та зовнішніх загроз безпеки у сфері економіки. Вказана об'єктивна реальність обумовлює постійне оновлення та модернізацію шляхів удосконалення державного регулювання, зокрема у сфері економічної безпеки.

Окремі питання державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні досліджували такі науковці, як: З. М. Бурик, З. С. Варналій, Л. С. Головка, Л. І. Дідківська, Т. Л. Желюк, О. В. Єлізаров, Д. В. Кіслов, В. Р. Котковський, В. В. Кушмаєва, О. О. Леонова, С. І. Лекарь, С. В. Майстро, Я. С. Піцур, Я. Я. Пушак, О. В. Радченко, Є. О. Романенко, Д. М. Стеченко, О. М. Сторчеус, Т. Т. Томашевський, О. М. Чечель та інші.

На проблемах забезпечення національної безпеки зосереджували увагу у своїх працях такі дослідники, як: О. С. Бодрук, В. Б. Вагапов, О. М. Гончаренко, А. Б. Качинський, Г. Ф. Костенко, Г. М. Перепелиця, І. С. Романченко, Г. П. Ситник, С. В. Смутьський, А. А. Ткачова, В. О. Шамрай, Р. Г. Яновський та інші.

Зміцнення економічної безпеки, як складової частини національної безпеки України, є однією з цілей прийняття нормативно-правових актів, що

стосуються державного регулювання. Позитивним моментом постає проведення в Україні реформи децентралізації влади, а також прийняття стратегій сталого розвитку держави як загалом, так і на рівні регіонів у вигляді регіональних стратегій зокрема. Однак станом на початок 2021 року, в Україні відсутня актуальна стратегія економічної безпеки України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»: «Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні й психологічні проблеми» (номер державної реєстрації 0113U007698).

Мета та завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні державного регулювання сфери економічної безпеки України та його основи, науково-прикладних розробок щодо реформування наявних та утворення нових механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки України.

Для реалізації зазначеної мети, необхідно виконати такі завдання:

- уточнити науково-категоріальний апарат дослідження державного регулювання у сфері економічної безпеки як складової національної безпеки України;
- систематизувати сучасні наукові розробки щодо проблем механізму державного регулювання у сфері економічної безпеки України та описати ключові підходи їх вирішення;
- виявити характерні особливості державного регулювання економічних відносин у сфері безпечного простору, враховуючи історичний аспект в Україні;
- визначити основні загрози державного регулювання у сфері економічної безпеки України та проаналізувати їх вплив на характер трансформації механізмів державного регулювання загалом;
- виокремити основні елементи забезпечення структур державного

механізму регулювання у сфері економічної безпеки в зарубіжних країнах;

- провести аналіз системи органів та їх структурних підрозділів, що уповноважені виконувати правозахисні функції, їх повноважень та умов виконання обов’язків під час забезпечення економічної безпеки України;
- проаналізувати сучасний стан та проблеми реалізації функції держави стосовно забезпечення економічної безпеки в Україні;
- окреслити перспективи подальших напрямів модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки України.

Об’єктом дослідження є суспільно-владні відносини у сфері забезпечення економічної безпеки України.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України.

Методи дослідження. У процесі роботи було використано загальнонаукові (діалектичний, формально-логічний метод, метод системного аналізу) і спеціально-правові (історико-правовий, порівняльний, методи прогнозування і моделювання, статистичний метод) методи пізнання.

Зокрема, застосування *діалектичного методу* дало змогу скласти цілісну картину діяльності держави у забезпеченні економічної безпеки України. *Формально-логічний* метод сприяв формулюванню визначень понять «державне регулювання», «державне управління», «економічна безпека», «загрози безпеки» тощо, та пропозицій щодо вдосконалення законодавчого забезпечення політики економічної безпеки держави (розділи 1–3). *Порівняльний* метод реалізовано при виявленні особливостей іноземного підходу та міжнародних стандартів щодо державного регулювання у сфері економіки та механізму його забезпечення, його застосування посприяло адаптації позитивного іноземного досвіду до процесу застосування механізмів державного регулювання у сфері економіки України (підрозділ 2.3). Метод *системного аналізу* дав змогу з’ясувати природу державного регулювання, а також економічної безпеки, визначити їх сутність та місце в системі механізмів державного

регулювання безпеки України (розділ 1). *Історико-правовий* – для з’ясування генезису інституту державного регулювання та механізмів його забезпечення (підрозділ 2.1). *Методи прогнозування і моделювання* сприяли формулюванню пропозицій щодо удосконалення шляхів державного регулювання у сфері економічної безпеки та механізмів його забезпечення (розділи 2–3). *Статистичний* – при узагальненні результатів вивчення практики, аналізі проблем, пов’язаних із механізмами забезпечення державного регулювання сфери економічної безпеки (розділи 2–3).

Теоретичною основою дослідження слугували наукові праці з державного управління, філософії, історії та теорії держави і права, економіки, кримінального, адміністративного, податкового, кримінального процесуального права та інші.

Нормативно-правову базу дослідження склали Конституція України, Закон України «Про національну безпеку України», Стратегія національної безпеки України та інші нормативно-правові акти, що стосуються питань забезпечення безпеки держави, а також факторів, що впливають на механізм забезпечення безпеки у сфері економіки; нормативно-правові акти Польщі, Китаю, підзаконні нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем реформування механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки України, що охоплює вивчення впливу факторів, пов’язаних з його забезпеченням, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано необхідність запровадження інституційного механізму забезпечення електронно-технічної безпеки держави, що відрізняється формуванням та функціонуванням у системі органів публічного врядування самостійного підрозділу зі спеціалізованим функціоналом у сфері

економічної безпеки, діяльність якого стосуватиметься питань використання, впровадження електронно-технічних можливостей в органах влади України та систематизації наявних електронних систем;

удосконалено:

– категоріально-понятійний апарат науки державного управління, що відрізняється авторським тлумаченням поняття «державного регулювання у сфері економічної безпеки як урегульованої нормами права системи дій і заходів, що застосовуються спеціально уповноваженими органами публічного врядування, та спрямованої на виявлення, запобігання, мінімізацію загроз у сфері економічної безпеки України та, як наслідок, – на забезпечення функціонування держави з урахуванням її цілісності, неподільності, прав та свобод громадян як найвищих соціальних цінностей;

– систематизацію процесу державного регулювання у сфері забезпечення економічної безпеки, що відрізняється від наявної виокремленням чотирьох основних кластерів, які зосередили в собі заходи державного регулювання за кваліфікаційними ознаками поетапності його проведення (з фокусуванням на планування та прогнозування); підготовку й ухвалення державно-управлінських рішень у системі забезпечення економічної безпеки та безпосереднє здійснення заходів; механізми моніторингу та контролю здійснення проведених заходів; аналіз та оцінку ефективності здійснюваних заходів;

– періодизацію державного регулювання у сфері економічної безпеки на території України за його проявами під час історичного формування, як частину процесу державотворення на території України, що відрізняється від наявної виокремленням таких історичних періодів: 1) додержавного; 2) києво-руського; 3) литовсько-польського; 4) козацько-гетьманського; 5) російсько-імперського, австро-угорського; 6) радянського; 7) новітнього;

– систематизацію основних загроз економічної безпеки України, що відрізняється виокремленням їх 4-х основних груп, зокрема: 1) тіньова економіка; 2) недосконалість правоохоронної та судової систем; 3) корупція;

4) наявність збройного конфлікту на Сході України та визначенням структури й характерних особливостей кожної окремої групи загроз;

дістали подальшого розвитку:

– системний аналіз державно-управлінських процесів функціонування механізмів державного регулювання сфери економічної безпеки, який відрізняється від наявного врахуванням елементів інноваційних науково-технічних можливостей та наявності актуальних загроз економічної безпеки, що спрямовано на вирішення проблем неефективного нормативного забезпечення та недостатнього використання можливостей науково-технічного прогресу у сфері економічної безпеки;

– визначення шляхів подальшого вдосконалення процесів державного регулювання *у сфері економічної безпеки України, що відрізняється* обґрунтуванням необхідності проведення реформ органу виконавчої служби України, з метою удосконалення його діяльності у рамках міжнародного співробітництва, акцентуючи увагу на питанні повернення грошових коштів, втрачених державою через вчинювані правопорушення, або виведення активів незаконним шляхом з території України;

– дослідження державного регулювання економічної безпеки України через виокремлення низки сучасних факторів, які об'єктивно видозмінюють форми, механізми та інструментарій регулювання економічної безпеки держави, що відрізняється визначенням сутності й змісту соціетального феномену економічної безпеки України у нинішніх умовах;

– науковий аналіз основних трендів, тенденцій та процесів у сфері політико-економічних відносин, що вирізняється фокусуванням уваги на факторах і чинниках впливу на механізми державного регулювання у сфері економічної безпеки України, зокрема, економіко-географічного та культурно-ментального розвитку громадян України, врахування регіональної специфіки та особливостей кожної з областей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані і аргументовані в матеріалах дисертації положення,

висновки і пропозиції застосовано та у майбутньому можуть бути використані у:

– *практичній діяльності органів публічного врядування* – для вдосконалення механізмів забезпечення безпеки в Україні у сфері економіки, а саме у напрямках виявлення та нейтралізації загроз економічної безпеки держави, зокрема такі матеріали були використані у Департаменті стратегічних розслідувань Національної поліції України (Довідка від 29.12.2020 № 454/55/01-2021);

– *науково-дослідній роботі* – висновки та рекомендації дисертації можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень державного регулювання у сфері економічної безпеки України та його вдосконалення у Державному науково-дослідному інституті МВС України (Акт впровадження від 03.11.2020 р.);

– *навчальному процесі* – при підготовці та читанні навчальних курсів (лекційних і практичних занять) з державного управління, при написанні підручників і навчально-методичних посібників з курсу державного управління (Довідка від 04.03.2020 № 720/2).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, було оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, зокрема на: «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.); «Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Братислава, 7 вересня 2020 р.); «Процесуальне, криміналістичне та експертне забезпечення фінансових розслідувань» (м. Ірпінь, 27 жовтня 2020 р.); науково-практичних семінарах: «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (м. Львів, 30 листопада 2018 р.); «Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів» (м. Львів, 25 травня 2019 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження висвітлено в

11 публікаціях, серед яких п'ять статей – у журналах, віднесених МОН України до переліку наукових фахових видань з державно-управлінських наук, одна стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави, та п'ять тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, семінарах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінок, з них основного тексту – 165 сторінок. Список використаних джерел налічує 186 найменувань і займає 22 сторінки. Додатки розміщено на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

1.1 Визначення та аналіз природи державного регулювання в контексті національної безпеки

Визначення природи поняття «державне регулювання» є важливим для подальшого розуміння шляхів його вдосконалення, що необхідно в рамках процесу реформ, які нині проходять в Україні у різних сферах (медичній, судовій, правоохоронній та інших). Розглядати це поняття потрібно крізь призму безпеки України, оскільки саме можливість ефективно забезпечувати безпеку держави є основним гарантом виконання нею своїх функцій та створює умови щодо ефективного регулювання процесами, які існують у державі відповідно до нинішніх обставин.

Досліджуючи будь-яке поняття, необхідно проаналізувати визначення, запропоновані у науковій літературі, після чого, врахувавши та розглянувши різні його трактування, потрібно систематизувати їх та надати власну оцінку, зокрема запропонувати таке визначення, яке найбільш точно відповідає природі самого явища.

Зокрема, згідно зі словниковим тлумаченням державне регулювання – це сукупність інструментів, що допомагають державі встановити вимоги до підприємств і громадян, та включають закони, формальні і неформальні розпорядження та інші допоміжні правила, які встановлюються державою, а також, згідно закону, недержавними організаціями або організаціями саморегулювання [1, с. 15; 2, с. 121].

Окрім вказаного, державне регулювання може бути визначено як набір здійснюваних державними структурами заходів, спрямованих на контроль за поведінкою індивідів або груп, які потрапляють під контроль цих структур [1, с. 16; 3].

Трактуванню поняття державного регулювання, звісно, приділено увагу в науковій літературі, однак немає уніфікованого поняття цього явища, що спричиняє незручності у процесі його дослідження, а також у визначенні у майбутньому шляхів удосконалення. Така ситуація зумовлена передусім тим, що визначення державного регулювання не закріплене у нормативних законодавчих актах, які є обов'язковими для виконання, а тому наявність декількох визначень цього поняття є природним процесом формування єдиного тлумачення державного регулювання як явища, що безперечно народжується у процесі наукового дослідження та обговорення. Окрім невизначеності у нормативному закріпленні, труднощі щодо закріплення єдиного поняття державного регулювання виникають внаслідок широкої сфери його застосування.

Науковці, які досліджували теорію та механізми державного управління, тлумачать державне регулювання у широкому розумінні, на відміну від учених, що проводять дослідження у сфері економіки. Останні здебільшого надають порівняно вужче визначення поняття державного регулювання, охоплюючи лише сферу економічних відносин та все, що пов'язано з економікою.

Як систему заходів, державне регулювання визначають такі науковці: І. Р. Михасюк, А. С. Булатов, Л. Г. Ходов, Д. С. Зухба, Е. Н. Зухба, Н. Г. Каптуренко.

Позиція Л. І. Дідківської та Л. С. Головки розкриває термін державне регулювання як вплив держави на соціальний розвиток країни [4, с. 14].

На думку Д. М. Стеченко, державне регулювання – це вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами, з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку [5, с. 5; 6, с. 60].

Наведені визначення по-різному розкривають сутність поняття державне регулювання. Різниця у розумінні цього терміну певною мірою залежить від трактування кінцевої мети державного регулювання.

Зокрема, науковці, що трактують державне регулювання як діяльність держави, – вбачають необхідність такого регулювання заради реалізації національних інтересів держави. Інші, хто вважає, що державне регулювання – це система заходів, метою державного регулювання визначають стабілізацію та пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються.

Прихильники визначення державного регулювання як комплексу основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт, переконані, що мета такого регулювання з боку держави полягає у впливі на розвиток суспільного способу виробництва і покращення соціального розвитку країни.

Доцільно в широкому розумінні тлумачити державне регулювання як систему заходів держави задля забезпечення виконання своїх функцій.

У контексті цього, доречно проаналізувати окремі аспекти сучасного стану державного регулювання в Україні. Нині в державі триває реформування, зокрема правозастосовних органів, а тому систему виконання державою своїх функцій потрібно вважати перехідною. Такий висновок обумовлений аналізом політичних та кадрових змін за 2019 рік: обрання президента та Верховної Ради України, формування нового Кабінету Міністрів України тощо. За таких умов, зазвичай, діяльність держави може ускладнюватися наявністю кризових явищ в економічній та соціальній сферах, а також трансформацією інституціонального середовища, що не завжди відбувається в рамках запланованого процесу. З огляду на це, функції держави перехідного суспільства в науковій літературі класифікують залежно від етапу трансформації економічної системи на:

- системоформувальні функції;
- системостверджувальні функції;
- системовідтворювальні функції [7, с. 305].

Системоформівні функції – це функції започаткування якісно нової системи, які сформовані відповідно до потреб держави та об’єктивно необхідні для її становлення та функціонування.

Системостверджувальні функції – це функції, спрямовані на формування достатніх умов для фіксування новоствореної системи та необерненості трансформаційного процесу.

Системовідтворювальні функції – це функції, спрямовані на формування умов, що необхідні та достатні для сталого розвитку сформованої системи, а також націлені на її затвердження, зміцнення та розширення [7, с. 306–307].

На етапі реалізації системоформівних функцій використовується державне прогнозування, що являє собою науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану соціально-економічної та культурної сфер у майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного, соціального і культурного розвитку. Прогноз розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень органами законодавчої та виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних і гуманітарних процесів [8; 9, с. 271; 10, с. 46].

Також на зазначеному етапі важливе місце займає кадрове планування, а саме механізм реалізації концепції довгострокової, орієнтованої на майбутнє кадрової політики. Результати кадрового планування залежать від внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх належать: аналіз змісту праці; аналіз відносної цінності праці; класифікація посад; аналіз результатів праці; продуктивність праці; оплата праці. До зовнішніх: вікова структура персоналу; проекція звільнення і ротації кадрів; програмні цілі організації; бюджет організації; зміни у нормативно-правових актах; ситуація на ринку праці; політичний клімат. Особливого значення нині набув останній фактор,

адже діяльність персоналу органів виконавчої влади невіддільна від політичного тиску, лобізму зацікавлених груп та інших впливів і зовнішніх викликів [10, с. 79].

Якщо на етапі втілення системоформівних функцій держави одне з важливих місць відведене кадровому плануванню, то на етапі *реалізації системостверджувальних функцій* до цієї діяльності долучається робота кадрової служби як структурного підрозділу органу виконавчої влади, однією з функцій якого є здійснення кадрового менеджменту. Така робота може виконуватись як загалом, враховуючи політичний напрям держави, так і щодо конкретного новоствореного органу. Якщо проаналізувати ситуацію, яка нині складається в Україні, то важливо зазначити, що за останні роки створено такі самостійні органи, як НАБУ, ДБР, підрозділ ДРС у НПУ, які у результаті своєї діяльності, впливають на економічну безпеку держави; також заплановано створення фінансової поліції, що безперечно свідчить про наявність в Україні перехідного періоду.

Саме кадрова служба зосереджуються на аналітичній та організаційній роботі кадрового менеджменту, аналізі ефективності діяльності органу виконавчої влади, його структурних підрозділів, професійної діяльності кожного, прогнозуванні розвитку персоналу, плануванні кар'єри особового складу, забезпеченні навчання та моніторингу ефективності роботи [10, с. 78–79].

Завершальним етапом, а саме реалізація *системовідтворювальної функції*, є досягнення сталого розвитку новосформованої системи, що становить основну мету під час проведення будь-яких реформ у державі.

Стосовно проблем сталого розвитку в Україні, то в літературі визначають позитивні та негативні чинники. Зокрема, до позитивних відносять вигідність геополітичної розташованості, достатню, хоча і недосконалу, транспортну систему та інші. Негативними чинниками є недосконалість нормативно-правового забезпечення реалізації концепції

сталого розвитку; недостатня ефективність чинного законодавства щодо регулювання складових сталого розвитку тощо [11, с. 105].

Регуляторний вплив присутній у кожній сфері діяльності держави, а тому структурно державне регулювання можна поділити на підвиди за критерієм відношення до конкретної діяльності (наприклад, державне регулювання господарської діяльності) [12, с. 10].

З огляду на це, державне регулювання можна класифікувати:

1) за об'єктом або суспільними відносинами, на які воно спрямоване, а саме регулювання у сфері:

- діяльності адміністративних державних установ;
- господарських відносин;
- банківського сектору обслуговування;
- діяльності підприємств та організацій;
- системи судоустрою;
- здійснення правоохоронної діяльності;
- військово-оборонного сектору;
- освіти, науки та діяльності навчальних закладів;
- спорту;
- здійснення соціального захисту населення;

2) за поширенням та спрямованістю регуляторних функцій, а саме державне регулювання:

- загальнодержавного або стратегічного значення;
- регіонального (міжрегіонального) значення.

У кожному з підвидів регулювання можна виокремити етапи його здійснення, зокрема:

- 1) планування та прогнозування;
- 2) безпосереднє здійснення, організація заходів;
- 3) контроль здійснення проведених заходів;
- 4) аналіз та оцінка ефективності здійснюваних заходів.

Зважаючи на зазначені вище етапи державного регулювання, можна стверджувати, що прийнятним є твердження, що у процесі регулювання, окрім зазначених етапів, наявні також організація, моніторинг, інвентаризація тощо [13].

Доречно провести лінію дотику між функціями держави перехідного суспільства та етапами здійснення державного регулювання. Зокрема, етап планування та прогнозування має місце в рамках системоформівних функцій. Етап безпосередньої організації заходів та контроль їх здійснення застосовуються під час реалізації системостверджувальних функцій. Аналіз та оцінка ефективності здійснюваних заходів відповідно є завершальним етапом, який найбільш дотичний до системовідтворювальної функції держави та повинен слугувати закріпленню сталого розвитку.

Ураховуючи те, що нині в Україні проводиться низка реформ, зокрема відбувається процес децентралізації влади, перебудовується правоохоронна система, торкнулися зміни досудового розслідування правопорушень та подальшого їх судового розгляду, можна констатувати, що врахування етапів регулювання має важливе значення. Саме у часи реформування важливо поетапно відслідковувати діяльність держави, щоб виділити серед інших принцип ефективності її втручання як регуляторної діяльності.

Одним із прикладів етапності проведення реформ можна вважати децентралізацію влади в Україні [14, с. 155], яка передусім спрямована на регулювання регіонального розвитку.

Державне регулювання регіонального розвитку у літературі визначено як сукупність ідеологічного, політичного, правового, економічного й адміністративного впливу на регіони та окремі елементи регіональних утворень і (або) взаємозв'язків між ними, з метою розв'язання територіально-господарських, адміністративно-територіальних та інших суперечностей, і забезпечення на цій основі відтворення потенціалу регіону [10, с. 46–47].

На сучасному етапі державне регулювання регіонального розвитку продовжується: процес децентралізації влади в Україні триває з 2014 року, дорожня карта якого прописана до 2021 року [15].

Децентралізацію проводять у два етапи: 2014–2018 та 2019–2021 роки.

Перший етап децентралізації (2014–2018 рр.). Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади, а саме передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері.

У квітні 2014 року за ініціативи тодішнього Віце-прем'єр-міністра – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Володимира Гройсмана, Уряд схвалив основний концептуальний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, прийняті закони, які дали старт реформі, та завдяки яким відбувалася фінансова децентралізація, зокрема:

- Закони про внесення змін до <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19> <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19> кодексів України;
- Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», який дав змогу розпочати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. З 2015 по 2018 роки в Україні створено 878 об'єднаних територіальних громад;
- Закон «Про співробітництво територіальних громад», який створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо;
- Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг, що уможливило делегування органам місцевого самоврядування відповідного

рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Другий етап децентралізації (2019–2021 рр.). 23 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ініціював перехід до наступного етапу реформи децентралізації, який передбачає закріплення вже набутих успіхів і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії.

На прикладі проведення децентралізації влади в Україні яскраво проглядаються системо-формівні, системо-стверджувальні та системо-відтворювальні функції, які й характеризують перехідну систему у теперішньому суспільстві України.

Поряд із аналізом поняття «державне регулювання» в контексті забезпечення виконання функцій держави, доречно зосередити увагу на визначенні державної регулятивної політики та державної влади.

Зокрема, державну владу визначають як політико-правовий інструмент забезпечення існування держави та досягнення її цілей через систему повноважень і засобів, що застосовуються від імені суспільства для захисту і реалізації спільного інтересу, забезпечення загальних і часткових потреб, реалізації функцій регулювання [10, с. 29].

Державна регуляторна політика – це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені

Конституцією та законами України [10, с. 42]. У нашій країні функцію реалізації державної регуляторної політики покладено на Державну регуляторну службу, що утворена 24 грудня 2014 року. До її утворення, ця функція була покладена на центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, далі – на Державну службу України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва до грудня 2014 року.

Наявність окремого органу, який фактично займається питаннями державного регулювання, є беззаперечно виправданим, оскільки дає змогу якісно забезпечити зазначений процес. Наведене додатково підкреслює значущість дослідження державного регулювання, як важливого та актуального питання у контексті забезпечення безпеки України.

Ще одним питанням, що потребує аналізу, є близькість у понятійному полі визначень «державне регулювання» та «державне управління», саме тому доречно розглянути їх співвідношення.

На рівні загальної науки управління поняття «регулювання» та «управління» майже ніколи не використовуються як ідентичні, проте співвідношення між ними тлумачиться по-різному [16, с. 55]. Загальновизнано, що регулювання й управління як соціальні явища, маючи спільну сферу застосування, передбачають різний за характером вплив на об'єкти управління, з метою досягнення певних результатів, тобто реалізації встановлених цілей, а також завдань управлінського впливу [17, с. 17; 18, с. 39]. Порівняно з управлінням, більш ширшим видається поняття регулювання.

Управління означає цілеспрямований вплив саме на об'єкти управління, використання методів, що передбачають підпорядкування цих об'єктів управлінському впливу з боку суб'єкта управління [17, с. 18].

Окрім зазначеного, державне управління визначають як один із видів діяльності держави, сутністю якого є здійснення управлінського організуючого впливу, шляхом використання повноважень виконавчої влади

через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій, з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [10, с. 47].

За своєю природою державне управління – це вид діяльності держави, що полягає у здійсненні нею управлінського, тобто організуючого впливу на галузі і сфери суспільного життя, які вимагають певного втручання держави, шляхом використання повноважень виконавчої влади [19; 20, с. 44]. У загальному розумінні управління – це цілеспрямований вплив на складну систему. Термін «управління» означає діяльність із керівництва ким-небудь або чимось [21, с. 28].

Невід’ємною частиною державного управління є його апарат, який визначають як сукупність органів виконавчої влади, організованих у систему для реалізації цілей виконавчої влади, відповідно до конституційного принципу поділу державної влади. Саме апарат державного управління є головним важелем практичного здійснення численних завдань виконавчої влади, він щоденно здійснює практичну діяльність із забезпечення виконання законів України, і на цій підставі управління об’єктами державної форми власності, керівництво господарською діяльністю державних підприємств і організацій, реалізація економічної та соціальної політики держави, вирішення й узгодження значної кількості питань політико-адміністративного, соціально-культурного життя, державного регулювання всіма галузями економіки, надання громадянам управлінських послуг [10, с. 17].

Регулювання інколи розглядають як одну із функцій управління, що зумовлено теоретичною невизначеністю співвідношення між цими поняттями [22, с. 23]. Прийнятною є позиція Т. М. Мехедової, що функціонування виконавчої влади, поряд з використанням методів державного управління, передбачає і державне регулювання [17, с. 18]. Отже,

державне регулювання створює умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, який є бажаним для держави, і за яким відбуватиметься розвиток системи управління загалом [23, с. 43]. Причому державне регулювання передбачає декілька варіантів майбутньої діяльності керованих об'єктів, створюючи можливість діяти найбільш ефективно [17, с. 19].

З огляду на наведене тлумачення співвідношення між державним управлінням та державним регулюванням, можна виокремити й певну умовність деяких понять, що використовуються. До них належить, наприклад, «дерегулювання». Його доречно трактувати як специфічну форму державного впливу на соціально-економічні процеси, що полягає у запровадженні комплексу заходів, спрямованих на досягнення соціального та економічного ефекту у сфері підприємництва [24, с. 71]. Деретулювання не слід тлумачити як зменшення обсягів державного регулювання соціальних процесів. Адже таке зменшення буде означати фактично ефективніше використання саме прямих (адміністративних) методів державного управління, що не відповідає завданням нормативних актів, які діють у сфері підприємництва.

У науковому полі існує позиція, згідно з якою державне регулювання визначають невід'ємною функцією державного управління, яка, безумовно, має місце серед інших. Однак, вважаючи регулювання більш ширшим поняттям, аніж управління, таке формулювання не є прийнятним.

Одним із основних напрямів здійснення державного регулювання України є зміцнення національної безпеки країни.

На законодавчому рівні 21 червня 2018 року був прийнятий Закон України «Про національну безпеку України», згідно з яким закріплена Стратегія національної безпеки України, реалізація якої має здійснюватися на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної,

фінансової, матеріально-технічної допомоги. Окрім зазначеного, закон закріплює основні положення щодо національної безпеки України [25].

Згідно зі ст. 1 вказаного закону визначено основні терміни та у якому значенні вони вживаються:

– національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз;

державна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

Загрози національній безпеці України сформульовані як явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Фундаментальними національними інтересами України визначено:

1) державний суверенітет і територіальну цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України;

2) сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;

3) інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо.

Стратегія національної безпеки України, що окремо приймається у зазначеному законом порядку, повинна визначати:

- 1) пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі, основні напрями державної політики у сфері національної безпеки;
- 2) поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України, з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов;
- 3) основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки;
- 4) напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони;
- 5) ресурси, необхідні для її реалізації.

Стратегія національної безпеки України є основою для підготовки всіх інших документів щодо планування у сферах як національної безпеки і оборони, так і у сфері економічної безпеки України.

Однією з умов реалізації стратегії національної безпеки України є використання механізмів державно-приватного партнерства, а також залучення міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

Основним вектором стратегії національної безпеки виступають національні інтереси України.

У науковій літературі національні інтереси представляють як об'єктивні потреби особистості, суспільства і держави, що впливають з особливостей соціального і політичного устрою, економічного рівня розвитку, що історично склався, місця країни в міжнародному поділі праці, географічного розташування, національних і культурних традицій.

За своїм значенням національні інтереси – це основа формування стратегічних завдань внутрішньої і зовнішньої політики країни. За своїм змістом національні інтереси є інтегрованим виявом життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави. Нині основу формування

національних інтересів становить інтеграція насамперед таких життєво важливих інтересів:

– для особистості – це реальне забезпечення конституційних прав і свобод людини; надійний захист особистої і майнової безпеки; визнання вищими цінностями гідність людини, її життя і здоров'я; забезпечення гідного і гарантованого державою мінімуму матеріальних і екологічних умов існування при тенденції до їх покращання. При цьому загальні інтереси особистості повинні перебувати в гармонії з інтересами суспільства і держави;

– для суспільства – це подолання конфронтаційності в суспільстві, досягнення і підтримання національної згоди з життєво важливих проблем політичного, економічного, соціального, етнонаціонального розвитку країни; вихід із кризової демографічної та екологічної ситуації та забезпечення здоров'я населення; прискорення процесів формування громадянського суспільства; підвищення творчої соціальної активності населення; подолання економічної кризи і забезпечення поступального економічного розвитку на засадах ринкової економіки; формування політичної та правової культури населення, відповідної принципам громадянського суспільства; забезпечення визнаних міжнародним правом інтересів і прав українських діаспор у зарубіжних країнах;

– для держави – це забезпечення суверенітету і територіальної цілісності України; забезпечення соціально-політичної та економічної стабільності країни; надійний захист і забезпечення законних прав, свобод та інтересів людини і громадянина; подолання соціально-економічної кризи; прискорення формування правової, демократичної, соціальної держави; вдосконалення адміністративно-територіального державного устрою; підвищення ефективності захисту конституційного ладу, правопорядку, боротьби з організованою злочинністю і корупцією; розвиток ефективної системи міжнародних зв'язків на основі партнерства і співробітництва; створення надійного оборонного потенціалу, здатного до відбиття будь-якої зовнішньої агресії; розвиток всебічних взаємовигідних зв'язків з країнами ЄС та СНД, участь у розвитку інтеграційних процесів із ними на взаємній основі.

Поняття «національний інтерес» є одним із найбільш уживаних у політичній практиці. Однак відсутня серйозна теоретична розробка цього поняття. Немає згоди серед учених і політиків щодо змісту національних інтересів, процесу їх формування, механізму визначення і офіційного затвердження. Тому актуальним завданням є розробка науково обґрунтованих, всебічно вивірених критеріїв визначення таких інтересів, методології виявлення і процедури затвердження національних інтересів. При формуванні системи національних інтересів, важливо враховувати, що національний інтерес не може базуватися на протиставленні однієї частини суспільства іншій, тим паче на зіткненні людей, на розпалюванні взаємної ненависті між ними. Національний інтерес не може також базуватися на протиставленні справжнього та минулого і на вибірковому підході до національної історії, на зневазі до історичної пам'яті народу. Особливо важливо відзначити, що при визначенні національних інтересів, необхідно все робити на перспективу і враховувати інтереси майбутніх поколінь [26, с. 35–37].

Базовими цінностями існування будь-якої держави є забезпечення безпеки та процвітання її громадян. Йдеться про довгострокову перспективу – сталий розвиток суспільства, його добробут, збереження суверенітету та територіальної цілісності. Демократичний розвиток суспільства України неможливий без створення ефективної системи державного стратегічного планування та прогнозування, яка тісно пов'язана з формуванням та впровадженням державної політики національної безпеки.

Відсутність належного досвіду планування державної політики національної безпеки, слабка методологічна база та інституційна неспроможність органів влади щодо її впровадження, стали причинами численних помилок, результати яких безпосередньо вплинули та впливають на українське суспільство.

Розроблення та реалізація державної політики національної безпеки повинно корегуватися під впливом соціально-економічних та суб'єктивних

чинників, визначення та врахування яких є обов'язковою умовою якісного її розроблення та ефективного впровадження [27, с. 60; 28, с. 69].

Ключовими проблемами, що супроводжують розроблення та впровадження державної політики національної безпеки, є:

1. Хто і в який спосіб визначає цілі і розробляє державну політику?
2. Як здійснюється і хто оцінює результати державної політики?
3. Якою має бути державна політика?
4. Які відносини складаються між різними учасниками процесу розробки державної політики і яке ставлення населення до офіційної державної стратегії і політичного курсу [29, с. 32–34]?

З огляду на проведений аналіз природи державного регулювання в контексті зміцнення національної безпеки, необхідно надати визначення державному регулюванню, яке найповніше відображає його сутність.

Державне регулювання – це система заходів, що застосовується спеціально уповноваженими органами, врегульована нормами права та спрямована на забезпечення функціонування держави, з урахуванням її цілісності, неподільності, прав та свобод громадян як найвищих соціальних цінностей.

Існування міцної національної безпеки не є можливим без її фундаментальної частини, що пов'язана з економікою.

1.2 Огляд дискурсного поля проблематики державного регулювання у сфері економічної безпеки

Державне регулювання у сфері економічної безпеки є одним із найвагоміших елементів, оскільки від його ефективності залежить майбутнє країни загалом.

Питання забезпечення економічної безпеки в управлінському аспекті у своїх роботах досліджували: З. С. Варналій, Т. Л. Желюк, О. О. Леонова,

Я. С. Піцур, Я. Я. Пушак, О. М. Чечель та інші. Окремі проблеми, що стосуються правового регулювання, вивчали такі науковці, як: Н. І. Атаманчук, Є. І. Білокур, Л. В. Кузенко, В. М. Соловйов, І. М. Шопіна та інші.

Держава – це особлива, універсальна організація, що має публічну владу та спеціалізований апарат регулювання суспільних відносин, а суспільство – це сукупність індивідів, які проживають на території цієї країни. Відповідно термін «державне регулювання» зосереджує у собі вибір можливого ступеня чи варіанта впливу держави на економіку, яка займає особливе місце у ній.

У співвідношенні держави, суспільства та економіки пріоритетною є саме економіка, оскільки від рівня її розвитку залежать як можливості держави здійснювати свої функції, так і соціальний, інтелектуальний та інші рівні суспільства, що впливає на загальну ситуацію країни, зокрема політичну. Сталий розвиток економіки є підґрунтям зміцнення держави загалом, а саме її безпеки як економічної, так і національної.

З погляду економіки, основними об'єктами державного регулювання є діловий економічний цикл, господарська структура, умови нагромадження, грошовий обіг, платіжний баланс, ціни, зайнятість, умови конкуренції, наукові дослідження, соціальна політика, підготовка й перепідготовка кадрів, навколишнє середовище, зовнішньоекономічна діяльність [10, с. 46].

У контексті цього, доречно проаналізувати поняття державного регулювання економіки, що згруповані за ознаками їх подачі:

1) *державне регулювання як економічна діяльність держави* [7, с. 302].

В аспекті діяльності держави поняття державне регулювання економіки розглядають такі автори, як: А. Г. Савченко, Г. О. Пухтаєвич, О. М. Тітьонко та інші, що визначають спрямованість цієї діяльності на створення правових, економічних і соціальних передумов, необхідних для функціонування економічного механізму згідно з цілями й пріоритетами державної

економічної політики, а також заради реалізації національних інтересів держави [30, с. 95-96].

У визначенні, запропонованому В. П. Орешиним, поняття державного регулювання економіки розглянуто як діяльність органів влади щодо впливу їх на процес суспільного відтворення, з метою досягнення суспільно корисних результатів [31, с. 14];

2) *державне регулювання як система заходів* [7, с. 302]. Найбільш поширеною є позиція науковців стосовно розгляду державного регулювання економіки як системи заходів держави.

На думку А. С. Булатова, державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства – це система типових заходів законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, здійснюваних уповноваженими державними установами та громадськими організаціями, з метою стабілізації та пристосування соціально-економічної системи до умов, що змінюються [32, с. 261].

Розглядаючи поняття державного регулювання економіки, Л. Г. Ходов визначає його як систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними установами і громадськими організаціями, з метою стабілізації і пристосування наявної соціально-економічної системи до умов, що змінюються [33].

І. Р. Михасюк стверджує, що державне регулювання – це комплекс заходів держави, спрямованих на скерування суб'єктів економічної діяльності у напрямі, необхідному для досягнення поставлених органами державної влади й управління цілей [34, с. 8].

Д. С. Зухба, Е. Н. Зухба, Н. Г. Каптуренко зазначають, що державне регулювання є комплексом економічних і політичних заходів, які здійснюють державні органи, з метою координації економічних процесів, спрямованих на підтримку оптимальних пропорцій суспільного виробництва і запобігання у ньому кризовим ситуаціям, однак у такому формулюванні, на думку

О. О. Кундицького, не беруть до уваги лише динамічний аспект проблеми [7, с. 303];

3) *державне регулювання представляється як комплекс основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт* [7, с. 302]. Прихильниками такого підходу до розуміння державного регулювання саме як комплексу основних форм і методів впливу на певний процес чи об'єкт, є: С. В. Мочерний, В. П. Орешина, Л. І. Дідківська та Л. С. Головка, Д. М. Стеченко, Н. О. Саніахметова.

С. В. Мочерний визначає державне регулювання як комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (зокрема, продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [35, с. 379].

Як одну з форм державного впливу на економіку, визначає державне регулювання економіки Н. О. Саніахметова, а саме вказаний вплив держави заснований на законодавстві, шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на коригування економічної діяльності фізичних і юридичних осіб, що підтримується можливістю застосування правових санкцій за умови їх порушення [36, с. 122].

Тобто позиція тлумачення поняття державного регулювання економіки як системи заходів, у науковій спільноті найкраще відображає його сутність.

Аналізуючи систему державного регулювання економічної безпеки, важливо зосередитися на понятті економічної безпеки, а також визначити її місце у площині державного регулювання України, враховуючи нинішню складну перехідну ситуацію. Зокрема, необхідно розібрати структуру національної безпеки загалом, як більш ширшого поняття, та з'ясувати у ній місце системи економічної безпеки, що безперечно важливо під час дослідження механізму державного регулювання у сфері економічної безпеки України.

Економічна безпека держави – це невід’ємна частина національної безпеки, під якою тлумачать стан захищеності національної економіки від різноманітних загроз, за якого вона здатна забезпечувати поступальний розвиток суспільства, його економічну і соціально-політичну стабільність в умовах наявності несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів [37, с. 51].

Прийнятною є позиція О. О. Леонової, що економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. При цьому основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз [38, с. 109].

У такий спосіб, залежно від сфери існування, розрізняють зовнішні та внутрішні загрози безпеки держави [39, с. 204].

Економічна безпека сучасної України характеризуються: збереженням структурних деформацій у національній економіці, , зокрема енергетичних, домінуванням галузей з невеликою часткою доданої вартості, що спричиняє низьку конкурентоспроможність вітчизняної продукції; неефективністю захисту права власності, відсутністю умов для формування необхідного інвестиційного потенціалу в національній економіці, зокрема, розвинутих інституцій фінансового та фондового ринків, недосконалістю податкової системи, низькою ефективністю податкового адміністрування та контролю за використанням бюджетних асигнувань; низьким рівнем конкурентоспроможності та монополізацією окремих галузей промисловості, постачання товарів та надання послуг; недосконалістю механізму захисту внутрішнього ринку, неефективністю боротьби з контрабандою; надмірною залежністю від імпорту енергетичних ресурсів, не диверсифікацією джерел енергопостачання; монополізацією іноземним капіталом певних стратегічно важливих галузей національної економіки, що загрожує стабільності окремих товарних ринків; неефективністю економічних механізмів стимулювання науково-технічного потенціалу, відсутністю концептуальних засад

системного управління інноваційним розвитком національної економіки; поглибленням регіональної диференціації; високим рівнем тінізації економіки, зумовленим, зокрема, поширенням тіньової зайнятості, розповсюдженням напівлегальних методів ухилення від оподаткування, криміналізацією економічних відносин, наявністю в країні організованих злочинних угруповань, що претендують на контроль над діяльністю суб'єктів господарювання [40, с. 154].

Враховуючи наведене, слід розглянути місце економічної безпеки у структурі національної безпеки України.

Отже, структура національної безпеки України складається з кількох блоків, сукупність та спільна взаємодія яких передбачає забезпечення достатнього рівня захисту держави. Зокрема, частинами національної безпеки є: військова безпека; політична безпека; економічна безпека; екологічна безпека; інформаційна безпека; соціальна безпека; духовно-моральна безпеку.

Економічна безпека є одним із найбільш вагомих та розгалужених блоків національної безпеки, поряд з такими складовими, як правова, інформаційна, екологічна, енергетична, технологічна, інтелектуальна, силова.

Деякі науковці (З. С. Варналій, Т. Т. Томашевський та інші) виділяють найбільш вагомим структурним елементом економічної безпеки – фінансову безпеку держави, водночас розмежовуючи ці поняття.

Зокрема, фінансову безпеку визначають як захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на різних рівнях фінансових відносин, а також забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань [41, с. 79; 42, с. 9]. З огляду на аналіз структури та визначення фінансової безпеки як елементу економічної безпеки, науковці справедливо стверджують, що стан економіки країни прямо визначає стан фінансів, які становлять економічні відносини [43, с. 55].

Крім того, до економічної безпеки структурно відносять бюджетну, податкову, інвестиційну, грошово-кредитну, валютну, боргову безпеку та інші сфери безпеки.

Ще однією проблемою, яка впливає на механізм забезпечення державного регулювання у сфері економіки та потребує уваги, є спрямованість економіки, а також основні засади її державного регулювання в Україні.

Україна є самостійною, правовою та соціальною державою, яка прагне до реалізації цінностей, що є атрибутами такої держави. Економіка в державі проводиться відповідно засад ринкової економіки, враховуючи які здійснюється державне регулювання.

Державне регулювання основною метою визначає захист інтересів держави, суспільства загалом, соціально незахищених верств населення, зважаючи при цьому на права і свободи особистості [44, с. 143]. Важливо, щоб в умовах економічної свободи суспільні інтереси не обмежувалися.

У країнах з централізованою економікою участь держави в управлінні економікою здійснюється в прямій, безпосередній формі, шляхом використання директивних планів, жорстких законів, державного розпорядження матеріальними, фінансовими, природними і навіть трудовими ресурсами, централізованого розподілу основної маси грошових коштів через державний бюджет і фінансові органи [45, с. 25].

У країнах з ринковою економікою державне регулювання економіки носить переважно опосередкований характер і здійснюється шляхом законодавчих обмежень, податкової системи, обов'язкових платежів і нарахувань, державних інвестицій, субсидій, пільг, кредитування, здійснення державних соціальних та економічних програм.

Ураховуючи вимоги соціальної безпеки України за нинішніх умов, державне регулювання соціальної спрямованості економіки може бути успішним при удосконаленні якості управління, модернізації суспільних

відносин, при використанні досягнень європейської спільноти та переваг української ідентичності.

З огляду на це, доречно зосередитися на стані забезпечення прав та свобод людини у сучасній Україні, а саме під час проведення реформ у тій чи іншій галузях. Зокрема, у 2015 році пройшла активна фаза реформування правоохоронних органів: було створено Національну поліцію України, що постала взамін наявної тоді міліції.

Оскільки ефективна робота правоохоронних органів є запорукою процвітання держави, зокрема її економічної безпеки, необхідно проаналізувати окремі аспекти проведення реформ саме у системі Міністерства внутрішніх справ України.

Основна частина державної діяльності стосовно реформування правоохоронної системи, як уже відзначено, припадає на 2015 рік, що обумовлено вступом 7 листопада 2015 року у силу Закону України «Про Національну поліцію», що був прийнятий 2 липня 2015 року. Зазначений правовий акт дещо змінює пріоритети у діяльності правоохоронного органу з карального на превентивний, про що свідчить спрямування роботи правоохоронних органів на надання послуг, що закріплено у завданнях Національної поліції України.

Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству, шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку (ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних

ситуацій, потребують такої допомоги (ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію»).

Окрім того, згідно з п. 3 ст. 4 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Службові обов'язки працівники поліції також виконували та надалі виконують під час учинення дій, спрямованих на рятування життя людей або усунення загрози їхньому життю, чи в ході участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, під час захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України. У випадку загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського при зазначених вище обставинах, виплачується одноразова грошова допомога, що закріплено у ст. 97 Закону України «Про Національну поліцію».

Фактично реформа у діяльності структури МВС України розпочалась із введенням у дію змін кримінального процесуального законодавства, що спрямовані на забезпечення прав та свобод кожного громадянина та стосуються процесу доказування вчинення кримінальних правопорушень. З огляду на специфіку економічної злочинності, адаптація правоохоронних органів до реформованих «правил» доказування є надзвичайно важливою, оскільки при забезпеченні прав кожного необхідно проводити правомірну діяльність щодо збирання доказів з кримінального провадження та забезпечувати швидке та повне його розслідування, з метою встановлення об'єктивної істини. Увага саме до злочинів економічної спрямованості зумовлена величезними ризиками їх впливу на економічну безпеку країни. Можливість реального покарання правопорушників, безперечно, залежить від ефективності застосування насамперед кримінально-процесуальних норм.

Ураховуючи вищенаведене, а також те, що Україна, перебуваючи на світовій арені, підтримує міжнародно-правові ініціативи щодо забезпечення прав та свобод людини та громадянина, доречно навести окремі нормативно-правові положення, що є стандартом для розвинутих країн, а також основою реформування законодавства України.

Зокрема, згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) від 04.11.1950 р., яка ратифікована Україною від 17.07.1997 р., кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини, в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя [46, с. 34; 47].

Згідно зі ст. 10 Конвенції кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без утручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання

заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

Відповідно до ст. 11 Конвенції кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Зазначена стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.

Ураховуючи тенденції розвитку сучасного світового суспільства та покладення в основу законотворчої діяльності потреби людини, у 2012 році Україною було прийнято КПК, що також ураховує норму Конституції, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю у державі.

Сучасний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) від 13.04.2012 р., що вступив у законну силу 20.11.2012 р., спрямований на забезпечення прав та свобод людини та громадянина, про що свідчить закріплення вказаної позиції у засадах КПК, а також наявність у кодексі значної кількості норм, що розширюють діяльність сторони захисту, зокрема адвокатського корпусу.

Звичайно, вказані вище зміни є позитивними, однак потребують удосконалення, зокрема стосовно покращення умов збирання доказової інформації, оскільки неможливість довести вчинення кримінального правопорушення, а саме у сфері економіки, та стягнути відшкодування на користь держави, безперечно, негативно впливатиме на стан економічної безпеки країни загалом. Недосконалим, наприклад, можна назвати:

- 1) технічне забезпечення роботи, яка стосується процесу доказування, а

також взаємодії між підрозділами Національної поліції, прокуратури та суду України; 2) інститут суддівської та депутатської недоторканості. Окрім того, недосконалість норм кримінального процесуального права або прогалини права не забезпечують належних умов стороні обвинувачення під час процесу доказування, а тому дають шанси зловмисникам уникнути покарання за вчинення злочинів. За останні роки в Україні проведено чималу роботу у напрямі захисту прав та свобод людини та громадянина, зокрема підозрюваного у вчиненні злочину, однак замало уваги приділено створенню відповідних комфортних умов для проведення досудового розслідування стороні обвинувачення, що водночас порушує дію принципу важелів та противаг, а також засади рівності усіх перед законом, яка закріплена як у Конституції України, так і в КПК.

Оскільки наявність міцної структури правоохоронних органів та справедливих судів прямо впливає на стан економічної безпеки, а також на ефективність його регулювання, то проблема створення умов праці у наведених установах відіграє важливу роль. Боротьба з такими явищами, як корупція, тіньова економіка, правопорушення, що пов'язані з наявністю конфлікту на території Луганської та Донецької областях, не обходиться без діяльності правоохоронних органів та суду, а тому правильне регулювання державою цього процесу є необхідним.

До створення умов забезпечення економічної безпеки України, в рамках державного регулювання та з метою забезпечення прав та свобод людини як найвищої соціальної цінності, зокрема у правоохоронній системі та судах, доречно віднести діяльність держави щодо покращення нормативно-правового та матеріально-технічного забезпечення роботи, підбору та підвищення кваліфікації кадрів, гідної заробітної плати (грошового забезпечення), що натомість повинно сприяти зменшенню корупційних проявів як у зазначених установах, так і у державі загалом.

1.3 Генезис наукових підходів до державного регулювання у сфері економічної безпеки: сутність та зміст явища, його функції, принципи, структура

Держава повинна за різних умов діяти індивідуально, застосовуючи той чи інший ступінь утручання в економічні відносини, переслідуючи передусім ціль забезпечення належного рівня безпеки.

Окрім зазначеного, до класичного набору цілей державного регулювання належать: економічний розвиток; повна зайнятість; економічна ефективність; стабільний рівень цін; економічна свобода; справедливий розподіл доходів; економічна забезпеченість; збалансованість експорту та імпорту [48, с. 12–13]. Водночас у кожній країні, на кожному конкретному історичному етапі цілі державного регулювання коригуються залежно від багатьох чинників: обраної теоретичної концепції розвитку, що визначає економічну політику країни, рівня загального розвитку економіки; місця країни у міжнародному розподілі праці, політичної орієнтації тощо.

Здатність системи національної безпеки протидіяти загрозам значною мірою залежить від наявності у її складі економічної безпеки та її ефективності. Розглядаючи економічну безпеку як систему, її теж можна поділити на такі складові елементи забезпечення економічної безпеки:

- суб'єкти;
- об'єкти;
- механізм її забезпечення [49, с. 25].

Суб'єктами економічної безпеки суспільства виступають: держава та її інститути; первинні ланки господарювання (які визначаються як юридичні особи); домогосподарства і окремі фізичні особи [50, с. 156; 51].

Об'єктами економічної безпеки є все те, на що спрямовані дії суб'єкта щодо забезпечення його безпеки. Загалом, це економічні інтереси у сфері матеріальних ресурсів, зокрема природних, інформаційних, фінансових і

людських ресурсів та економічних відносин на рівні кожного інституційного рівня: держави, первинної ланки господарювання, особи.

Механізм забезпечення економічної безпеки передбачає формування і реалізацію функцій, засобів, принципів.

Згідно зі словниковим тлумаченням державний механізм можна розглядати як сукупність органів державної влади, які здійснюють свою діяльність для реалізації цілей держави, враховуючи конституційний принцип поділу державної влади. Вказана сукупність органів державної влади, які взаємопов'язані між собою, визначають як державний апарат, за допомогою якого здійснюється державна влада, а також реалізуються функції держави. Безперечно, апарат державного управління – це основний елемент державного механізму, що відіграє важливе значення під час виконання поставлених у державі завдань.

У широкому розумінні державний апарат можна тлумачити як систему органів законодавчої та виконавчої влади; судових органів та органів прокуратури. Зазначені органи наділені відповідними повноваженнями, що закріплені у правових нормативних актах. Зокрема, загальні правові положення вказаної вище діяльності визначені згідно зі ст. 6 Конституції України, а саме державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, відповідно органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією, а також у межах та відповідно до законів України.

Засоби – це можливості, які можуть бути використанні суб'єктом у протидії загрозам чи небезпеці. Основними засобами можуть бути: техніко-технологічні, правові, економічні, інформаційні, політичні, ідеологічні, моральні, організаційні, фізичні.

Принципи – це основні положення, відповідно до яких повинні прийматися та виконуватися рішення у процесі вибору засобів щодо забезпечення економічної безпеки та їх формування [52, с. 297].

Прийнятною є позиція В. І. Франчука, що до основних принципів забезпечення економічної безпеки належать:

1. Правомірність, що передбачає здійснення заходів забезпечення економічної безпеки, враховуючи верховенство права у межах чинного законодавства;
2. Системність, що полягає в організації економічної безпеки, де немає «важливих» та «неважливих» елементів;
3. Достатність, що має за мету мінімізувати витрати за рахунок застосування таких засобів і заходів активного і пасивного захисту, які були б достатніми для протидії загрозам чи небезпеці;
4. Гнучкість, що надає мобільності у діяльності сфері безпеки і підвищує її ефективність, а саме суб'єкт економічної безпеки повинен застосовувати моделі економічної безпеки залежно від характеру і рівня розвитку загрози чи небезпеки;
5. Своєчасність, що зобов'язує суб'єкта економічної безпеки діяти вчасно та на випередження розвитку загрози чи небезпеки, відповідно, дає змогу уникнути втрат або звести їх до мінімального значення [52, с. 132].

Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, згідно з Законом України «Про національну безпеку України», є:

- 1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;
- 2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;
- 3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони.

З огляду на це, необхідно передусім розглянути механізм державного управління, який у науковому полі визначають як [53, с. 107]:

- інструмент реалізації функцій держави та її виконавчої влади;
- практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини для досягнення поставлених цілей;
- комплексну систему державного управління, до складу якої входять конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий тощо), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування єдиного державного механізму;
- сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління;
- штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має певну структуру, сукупність правових норм, методів, засобів, інструментів державного впливу на об'єкт управління;
- механізм як система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, котра має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Прийнятним є те, що механізмів державного управління може бути стільки, скільки є функцій у держави, водночас кожна функція державного управління потребує існування відповідного механізму її реалізації [53, с. 105], а реалізація певної політики можлива лише за умови використання сукупності заходів, що утворюють механізм державного впливу. Цей вплив має економічну, правову та адміністративну спрямованість. Зокрема, політика держави нерозривно пов'язана з формуванням системи традицій, організаційних заходів тощо [54].

Механізм державного управління містить у собі методи, а саме способи практичної реалізації функцій державного управління, які здійснюються шляхом організаційно-розпорядчого впливу суб'єкта управління на

поведінку і суспільну діяльність керованого об'єкта, з метою досягнення поставлених управлінських цілей [55, с. 19].

Методи державного управління можна систематизувати, а саме:

- 1) за функціональним змістом на адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, правові, соціально-психологічні;
- 2) за спрямованістю впливу виділяють орієнтовані на загальнодержавний рівень, різноманітні структури (галузі, регіони, установи, організації тощо), окремих працівників;
- 3) за організаційними формами: тип впливу (акт, норма); спосіб здійснення впливу (одноосібний, колективний, колегіальний); часова характеристика впливу (разові та періодичні, тактичні та стратегічні, довготермінові та короткотермінові); особливості впливу (виправляти результати або запобігати їм, активно втручатися чи вичікувати);
- 4) за характером управлінського впливу: прямої (правового регулювання, публічного адміністрування), не прямої дії (демократизація, оптимізація управління, оподаткування);
- 5) за механізмом впливу на свідомість або діяльність особи: позитивні (стимулювання); негативні (примус) [10, с. 99; 55, с. 22–23].

На сучасному етапі розвитку держави Україна перебуває у процесі реформування, зокрема зміни торкнулися правоохоронної та судової систем, що у своїй діяльності керуються винятково законом та діють у правовому полі. Проблематика виявляється під час імплементації на практиці законодавчих нововведень, наприклад, окремі питання правовідносин є недостатньо врегульованими, що, звичайно, виявляється у процесі реформ. Під час виявлення таких моментів, необхідно оперативно знаходити рішення проблеми, натомість в Україні занадто довго тривають процеси внесення змін чи доповнень до законодавства у потрібних випадках. Оскільки забезпечення економічної безпеки безпосередньо пов'язане із роботою правоохоронних органів та суду, що є частиною реформованого правового регулювання,

вкрай важливо дослідити його роль у зміцненні економічної безпеки в Україні.

З огляду на наведене, а також на аналіз та систематизацію методів державного управління, доречно зазначити, що їх реалізація неможлива без якісно сформованого правового інституту та правового регулювання, які є значущою частиною державного регулювання загалом. А тому, враховуючи важливість правового інституту в контексті державного регулювання, державного управління, механізмів та методів їх утілення, необхідно розглянути поняття правового регулювання.

Правове регулювання – це певний вплив на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою правових (юридичних) засобів і має за мету впорядкування цих відносин. Однак, незважаючи на подібність, правове регулювання (legal regulation) можна тлумачити як владний вплив на суспільні відносини, з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, який здійснюється державою за допомогою усіх юридичних засобів та норм позитивного права, а також вплив на поведінку та свідомість громадян, шляхом проголошення їх прав та обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо.

Правове регулювання – це один із видів соціального регулювання, тобто регулювання, що існує у суспільстві й пов'язане з упорядкуванням суспільних відносин. Соціальне регулювання містить у своїй основі цілеспрямований, організований, результативний характер. Соціальне регулювання здійснюється різними регуляторами, серед яких надважливу роль відіграють соціальні норми – право, мораль, звичаї тощо. Право – один із найважливіших соціальних регуляторів в умовах державно організованого суспільства, внаслідок чого й правове регулювання – один із найважливіших видів соціального регулювання.

Сутністю правового регулювання державного управління є нормативне закріплення доцільних правил поведінки людей у відносинах щодо приводу здійснення державної влади й управління.

Реалізація діяльності держави щодо забезпечення та зміцнення економічної безпеки неможлива без якісно сформованого правового інституту та правового регулювання, яке є невід'ємною частиною державного регулювання. Окрім того, правове регулювання безпосередньо пов'язане з державним регулюванням, оскільки забезпечує приведення поведінки людей та їх колективів у відповідність вимогам правових норм, обмеження поведінки певними дозволами і заборонами.

Проблема правового регулювання набула останнім часом нової актуальності, потребує подальших розробок і досліджень, з метою удосконалення державного управління України [22, с. 31–33].

Необхідність розробки нових наукових напрямів дослідження проблеми правового регулювання державного управління обґрунтовується державно-управлінськими процесами, що відбуваються в Україні.

Майже все, що піддається в суспільстві правовому регулюванню, у той чи інший спосіб, більшою чи меншою мірою пов'язане з державним регулюванням та управлінням, оскільки реалізація тієї чи іншої правової норми завжди передбачає її гарантування з боку державних органів, нехай і судових [56].

Метою впливу держави в рамках правового регулювання, є упорядкування суспільних відносин, що повинно відповідати вимогам захисту прав та свобод кожної людини та громадянина, які можуть бути обмеженими у виняткових випадках згідно з чітко визначеним законодавством. Зокрема, в Конституції України, яка визначає основні засади діяльності держави, закріплено, що головним обов'язком держави є утвердження та забезпечення прав і свобод людини, які визначають зміст та спрямованість діяльності держави, що відповідає перед людиною за свою діяльність. Крім того, згідно з Конституцією Україна є соціальною, правовою державою. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. ст. 1, 3 Конституції України) [57]. Саме тому усі зміни, що

відбуваються у правовому полі в рамках реформування тієї чи іншої галузі, повинні відповідати приписам Конституції України, як нормам прямої дії.

Позитивною є діяльність України у напрямі пріоритетності охорони прав та свобод людини, що практично втілюється під час проведення реформ як у правоохоронній, так і в судовій системах, що, безперечно, відбувається на законодавчому рівні у рамках державного регулювання. Результатом цієї діяльності є, наприклад, ратифікація Верховною Радою України низки міжнародно-правових документів, зокрема Загальної декларації з прав людини, що теж підтверджує підтримання Україною світових тенденцій стосовно визнання прав і свобод особи як найвищої цінності держави.

Однак наявність норм, які гарантують захист прав та свобод особи, вимагає існування ефективної системи їх утілення, а саме механізму застосування на практиці, інакше нівелюється факт прийняття цих норм, оскільки без відповідної реалізації їх на практиці, вони носитимуть лише декларативний характер. Зокрема, з урахуванням потреб суспільства, механізм забезпечення прав і свобод громадян у сфері державного управління визначають як процес діяльності органів державного управління щодо створення належних умов реалізації, охорони та захисту прав і свобод громадян від протиправних дій, шляхом використання матеріальних і процесуальних юридичних засобів та способів [58, с. 393].

Процес правового регулювання є неможливим без державного контролю, поняття якого можна розуміти як одну з форм здійснення державної влади, забезпечення дотримання законів та інших нормативних актів, що видаються органами держави; або як систему державних органів перевірки [10, с. 48]. Державний контроль є одним із важливих етапів державного регулювання, якість якого впливає на решту етапів. Зокрема, він має умовно-примусовий характер відносно планування та безпосереднього виконання дій, що пов'язані з регулюванням; що ж до здійснення подальшої оцінки та аналізу дій, контроль є частиною інформаційної бази.

Як і правове регулювання, так і здійснення державного контролю щодо застосування закону впливають на економічну безпеку України, оскільки дають змогу проводити профілактику правопорушень з боку недобросовісних осіб, а також застосовувати каральні заходи у разі розкриття, розслідування та доведення вини стосовно вже вчинених порушень.

Важливе місце у правовому регулюванні відведено актам управління, які згідно зі словниковим тлумаченням являють владні волевиявлення суб'єктів державного управління (органів виконавчої влади, посадових осіб), які видаються колегіально чи одноосібно, спрямовані на встановлення, зміну чи припинення правових норм або зміну сфери їх дії, що здійснюються у встановленому порядку на підставі та на виконання законів, актів глави держави та вищих органів виконавчої влади, з метою практичного здійснення функцій та завдань державного управління, і діють у формі документів чи усних велінь, які містять відповідні приписи [10, с. 16]. Зокрема, як форма письмового права, важливе місце займає нормативно-правовий акт, під яким можна трактувати офіційний письмовий документ, прийнятий чи виданий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, який спрямований на регулювання суспільних відносин [10, с. 117].

Ще одним, що потребує уваги під час дослідження питань державного регулювання у сфері економічної безпеки, є визначення функцій держави у рамках заходів забезпечення її діяльності.

У сучасному суспільстві держава виконує політичні, міжнародні, соціальні та економічні функції, спрямовані на впорядкування і вдосконалення суспільних відносин. Ці функції постійно розвиваються у тісному взаємозв'язку та у зв'язку із суспільним прогресом. Однак, незважаючи на тісний взаємозв'язок названих функцій, на думку багатьох економістів, економічні функції посідають одне з найважливіших місць серед інших функцій. Економічні функції держави полягають у формуванні нею

передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суб'єктів ринку та ринкової системи, а саме:

- 1) створення умов для ефективного функціонування ринкового механізму, як найбільш оптимального механізму організації економіки;
- 2) розв'язання проблем, які не можуть бути вирішені чи вирішуються недостатньо ефективно ринковим механізмом;
- 3) усунення негативних наслідків ринкових процесів;
- 4) захисту національних інтересів на світовому ринку.

Успішний соціально-економічний розвиток країни залежить також від рівня взаємодії держави, суспільства й економіки. Взаємодія держави, економіки і суспільства може реалізуватися у такий спосіб:

- держава регулює та стимулює економіку і сприяє організації суспільства;
- економіка визначає можливості та міць держави і формує економічні інтереси суспільства;
- суспільство «виховує» державу, вказує бізнесу цілі й обмеження його розвитку.

Головне завдання державного регулювання в економічній сфері – забезпечення зростання матеріального виробництва, з метою задоволення зростаючих потреб населення. Автор фундаментального підручника «Економіка» П. Самуельсон вбачає економічну роль держави у виконанні нею трьох основних функцій: забезпечення ефективності економічної системи, її справедливості та стабільності.

Виконання функцій, безпосередньо пов'язаних із діяльністю суб'єктів господарювання, здійснюється державою через відповідну економічну політику, що являє собою упорядковану систему цілей, заходів і дій, спрямованих на економічні процеси на макро- і мікрорівні.

Економічна політика – важливий елемент ринкової системи. Держава прямо чи опосередковано визначає найважливіші параметри ринку, встановлює орієнтири діяльності окремих фірм чи підприємців. Економічна

політика повинна сприяти зміцненню фінансів суб'єктів господарювання і домашніх господарств, накопиченню національного капіталу, підвищенню доступності кредитних ресурсів вітчизняним товаровиробникам. Вона формує загальний економічний простір, встановлює обмеження для суспільно шкідливої діяльності. У результаті досягнення цілей і пріоритетів державної економічної політики власне і формує зміст державного регулювання економіки – вплив держави через її законодавчі та виконавчі органи на хід соціально-економічного розвитку, з метою досягнення цілей і пріоритетів державної економічної політики через відповідний механізм. Такий вплив може обмежувати і навіть придушувати небажані для суспільства види економічної діяльності, такі, як виробництво і торгівля наркотиками, зброєю тощо. Одночасно він може бути спрямованим на підтримку окремих форм підприємництва, фермерських господарств, малих форм економічної діяльності, видів благодійної діяльності.

Тобто функції – це види діяльності, які впливають із предмету економічної безпеки і виконуються суб'єктами безпеки та тими силами, які ними залучені.

Прийнятним є те, що кожний суб'єкт виконує здебільшого одні і ті самі за змістом функції, але різні за характером та завданнями.

Основними з них є:

- збір і аналіз інформації про процеси у сфері економіки, технологій тощо, необхідної для реалізації суб'єктом суспільства власних економічних інтересів;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз, їх причин, умов та джерел походження щодо конкретного об'єкта безпеки;
- формування граничних показників (індикаторів) економічної безпеки;
- моніторинг розвитку загроз, оцінка їх можливих наслідків (процесу розвитку і перетворювання загрози у небезпеку тощо);
- експертиза рішень, що приймаються з погляду економічної безпеки;

- формування нормативно-правової бази для протидії загрозам (для держави – закони та підзаконні нормативні акти здійснення економічної безпеки, для фірми – це втілення державних нормативних актів у статутні положення, інструкції, нормативи, накази і розпорядження тощо);

- формування організаційних структур здійснення економічної безпеки (для держави – це інституціональні установи – міністерства, відомства, предметом діяльності яких є економічна безпека; для фірм – це служби безпеки або функціональне закріплення обов’язків з економічного захисту за окремими неспеціалізованими структурами фірми);

- формування і здійснення суб’єктом безпеки суспільства моделей захисту економічних інтересів;

- розробка і проведення загальних і спеціальних заходів з економічної безпеки, які реалізуються в усіх напрямках і видах діяльності суб’єкта господарювання (у розробці і виконанні загальних заходів з економічної безпеки беруть участь керівники різних рівнів управління та структурних підрозділів, управлінці та рядові працівники, яким це передбачено у посадових обов’язках або є складовою їх роботи, але не є їх основною діяльністю. Розробкою і реалізацією спеціальних заходів з безпеки займаються працівники, в яких це є предметом діяльності і основною роботою). У кожному конкретному випадку предмет економічної безпеки визначається характером, станом і розвитком загроз, способами і формами організації діяльності суб’єктів безпеки суспільства щодо протидії цим загрозам.

Основними завданнями державного регулювання економіки в розвинених країнах є:

- правове забезпечення економічної діяльності, важливою особливістю якого є захист прав власності;

- організація грошового обігу;

- виробництво суспільних товарів та послуг, що покликані задовольняти суспільні потреби (національна безпека, охорона здоров’я, безкоштовна освіта, дороги, комунікації тощо);

- мінімізація трансакційних витрат, а саме витрат на експлуатацію економічної системи;
- антимонопольне регулювання, розвиток конкуренції, підтримка малого та середнього бізнесу;
- контроль за становищем зовнішнього середовища (оптимізація впливу зовнішніх факторів);
- співвідношення доходів підприємців та найманих працівників;
- підтримка оптимального рівня зайнятості населення, тобто мінімізація рівня безробіття;
- проведення регіональної економічної та соціальної політики, що особливо важливо в умовах суттєвої нерівномірності розвитку окремих регіонів;
- реалізація національних інтересів економіки на світовому рівні.

Реалізація поставлених завдань здійснюється через відповідний механізм, який є складовим елементом економічної безпеки, про що було зазначено вище. Окрім того, механізм державного регулювання економіки визначають як сукупність методів, інструментів, за допомогою яких держава здійснює економічну політику загалом, та за її окремими напрямками [59, с. 43; 60, с. 41]. Система таких методів та інструментів змінюється залежно від стратегічних цілей розвитку, реальної соціально-економічної ситуації, накопиченого досвіду.

Механізмами реалізації державного регулювання соціальної спрямованості економіки є:

- забезпечення дієвості наявних заходів щодо припинення збройного конфлікту на Сході України та здійснення подальших кроків у цьому напрямі;
- підвищення ефективності правоохоронної та судової систем;
- подолання корупції;
- підвищення довіри громадян до органів державної влади;
- зниження рівня тінізації національної економіки;

- забезпечення ефективної децентралізації державного управління з розмежуванням обов'язків, повноважень, функцій, обов'язків та відповідальності між центром та регіонами;
- забезпечення збалансованості економічної та соціальної політики;
- реалізація настанов держави щодо соціальної орієнтації економіки;
- досягнення збалансованості й інтересів між владою і суспільством;
- розвиток демократичних засад управління, становлення громадянського суспільства, поширення громадського контролю за діяльністю держави;
- підвищення рівня соціальної відповідальності в системі суспільних відносин та державного управління;
- внесення в положення про діяльність органів влади завдань із забезпечення соціальної орієнтації економіки;
- розвиток державно-приватного та соціального партнерства у системі економічного та соціального управління;
- використання інформаційних важелів для формування у міжнародній спільноті позитивного іміджу України та її громадян.

Визначені шляхи та пріоритети для України не є вичерпними, але вони є базовими для підвищення рівня економічної безпеки України [61].

Нині стан економічної безпеки України залишається складним, що зумовлено частково станом перехідного суспільства, у якому перебуває Україна, проводячи реформи одразу кількох галузей. Саме тому ретельне планування та прогнозування на державному рівні є обов'язковою передумовою проведення реформ у будь-якій сфері. При цьому важливо розраховувати не тільки можливості матеріального забезпечення відповідного процесу, а й можливості кадрового персоналу кваліфіковано виконувати покладену на них роботу у результаті делегування їм нових функцій унаслідок проведення реформ.

Висновки до Розділу 1

У розділі проведено аналіз наукових позицій щодо тлумачення поняття державного регулювання. Ураховуючи функції держави перехідного суспільства, що актуально для сучасної України, надано характеристику державному регулюванню. Визначено місце кожного та співвідношення між собою понять державного регулювання та державного управління. Проаналізовано класифікацію за видами та поділ на етапи державного регулювання. Зосереджено увагу на правовому регулюванні, як одній із важливих частин державного регулювання загалом, зокрема, акцентовано на соціально-правовій спрямованості України та визнанні нею прав, свобод людини та їх гарантій змістом діяльності держави. Виокремлено поняття державного регулювання, що вирізняється авторським тлумаченням, а також вдало відтворює його природу.

Зазначено правове поле існування національної безпеки України з її фундаментальними національними інтересами, а також місце економічної безпеки у структурі досліджуваного простору.

Розглянуто різні підходи щодо трактування державного регулювання економічної безпеки, зокрема такі, що мають місце в централізованій або ринковій економіках. Визначено підхід державного регулювання, що використовується в Україні, як у державі з ринковими відносинами. Акцентовано на меті державного регулювання, яка полягає у захисті інтересів держави, суспільства загалом, соціально незахищених верств населення, зважаючи при цьому на права і свободи особистості. Проаналізовано структуру, принципи функції економічної безпеки та визначено її місце як основної частини національної безпеки держави.

Матеріали цього розділу висвітлено в публікаціях [14; 18].

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ КРАЇН

2.1 Становлення та розвиток системи державного регулювання України у сфері економічної безпеки

Історія розвитку державного регулювання на території сучасної України має важливе значення у процесі його дослідження, оскільки є одним із чинників формування свідомості та ментальності населення, що водночас впливає на забезпечення якісного регулювання з боку держави тих чи інших процесів. Наприклад, при існуванні високої правосвідомості громадян та інших осіб, що здійснюють економічну діяльність, значно меншою є проблема існування злочинності, зокрема у сфері тіньової економіки. У зв'язку з цим, у бюджет поступає більша частина коштів, а тіньова економіка як загроза економічної безпеки, не набуває глобально-негативного значення.

У контексті цього аналіз історичного аспекту існування та розвитку державного регулювання на території сучасної України є необхідним для формування уявлення про особливості місцевого світосприйняття, що потрібно для розуміння та окреслення якісних підходів до визначення стратегії розвитку державного регулювання економічної безпеки. Окрім того, без урахування історичних особливостей держави та її населення, неможливо імплементувати позитивний досвід у тій чи іншій галузі зарубіжних країн.

З давніх-давен суспільство живе за встановленими правилами, де кожен індивід виконує свою соціальну функцію. Ще в пралюдських колективах, зважаючи на біологічний чинник, сформувалися передумови виникнення системи соціального контролю. Форми поведінки осіб, членів колективу, об'єктивно суворо обмежувалися відповідно до наявної природної необхідності, оскільки без певних обов'язкових правил, які регулюють суспільне життя, неможливе стабільне існування жодного соціального

колективу людей. У такий спосіб у суспільстві виникли соціальні норми, які врегульовували вже наявні взаємовідносини, зокрема у сфері державного регулювання економічної безпеки. М. І. Мірошніченко зазначає, що характерною особливістю соціальних норм є те, що вони не з'являються відразу у готовому вигляді і не є результатом спеціального нормотворчого процесу. Вони виникають у суспільстві на основі фактичних відносин між людьми [62, с. 86].

У первіснообщинних формуваннях люди, які проживали групами, мали вироблені правила поведінки, зокрема одним із таких прикладів є поділ праці. Саме неписані правила поведінки, які природно виникли між індивідами, що проживали у групах (общинах), є джерелами формування правових інститутів, галузей права та правового регулювання, яке наявне у сучасному світі. У процесі свого розвитку правила поведінки трансформувались у звичаї, які сформував т. зв. звичаєве право, надалі, з виникненням писемності, правові норми стали писаними: формувались у кодифіковані збірники; стали поділятися за сферами регулювання на галузі права; договори між державами, які у деяких випадках набули глобального характеру та регулюють питання декількох держав. Джерела права натомість стали структурованими та класифікуються за юридичною силою.

Відносини між особами з початку існування людства мали елементи економічної спрямованості, оскільки людина, зокрема та, що жила у первісному суспільстві, мала потребу у житлі, харчуванні, предметах побуту тощо, отже, перебувала у певному економічно-спрямованому просторі.

З огляду на це, регулювання економічної безпеки є невід'ємним елементом ще у взаємовідносинах первісного суспільства, оскільки наявність економічних відносин передбачає їх захист від будь-яких загроз, що фактично є діяльністю щодо забезпечення економічної безпеки, яку з моменту формування общин у державу можна визначити саме як державне регулювання у сфері економічної безпеки.

Зрозуміло, що діяльність стосовно регулювання у сфері економічної безпеки у давні часи не існувала у такому вигляді, як існує нині. На певних етапах розвитку суспільства виникали потреби у переосмисленні й узагальненні власного досвіду, пристосовуючи цей досвід до тих чи інших реалій життя. Внаслідок чого, з урахуванням вимог сучасності, формувалися нові механізми забезпечення економічної безпеки держави.

Забезпечення економічної безпеки країни є невід'ємною частиною державного регулювання різних історичних періодів і пов'язано з етапами українського державотворення, такими, як:

1. Державне регулювання у сфері економічної безпеки додержавного періоду, що характеризується появою більш виражених заходів щодо фактичного забезпечення економічного добробуту індивідів як невід'ємної частини суспільних відносин;
2. Державне регулювання у сфері економічної безпеки за часів Київської Русі, що обумовлено виникненням перших письмових норм, які частково охоплювали окремі аспекти питань регулювання економічної безпеки;
3. Державне регулювання у сфері економічної безпеки на українських землях у складі Литви та Королівства Польського, що характеризується проблематикою забезпечення економічної безпеки нашої країни як такої, враховуючи підпорядкування іншим державам;
4. Функціонування системи владних органів на території козацької держави Гетьманщини можна відзначити нагромадженням досвіду щодо регулювання та управління, зокрема економічної складової, враховуючи національні інтереси, використовуючи як письмове, так і звичаєве право;
5. Державне регулювання у сфері економічної безпеки на території сучасної України в Російській імперії та Австро-Угорщині – поступова втрата державності, розгляд економічної безпеки винятково враховуючи інтереси та потреби країн-загарбників;

6. Державне регулювання у сфері економічної безпеки в Україні в 1917–1991 рр., що характеризується побудовою економічних відносин в контексті планової економіки республік Союзу Радянських Соціалістичних Республік, без належної уваги до прав та свобод людини; здійснення Росією, як одноосібним лідером, державного регулювання в рамках Союзу Радянських Соціалістичних Республік;

7. Державне регулювання у сфері економічної безпеки в Україні з 1991 року – донині, характеризується здобуттям Україною незалежності, проведенням реформування багатьох галузей та формування стратегії забезпечення національної, зокрема економічної безпеки.

Оскільки територія України в різні періоди частково перебувала під впливом інших держав, доречно розглядати історію розвитку інституту регулювання у сфері економічної безпеки, поділивши її на означені вище історичні періоди.

В умовах первіснообщинного ладу (додержавного періоду) поведінка східних слов'ян регулювалася звичаями. Саме звичай сприймався як природний закон. Сукупність звичаїв становила первісну нормативну систему – звичаєве право [63, с. 24].

У Київській Русі звичаєве право продовжувало діяти і було основним джерелом права. Окрім нього, правовідносини врегульовували договори (з іншими державами, поміж князями, між князем і народом), вічеві постанови, князівські устави і уроки, візантійські збірники церковного права [64, с. 29].

В історію розвитку саме економічної безпеки можна заглядати з часів формування племен у державну структуру Київської Русі. Вже тоді фактично існувала економіка, про що свідчать наявність торгівельних відносин у державі, плата за ті чи інші послуги держави її жителями тощо.

Письмово закріплені правові норми, що певною мірою стосуються економічної безпеки, можна знайти вже у текстах русько-візантійських договорів 912, 944 років. Указані договори є міжнародно-правовими актами, в яких відображено норми візантійського та давньоруського права. Сфера їх

дії поширювалася на територію Київської Русі та Візантії. Цими договорами урегульовувалися торговельні відносини між двома країнами та визначалися права руських купців, які торгували у Візантії [65, с. 60].

Договори з Грецією про торгівлю враховували тогочасні загрози економічній безпеці та ресурсні можливості забезпечення зміцнення її стану. Відповідно при існуванні економіки у державі, безперечно, мала своє місце економічна безпека як така, що гарантує захищеність як зовнішніх, так і внутрішніх інтересів країни. Ураховуючи те, що Київська Русь тривалий час займала ключове місце на міжнародній арені, то доречно відзначити, що заходи, пов'язані з економічною безпекою, проводилися певний час до занепаду держави на належному рівні, про що свідчить її розквіт. Однак отримати детальну інформацію про забезпечення економічної безпеки з часів Київської Русі є проблемним питанням, що значною мірою обумовлено недостатнім письмовим закріпленням у нормативних документах, внаслідок існування звичаєвого права.

З розвитком суспільства постала потреба у більш ґрунтовній систематизації суспільних відносин, що спричинило прийняття «Руської Правди» – найпершого письмового кодифікованого збірника законодавства Київської Русі. Він містив давні норми звичаєвого права та князівські устави. Цей документ було відкрито у 1738 р. відомим істориком В. М. Татищевим. Після цього було знайдено близько 300 списків «Руської Правди». Списки називали за іменем осіб, які їх знайшли (Татищевський, Карамзінський), або за місцем знаходження (Синодальний, Троїцький, Академічний). Списки «Руської Правди», залежно від їх змісту, існують в короткій або розширеній редакції [66, с. 29]. Розширена «Руська Правда» побудована на основі тексту Короткої Правди та Статуту Володимира Мономаха й інших київських князів кінця XI–XII ст. ст.

Створення «Руської Правди» було величезним кроком вперед у систематизації правового регулювання, зокрема й такого, що стосувалось

окремих аспектів економічних відносин. Випадки, які не були зазначені у «Руській Правді», врегульовувалися нормами звичаєвого права.

У період феодальної роздробленості Київської Русі (XII–XIV ст. ст.) в усіх князівствах і землях Русі продовжували діяти норми «Руської Правди» [67, с. 8].

Надалі, під час татаро-монгольської навали, давньоруський устрій зберігся тільки в Галичині. Князь Данило отримав право на володіння Галичиною в Золотій Орді, решта території знаходилася під ханським управлінням [68, с. 68].

Після розпаду Київської Русі у 30-х рр. XII ст. на західноукраїнських землях утворилася Галицько-Волинська держава, яка об'єднала більшість українських земель, у якій надалі діяли порядки часів Київської Русі, що суттєвих змін не зазнали.

Після занепаду Галицько-Волинської держави значна частина українських земель знаходилась у складі Литовського князівства, за винятком Галичини, яка до 1569 р. перебувала у складі Польської держави як Руське воєводство. Поступово на території українських земель почали діяти польські та литовські порядки. Після об'єднання у 1569 р. Литви та Польщі в одну державу (Річ Посполиту), на території українських земель (зокрема Руського воєводства) поширилося литовське законодавство, а саме Литовські статuti. Місцеве самоврядування на українських землях у складі Литви та Королівства Польського потрапило в період панування литовсько-польської правосвідомості.

Литовська влада на початках свого панування в українських землях запровадила на своїй території дію «Руської Правди», як основного джерела права. Крім цього, у майбутньому «Руська Правда» стала основою створення Литовського законодавства [69, с. 89].

Першою спробою кодифікації законодавства Литви став Судебник великого князя Казимира 1468 р. (далі – Судебник). Його джерелами були

«Руська Правда», привілеї, звичаєве право, новий законодавчий матеріал [70, с. 31, 35].

Надалі найбільш поширеними кодифікованими джерелами права стали Литовські статuti 1529, 1566 і 1588 рр. Після об'єднання Литви і Польщі в єдину державу Річ Посполиту, на території українських земель поширюється дія третього Литовського статуту 1588 р.

Литовський Статут 1529 р. був другою ґрунтовною спробою кодифікації законодавства Литовської держави. Шляхта була невдоволена цим збірником, тому з її ініціативи у 1566 р. була затверджена нова редакція статуту. Другий Литовський Статут 1566 р. більшою мірою захищав інтереси шляхти, обмежуючи права селян. У 1588 р., на основі другого Литовського статуту 1566 р., був затверджений третій Литовський Статут.

На території українських земель, які перебували у складі Польщі, а згодом Речі Посполитої, діяли норми маґдебурзького права, певна частина котрих стосувалася процесу. Маґдебурзьке право надавалося деяким містам у вигляді привілеїв. Протягом XIV–XV ст. ст. маґдебурзьке право одержали Львів (1356 р.), Кам'янець (1374 р.), Санок (1389 р.), Луцьк (1432 р.), Кременець (1438 р.), Житомир (1444 р.), Київ (1494–1497 рр.) та ін. [71, с. 6].

Місто, яке отримувало маґдебурзьке право, звільнялося від юрисдикції державних, загальних та спеціальних інстанцій. Однак, поряд із нормами маґдебурзького права, в українських містах не переставали застосовувати норми українського звичаєвого права, а також норми Литовських Статутів [72, с. 139 – 145].

Існувало декілька джерел маґдебурзького права. Одним із них, що було поширене на території українських земель, вважають збірник «Саксонське зерцало», упорядкований Ейке фон Репковим [73, с. 6]. Збірник німецького права «Саксонське зерцало» мав значний вплив на подальше формування українського права та застосовувався на території українських земель ще протягом тривалого часу.

У майбутньому, у результаті визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького, була створена незалежна держава, офіційна назва якої – Військо Запорозьке, а народ називав її Україною, Гетьманщиною [74, с. 61].

У Гетьманщині у другій половині XVII ст. продовжував діяти Литовський Статут 1588 р. У міських судах, з певними обмеженнями, застосовували норми процесуального права, що містилися у збірниках магдебурзького права. Також у випадках колізії законів або їх неповноти, продовжувало діяти звичаєве [75, с. 30, 31], що було сформоване на українських землях ще за часів литовсько-польської доби та розвинулось у звичаях козаків Запорізької Січі.

Нерідко зустрічалися правові норми, що суперечили одна одній, тому виникла необхідність кодифікації законодавства. Важливим кроком у цьому напрямі є створення першого кодексу українського права – «Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р.» (надалі «Права...»), який містив значну кількість важливих норм права. Основними джерелами кодексу були Статут Великого Князівства Литовського 1588 р., збірники магдебурзького права «Саксонське зерцало», «Порядок», окрім цього, джерелом було також звичаєве право. «Права...» так і не були затвердженими у встановленому законом порядку. Оскільки Україна знаходилась у союзі з Росією, новий кодекс потрібно було затвердити згідно з вимогами царату. Основною причиною не затвердження «Прав...» С. В. Юшков вважає те, що «Права...» були уособленням саме українського законодавства та суттєво відрізнялися від російського. Характер «Прав...» був такий, що в його текст неможливо було внести низку змін без радикального втручання, що було невігідно російському самодержавству, яке намагалось дедалі більше поширити свій вплив на Україну, зокрема вплив російського законодавства [76, с. 388].

Хоча Кодекс «Права...» не був затверджений, проте він мав значне поширення в Україні. У той час це була найдосконаліша правнича книга, за якою вивчали українське право і використовували його як коментар до

чинних правових норм Литовського Статуту 1588 р., збірників магдебурзького права, звичаїв [77, с. 45, 47].

Розглянувши та проаналізувавши збірник «Прав...», можна стверджувати про тенденції розвитку правового регулювання в тогочасній Україні, які є свідченням високої правової культури українців.

З 1654 р. Україна як автономія, увійшла до складу Росії, що стало початком нового історичного етапу в житті держави.

На території України як автономії, діяло українське законодавство, але з часом, особливо на початку XVIII ст., в Лівобережній Україні почали застосовуватися російські правові акти. Зокрема, з 1775 р. на території України поширилася дія «Учреждения о губерниях» 1775 р., що передбачало створення загальноросійської судової системи. Фактично з 1775 р. перестало застосовуватися магдебурзьке право. З 1831 р. на всій території України магдебурзьке право було офіційно скасоване, крім Києва, де воно проіснувало до 1835 р. [78, с. 10]. З 1821 р. застосування норм місцевого кримінального права на території губерній Правобережної України допускалося лише в тих випадках, коли відповідні норми були відсутні в загальноімперському праві. У 1843 р. – скасовано дію Литовського Статуту на території Чернігівської та Полтавської губерній та запроваджено загальний порядок ведення судочинства за російсько-імперським законодавством. У зв'язку зі встановленням єдиної системи на території Російської імперії, на Україну у 1840–1842 рр. було остаточно поширено загальноросійське кримінальне процесуальне законодавство.

Стосовно західноукраїнських земель, то з 1772 р. вони перебували під владою Австрії. Пізніше, з 1867 р. Галичина, Північна Буковина й Закарпаття внаслідок реформ в Австрійській імперії, перейшли під владу Австро-Угорщини, що проіснувала до 1918 р. [79, с. 210].

У 1930-ті роки і до початку 1950-х років на стан організації та забезпечення економічної безпеки впливав сталінський тоталітарний режим, який з кінця 1929 р. почав відзначатися репресіями, сваволею і беззаконням.

Допускалися численні порушення прав людини. Пік посилення та розширення кола репресивних заходів і катастрофічне зниження рівня законності припадає на 1932–1933 рр. [80, с. 136].

Оскільки територія, на якій знаходиться сучасна Україна, не завжди була незалежною, корінне населення, у певні історичні періоди, не мало змоги забезпечувати економічної безпеки отримувати допомогу в контексті державного регулювання. Зрозуміло, що коли на територію нашої держави у зв'язку з історичними об'єктивними обставинами, розповсюджувалася влада тієї чи іншої країни, то ця країна-домінант насамперед намагалася задовільнити свої потреби, а не інтереси підкореної країни.

З огляду на історичні аспекти, необхідно зазначити, що на стан економічної безпеки впливали зовнішні та внутрішні фактори, зокрема перебування під керівництвом інших держав. Із здобуттям незалежності Україною 24 серпня 1991 року в історії держави розпочався новий етап формування економічних відносин як ззовні країни, так і в межах її кордонів. Процес формування економіки України, зокрема її економічної безпеки, після розпаду Союзу Радянських Соціалістичних Республік був нелегким. Такому процесу завадила низка проблем, а саме:

- наявність закінченого циклу виробництва багатьох підприємств на території України, який був організований на просторах Союзу Радянських Соціалістичних Республік;
- невміння самостійно приймати управлінські рішення, оскільки країна тривалий час перебувала під директивою Москви;
- відсутність чітко сформованої стратегії зміцнення економічної безпеки;
- інші внутрішні та зовнішні фактори перебудови суспільства в рамках утворення у 1991 році молодой держави Україна, обумовлені особливостями перехідного суспільства.

У контексті цього, доречно розглянути державне регулювання економічної безпеки в Україні після проголошення нею незалежності.

Україна отримала свою незалежність, однак перед нею постало чимало проблемних питань, які потребували вирішення та стосувалися сфери економічної безпеки.

З проголошенням у 1991 р. України незалежною державою, наріла потреба у прийнятті законодавства, яке б комплексно регулювало правовідносини відповідно до нових обставин. З 31 жовтня 1995 р. Україна стала членом Ради Європи, чим взяла на себе зобов'язання привести своє національне законодавство у відповідність до загальновизнаних норм міжнародного права та процесуальних положень, що передбачені Європейською конвенцією про захист прав і основних свобод людини.

Прийнятною є позиція, що економічна безпека ґрунтується на засадах економічної незалежності, стійкості і стабільності та здатності до саморозвитку та прогресу [81; 82; 83, с.186], саме тому державне регулювання, зокрема у сфері економічної безпеки, стало формуватися по-новому з 1991 року, пріоритетом якого стали власні національні інтереси. Безперечно, взаємодія та співпраця з іншими державами, зокрема сусідськими, має місце, однак після здобуття незалежності Україна виступає у цих взаєминах як повноцінний суб'єкт міжнародного права. Окрім того, в Україні активне вивчення проблематики економічної безпеки розпочалося лише після набуття статусу її як суверенної держави.

Вперше після проголошення незалежності країни увага законодавця торкнулася економічної складової в контексті національної безпеки держави у Постанові «Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України», схваленій Верховною Радою України 16.01.1997 р.

У концепції зазначено, що національна безпека України досягається шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих доктрин, стратегій, концепцій і програм у таких сферах, як політична, економічна, соціальна, воєнна, екологічна, науково-технологічна, інформаційна тощо.

Одним із пріоритетних національних інтересів України було закріплено створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки [84, с. 46].

Основними можливими загрозами національної безпеки України в економічній сфері, згідно з концепцією, визначено:

- 1) неефективність системи державного регулювання економічних відносин;
- 2) наявність структурних диспропорцій, монополізму виробників, перешкод становленню ринкових відносин;
- 3) невирішеність проблеми ресурсної, фінансової та технологічної залежності національної економіки від інших країн;
- 4) економічна ізоляція України від світової економічної системи;
- 5) неконтрольований вплив за межі України інтелектуальних, матеріальних і фінансових ресурсів;
- 6) криміналізація суспільства, діяльність тіньових структур [85].

Важливе місце в системі актів щодо забезпечення економічної безпеки відведено програмним установчим документам, а саме стратегіям, концепціям, доктринам, що становлять систему офіційно прийнятих у державі поглядів, оскільки є установчими.

До таких документів можна віднести Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (Основні положення); Стратегії національної безпеки України та інші документи, що врегульовують окремі питання економічної безпеки та механізму її забезпечення.

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає мету, вектори руху, дорожню карту, нагальні пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України.

Метою Стратегії розвитку є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

Україна має стати державою із сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему;

За вектором безпеки передбачено проведення таких заходів:

- реформа системи національної безпеки та оборони;
- реформа оборонно-промислового комплексу;
- судова реформа;
- оновлення влади та антикорупційна реформа;
- програма електронного урядування;
- реформа правоохоронної системи;
- програма енергонезалежності;
- реформа захисту інтелектуальної власності;
- програма збереження навколишнього природного

середовища [86].

Ще одним нормативним документом, що свідчить про подальший розвиток державного регулювання безпекового простору в Україні, є Стратегія національної безпеки, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. Серед загальних положень зазначеної стратегії вказано, що російська загроза, яка має довгостроковий характер, а також інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України обумовлюють потребу у створенні нової системи забезпечення національної безпеки України.

У 2015 році були визначені актуальні загрози національній безпеці України, зокрема її економічній безпеці, а саме:

1) агресивні дії Росії, що здійснюються для виснаження української економіки і підриву суспільно-політичної стабільності, з метою знищення держави Україна і захоплення її території, а саме:

- блокування зусиль України щодо протидії монополізації стратегічних галузей національної економіки російським капіталом, щодо позбавлення залежності від монопольних поставок критичної сировини, насамперед енергетичних ресурсів;

- торговельно-економічна війна;

2) корупція та неефективна система державного управління:

- поширення корупції, її укорінення в усіх сферах державного управління;

- слабкість, дисфункціональність, застаріла модель публічних інститутів, депрофесіоналізація та деградація державної служби;

- здійснення державними органами діяльності в корпоративних та особистих інтересах, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та суб'єктів господарської діяльності;

3) економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення:

- монопольно-олігархічна, низькотехнологічна, ресурсовитратна економічна моделі;

- відсутність чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, воєнно-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей;

- високий рівень «тінізації» та криміналізації національної економіки, кримінально-кланова система розподілу суспільних ресурсів;

- деформоване державне регулювання і корупційний тиск на бізнес;

- надмірна залежність національної економіки від зовнішніх ринків;

- неефективне управління державним боргом;

- зменшення добробуту домогосподарств та зростання рівня безробіття;

- активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій;

- руйнування економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втрата їх людського потенціалу, незаконне вивезення виробничих фондів на територію Росії.

Відповідно до п. 4.9 розділу 4 Стратегії національної безпеки від 26.05.2015 р. серед ключових напрямів державної політики національної безпеки України визначено забезпечення економічної безпеки.

Зокрема, основним змістом економічних реформ у 2015 році стало створення умов для подолання бідності і надмірного майнового розшарування в суспільстві, наближення соціальних стандартів до рівня держав Центральної і Східної Європи – членів ЄС, досягнення економічних критеріїв, необхідних для набуття Україною членства в ЄС.

Ключовою умовою якості економічного зростання визначено забезпечення економічної безпеки, що повинно було здійснюватися шляхом:

- деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

- ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), унеможливлення контролю стратегічних галузей капіталом держави-агресора;

- створення найкращих у Центральній і Східній Європі умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

- забезпечення готовності економіки до відсічі Україною збройної агресії;

- розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;

- юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;
- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;
- забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду;
- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу;
- стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;
- системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації [87].

Нині базовими документами у сфері забезпечення безпеки України є Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. та Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Законом України «Про національну безпеку України» визначено основи та принципи національної безпеки й оборони, засади державної політики у цьому напрямі, а також фундаментальні національні інтереси України; визначено напрями для розробки стратегічних планів; встановлено обсяг видатків на фінансування сектору безпеки й оборони тощо.

Зокрема, оборонне планування як складова частина системи державного стратегічного планування, а також планування у сфері національної безпеки, як функції державного управління, нині здійснюється на основі оцінки безпекової обстановки та з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави.

Станом на сьогодні, сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави визначений як один із фундаментальних національних інтересів України, що є необхідним для забезпечення зростання рівня та якості життя населення держави.

Політика держави у сферах національної безпеки і оборони спрямована на забезпечення економічної безпеки, що є необхідним поряд із забезпеченням інших видів безпек, зокрема таких, як воєнна, зовнішньополітична, державна, інформаційна, екологічна, кібербезпека тощо. У такий спосіб у Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. розмежовано поняття «національна безпека» в аспекті безпеки й оборони від інших сфер, зокрема й економічної безпеки, а саме економічну безпеку визначено частиною національної безпеки.

Аналіз зазначеного вище закону дає підстави стверджувати, що реалізація Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу та Стратегії кібербезпеки України здійснюється на основі національного економічного, інтелектуального потенціалу. Це вкотре підтверджує важливість значення економічного підґрунтя регулятивної діяльності держави, оскільки така діяльність потребує коштів для її здійснення, що можливо лише за умови міцної економіки країни та наявності фінансових можливостей підтримувати відповідні ініціативи.

Діяльність Національної поліції України, яка є центральним органом виконавчої влади, зосереджує у собі та надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з економічних або інших причин потребують такої допомоги [25].

Частина завдань, які були поставлені у стратегіях та інших нормативно-правових актах, у той чи інший спосіб реалізовано, а саме: проведено реформування судової та правоохоронної систем, введено в дію регіональне регулювання, шляхом змін самоврядування на місцях, проводиться боротьба з корупцією, тіньовою економікою, організованою злочинністю тощо. Окрім того, створено нові державні органи як у сфері безпеки й оборони, так і боротьби з корупцією, такі, як: Національне агентство з питань запобігання корупції, Державне бюро розслідувань, Національне бюро розслідувань та інші.

Однак, ураховуючи наявність загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, розглядати забезпечення економічної безпеки потрібно як безперервний складний процес, що вимагає постійного вдосконалення, враховуючи актуальність тих чи інших загроз, появу нових тощо.

Безперечно, у процесі виконання завдань економічної безпеки позитивним було би прийняття на законодавчому рівні єдиної державної стратегії економічної безпеки.

Аналіз окремих історичних аспектів розвитку України, з урахуванням особливостей правового регулювання, дає підстави зробити такі висновки:

1. Діяльність щодо забезпечення економічної безпеки природньо виникла з появою найперших суспільних відносин.
2. Не маючи відповідного письмового закріплення, регулювання у сфері економічної безпеки фактично існували на основі норм звичаєвого права, які лише з часом набули письмової форми.
3. Унаслідок перебування території сучасної України у різні історичні періоди під впливом та управлінням інших держав, відбувалися зміни у забезпеченні економічної безпеки, зокрема у випадках часткової або повної втрати державності, регулювання економічної безпеки здійснювалось в інтересах держави-загарбника та могло суперечити власним інтересам.

4. Перебування тривалий час території України під управлінням інших держав зумовило недостачу кадрового потенціалу, спроможного самостійно та з урахуванням національної свідомості, приймати управлінські рішення та ефективно проводити заходи щодо регулювання економічної безпеки держави, що суттєво проявилось у перші роки незалежності України з 1991 року.

2.2 Основні загрози економічній безпеці держави на сучасному етапі розвитку

Оскільки економічна безпека держави – це стан захищеності національної економіки від різноманітних загроз, за якого вона здатна забезпечувати розвиток суспільства, його економічну і соціально-політичну стабільність, то необхідно розглянути та проаналізувати несприятливі зовнішні та внутрішні фактори, що безпосередньо впливають на неї.

Стан економічної безпеки України поки що залишається складним внаслідок дії низки факторів, що характеризуються: нестійкістю економічного зростання, а також його залежністю від зовнішніх чинників; неефективністю використання матеріальних ресурсів, несприятливим макроекономічним та політико-правовим кліматом для залучення іноземних інвестицій та інше [88, с. 22–23].

Завдання забезпечення безпеки не потрібно змішувати з напрямками і видами забезпечення безпеки.

Напрями забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави – це процес вирішення основних і допоміжних завдань забезпечення безпеки по відношенню до певного виду загроз, наприклад: протидія політичній загрозі (забезпечення політичної безпеки), протидія економічній загрозі (забезпечення економічної безпеки), протидія військовій загрозі (забезпечення воєнної безпеки) тощо.

Види забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави поділяються залежно від механізму формування та реалізації загрози, який складається з трьох послідовних етапів: 1) процес формування загрози; 2) безпосереднє нанесення шкоди; 3) процеси, які є наслідком шкідливих змін, які настали. Тому в залежності від тієї стадії, на якій знаходиться розвиток загрози, забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави може виступати у вигляді:

- попередження загрози;
- протидії процесу формування загрози (протидія потенційній загрозі);
- припинення загрози;
- протидії процесу безпосереднього нанесення шкоди (протидія реальній загрозі);
- локалізації загрози;
- усунення наслідків, що виникли внаслідок шкідливих змін або зниження до мінімуму наслідків цих змін (усунення реалізованої загрози).

При цьому здійснення всіх видів забезпечення безпеки (попередження, припинення і локалізації) передбачає повний комплекс рішення як основних, так і допоміжних завдань забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави по відношенню до тієї стадії, на якій знаходиться розвиток загрози.

Виявлення загрози є не що інше, як пізнавальна діяльність, тому керівну роль при її здійсненні відіграють найбільш загальні положення теорії пізнання, яка, як відомо, являє собою учення про можливість пізнання людиною навколишнього світу, про джерела, шляхи і методи пізнання, про форми, в яких здійснюється пізнавальний процес. У змістовному плані рішення цього завдання має два взаємопов'язаних етапи: процес наукового пізнання і процес практичного пізнання.

Вивчення закономірностей розвитку різних природних і соціальних явищ зосереджує у собі:

- дослідження процесів взаємодії відомих природних і соціальних явищ з особистістю, суспільством і державою, з метою установлення тих з них, які несуть у собі можливість настання шкідливих для об'єктів безпеки змін;
- вивчення закономірностей процесу нанесення шкоди особі, суспільству і державі;
- визначення механізму вирішення основних і допоміжних завдань забезпечення безпеки;
- розробку ефективних форм організації діяльності щодо вирішення завдань забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави.

Процес практичного пізнання загрози складається з таких послідовних операцій:

- 1) збору первинної, емпіричної, фактичної інформації про реально наявні процеси формування та реалізації загрози особистості, суспільству і державі;
- 2) обробки отриманої інформації, її узагальнення та аналізу;
- 3) висування первинних гіпотез (версій) щодо конкретного процесу формування та реалізації загрози, використовуючи аналогії з моделями, які були вироблені в ході науково-дослідної роботи;
- 4) перевірки гіпотез (версій), висунутих на попередньому етапі;
- 5) формування практичного рішення, спрямованого на нейтралізацію пізнаної загрози та умов його реалізації.

Після встановлення ідеальної моделі реального небезпечного процесу, що відображає його минуле, сьогодення і майбутній розвиток, суб'єкту забезпечення безпеки необхідно виробити комплекс послідовних, взаємопов'язаних між собою за метою і місцем заходів, спрямованих на зміну загрози, тобто розробити ідеальну модель відповідної реакції. Для цього насамперед потрібно дати оцінку реальному стану речей за трьома основними напрямками: оцінити процес розвитку загрози; співвіднести з ним

власні можливості, сили і засоби; врахувати вплив соціального та природного середовищ.

У процесі забезпечення безпеки особливого значення набуває такий спосіб інформаційного впливу, як управління, натомість роль навчання зводиться до інформування про наявні способи нанесення шкоди, про процеси формування небезпечних явищ, про процеси виникнення небезпечних ситуацій тощо, в ході виховання дитини і здобуття людиною освіти, а також до інформування населення про події, які у той чи інший спосіб можуть порушити нормальне життя громадян. Цю обставину важливо враховувати при складанні програм навчання для дошкільних та загальноосвітніх установ, а також у діяльності засобів масової інформації [26, с. 93–103].

Інформаційні загрози визначають первинними. Їх класифікують залежно від характеру і ступеня небезпеки для особистості, суспільства, держави чи міжнародного співтовариства загалом:

1. Найбільш небезпечні для держави і міжнародного співтовариства дії, що зачіпають інформаційну безпеку, що здійснюються однією державою або групою держав щодо іншої держави або групи держав. Подібні дії більшість дослідників об'єднують у понятті «інформаційна війна»;

2. Небезпечні для держави і суспільства дії, що здійснюються для досягнення політичних, релігійних та інших цілей, для створення атмосфери страху в державі або державах. Такі дії здійснюються, зазвичай, організованими терористичними угрупованнями і отримали назву «інформаційний тероризм»;

3. Дії, що зачіпають інформаційну безпеку, здійснюють особи, які переслідують злочинні цілі, або «інформаційні злочини».

Прийнятною є позиція, що відсутня система забезпечення інформаційної безпеки на національному рівні унеможливило б надійне її забезпечення не тільки у середині держави, а й на міждержавному рівні [89, с. 25].

Розглядаючи питання економічної безпеки, такі науковці, як В. В. Франчук, Л. В. Герасименко, В. О. Гончарова, З. Б. Живко та ін., визначають її основні загрози, а саме: тіньову економіку; корупцію; недобросовісну конкуренцію; економічні злочини [49].

Проблемними питаннями загально-державного значення, що найбільше впливають на забезпечення ступеня економічної безпеки України, є:

- тіньова економіка;
- недосконалість правоохоронної та судової систем;
- корупція;
- наявність збройного конфлікту на Сході України.

Безперечно, зазначене коло проблем не є вичерпним, але зважаючи на їх актуальність, саме цим питанням доречно приділити значну увагу під час наукового дослідження державного регулювання економічної безпеки. Однією з умов виконання державою своїх функцій є наявність потрібного капіталу, а виділені вище проблемні питання найбільш болюче відбиваються на фінансовій спроможності держави. Зокрема, через перебування значної частини економіки в тіні, держава не отримує відповідних коштів у бюджет. Внаслідок корупції, а також недосконалості правоохоронної, судової систем, особи, що вчинили злочини в економічній сфері, мають достатньо можливостей уникнути відповідальності та вивести привласнені чи викрадені кошти за кордон в офшорні зони тощо. Крім того невирішеним і надалі залишається збройний конфлікт на Сході України, що є безпосередньою загрозою безпеки держави як економічної, так і національної загалом.

Стосовно **тіньової економіки**, то основними її видами є:

- офшорні схеми, що дають змогу щорічно виводити з України близько 10 % ВВП. Найбільшим недоліком офшорних схем є те, що вони дозволяють виводити за кордон не тільки прибуток, а й частину необхідного продукту (фонду заробітної плати), а також ресурси амортизаційного фонду, що негативно відображається на вітчизняній промисловості;

- «сірий імпорт» (завезення та вивезення товарів за заниженими цінами) та контрабанда (незаконне переміщення через державний кордон товарів, цінностей та інших предметів);
- конвертаційні центри (з «відмивання» нелегальних грошей);
- «скрутки» або «пересортиця» при обліку ПДВ під час руху товарів чи послуг від одного контрагента до іншого;
- контрафакт (підпільне виробництво);
- тіньова зайнятість;
- виведення прибутку через псевдопідприємництво фізичних осіб;
- заниження оборотів шляхом приховування доходів або перебільшення видатків, особливо в дрібному бізнесі;
- проведення готівкових операцій без обліку і, відповідно, вилучення з обігу різниці між офіційними й реальними цінами на товари і послуги;
- заниження цін на акції корпорацій (при оформленні продажу контрольних пакетів тощо);
- незаконний видобуток корисних копалин і використання інших природних ресурсів (лісових, земельних тощо);
- неправомірна вигода (хабарництво);
- шахрайство, яке набуло загрозливих масштабів;
- крадіжки у державних і акціонерних (з державною часткою) підприємств.

Сукупний обсяг тіньового сектору української економіки (за усіма видами тіньової діяльності) становить щонайменше 350 млрд грн на рік. Це є головною причиною того, що до державного бюджету не надходить майже 60 % податків від обсягу прибутків, що їх одержують суб'єкти господарської діяльності [90, с. 103].

Ще одне проблемне питання стосується можливостей виконувати правоохоронні та судові функції, зокрема на етапі досудового розслідування.

У судовій та правоохоронній системах проходять реформи, що активніше почали просуватися з 2012 року, а саме з прийняттям

кримінального процесуального кодексу, однак існує чимало прогалин права, через які злочинці мають змогу протидіяти досудовому розслідуванню та судовому розгляду.

Запорукою економічної безпеки держави є наявність міцної правоохоронної системи та судової гілки влади, які повинні функціонувати в правовому полі, виконуючи свої прямі функції, враховуючи при цьому права та свободи людини, які можуть бути обмеженими у виняткових випадках згідно з чітко визначеним законодавством. Зокрема, у статті 3 Конституції України закріплено, що головним обов'язком держави є утвердження та забезпечення прав і свобод людини, які визначають зміст та спрямованість діяльності держави, що відповідає перед людиною за свою діяльність [57].

Недосконало проведене досудове розслідування кримінального правопорушення, зокрема у сфері економіки, може стати причиною недоведеності вини особи або групи осіб, які скоїли кримінальне правопорушення, що водночас усуває отримання державою коштів у формі відшкодування шкоди внаслідок вчиненого правопорушення та негативно впливає на економічну безпеку країни загалом.

Окрім того, згідно з засадою кримінального процесу, рівності перед законом та судом, не може бути надано жодних привілеїв чи обмежень у процесуальних правах за ознаками кольору шкіри, раси, майнового стану, місця проживання, будь-яких релігійних чи політичних переконань або інших ознак. Лише у випадках, передбачених законом такі категорії осіб, як неповнолітні, іноземці, особи з розумовими та фізичними вадами можуть користуватися додатковими гарантіями під час кримінального провадження [91]. Також до осіб, що користуються дипломатичною, депутатською або судовою недоторканістю, може бути застосовано окремий порядок кримінального процесуального законодавства. Ураховуючи норми міжнародного законодавства, ратифіковані Верховною Радою України, межі недоторканості тих чи інших осіб країна визначає індивідуально, зважаючи на особливості ментальності населення.

Звичайно, що підґрунтям, завдяки якому держава забезпечує права та свободи людини, є економічне становище країни, яке водночас залежить від багатьох факторів, зокрема від сприятливого клімату ведення економічної діяльності, добросовісного ведення господарства, сплати податків у бюджет країни. Вчинення кримінальних правопорушень у сфері економіки можуть завдати суттєвої шкоди економічній безпеці держави, як наслідок – кожному пересічному громадянину. Саме тому діяльність щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з економічною діяльністю, є важливою, а її недоліки, зокрема ті, які стосуються ведення досудового розслідування, можуть обернутися негативними процесами та являти собою загрозу економічній безпеці держави. Відповідно можливість якісно проводити досудове розслідування є запорукою доведення кримінальних проваджень до стадії судового розгляду та прийняття судового рішення за сутністю (з відшкодуванням державі шкоди, завданої кримінальним правопорушенням у низці випадків).

Досудове розслідування – це початковий етап кримінально-процесуального провадження, який починається з моменту внесення відомостей до електронної системи Єдиного реєстру досудових розслідувань та закінчується або закриттям кримінального провадження, або направленням до суду одного із таких кримінально-процесуальних документів: обвинувального акту; клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності.

Якість проведеного досудового розслідування кримінальних правопорушень є важливою, оскільки є гарантією виконання завдань кримінального процесу, визначених у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), зокрема, швидкого, повного та неупередженого розслідування; притягнення винних до відповідальності; виключення можливостей застосування покарання до невинного [91].

Важливість цього етапу безперечна, оскільки саме під час досудового розслідування збирається основна частина доказів, які мають бути достатніми підставами для оголошення підозри особі, що надалі може бути визнана судом винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Питання, що стосуються досудового розслідування, розглядають здебільшого вчені, що працюють у сфері кримінального процесуального права, які не приділяють достатньо уваги управлінській складовій на шляху їх вирішення. У комплексному дослідженні зазначеного потрібно сформулювати основні проблеми досудового розслідування кримінальних правопорушень в Україні та проаналізувати їх вплив на економічну безпеку держави загалом. Визначити роль держави у процесі вдосконалення досудового розслідування та напрями її подальшої роботи в контексті державного регулювання. З огляду на це, вдосконалювати процес досудового розслідування потрібно за умови комплексного регулювання з боку держави, де невід'ємним елементом повинна бути політична воля.

Так, однією з перепон ведення досудового розслідування на сучасному етапі в Україні визначають недосконалість його регламентації щодо окремої категорії осіб, як наслідок такі особи, як народні депутати та судді, можуть уникнути покарання та протидіяти слідству та суду [92, с. 217], що у сукупності створюють загрозу економічній безпеці країни. Саме тому необхідно внести зміни у конституційні норми, що визначають загальний стан цього питання, лише після цього можливо буде змінити конкретний порядок проведення процесуальних, слідчих або негласних слідчих дій під кримінальних проваджень щодо них, як окремої категорії осіб.

Окрім зазначеного, суттєвою проблемою є також перенавантаження слідчих [93] кількістю матеріалів під час досудового розслідування, а також кількістю дій, які слід вчиняти на стадії досудового розслідування.

Порівняно з вимогами КПК від 1960 року, а саме коли слідчий більшість своїх рішень приймав самостійно, нині він зобов'язаний із багатьох питань звертатися за дозволом до суду, а також, у низці випадків, перед

зверненням до суду, погоджувати клопотання з процесуальним керівником-прокурором (обрання запобіжних заходів, проведення деяких слідчих дій тощо). Такий спектр дій вимагає або збільшення штату слідчих, або оптимізації діяльності, яка повинна здійснюватися, не утискаючи права та свободи людини, що гарантовані Конституцією України.

Безперечно, при надмірних навантаженнях знижується якість розслідування кримінальних проваджень, або вони проводяться вибірково, що не відповідає, наприклад, конституційній засаді рівності. Кроки у напрямі покращення ситуації є, однак дуже повільні, зазвичай вносяться поправки у діючі нормативно-правові акти.

22 листопада 2018 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [94], що дає підстави класифікувати кримінальні проступки окремо від злочинів та спростити порядок їх розслідування. Однак не всі проблеми досудового розслідування та у майбутньому судового розгляду, буде завдяки цьому вирішено. З метою оптимізації діяльності під час досудового розслідування, необхідно активніше використовувати можливості технічного прогресу. Зокрема, було б раціональним використовувати електронні системи документообігу із можливістю застосування електронного підпису, які значно спростили б взаємодію між правоохоронними органами, прокуратурою та судом під час ведення досудового розслідування.

Згідно з КПК від 2012 р. кримінальне провадження не може бути повернено на додаткове досудове розслідування: «Судове рішення, у якому суд вирішує обвинувачення по суті, викладається у формі вироку» (ст. 369 КПК) [91]. Тобто, якщо до суду було направлено обвинувальний акт, то за результатами судового розгляду має бути прийнято або обвинувальний, або виправдувальний вирок. Така норма законодавства є, звісно, позитивною у напрямі захисту прав людини, однак вона виконуватиме свою позитивну функцію лише у разі ефективного законодавства, що стосується процесу

доказування, зокрема етапу збирання доказів. У випадку існування прогалин права щодо регулювання тієї чи іншої процесуальної або слідчої дії, існує ймовірність визнання її недопустимою у судовому розгляді, як наслідок – суд, приймаючи рішення по суті обвинувачення, не зможе опиратися на докази, визнані недопустимими, та буде змушений прийняти виправдувальний вирок особі, яка може бути фактично винною, однак через недосконалість законодавства довести її вину не є можливим.

Суд у прийнятті рішення по суті кримінального провадження може покладатися на докази, які безпосередньо досліджені під час судового розгляду. Докази повинні бути обґрунтованими, достатніми, здобутими законним шляхом, згідно з чинним законодавством та допустимими.

Ураховуючи наведене, можна стверджувати, що прийнятий у 2012 році КПК недосконалий, про що свідчить і прийняття численної кількості поправок до нього.

Недостатнім також є матеріально-технічне забезпечення органів досудового розслідування [95, с. 30], що ускладнює виконання ними процесуальних чи слідчих дій, саме за допомогою яких провадиться процес збирання доказів.

До питання вдосконалення досудового розслідування потрібно підходити на загально-державному рівні, та вирішувати їх системно в контексті забезпечення економічної безпеки.

Під час досудового розслідування частину проблем, пов'язаних із надмірним навантаженням слідчих, могла б вирішити електронна система документообігу, яка б забезпечила офіційне електронне листування, погодження клопотань слідчого, отримання на виконання ухвал суду тощо. В кінцевому рахунку, зазначене допоможе більш якісно забезпечити економічну безпеку за допомогою відповідних технології, обладнання [96, с. 192]. Така система може бути спроектована під потреби досудового розслідування та введена в дію на державному рівні, на кшталт ЄРДР чи Автоматизованої системи документообігу суду.

Отже, причинами недосконалості досудового розслідування як інструменту застосування своїх функцій правоохоронними та судовими органами, є:

- неякісне нормативно-правове забезпечення;
- недостатнє матеріально-технічне забезпечення органів досудового розслідування;
- надмірність охорони прав осіб, що користуються імунітетами (судді, народні депутати України);
- перенавантаження слідчих як одиниці праці, що впливає на якість розслідування.

Ще однією проблемою, яка існує на сучасному етапі розвитку України, є корупція, що безперечно обґрунтовує посилену увагу щодо цього у державі. Корупція як явище, присутнє у всіх сферах життєдіяльності людини, чим також визначається ступінь її небезпечності. Корупція є однією зі загроз економічної безпеки, а боротьба з нею має без перебільшення стратегічне значення [97, с. 34].

Корупція у сучасному світі, враховуючи наявність глобалізаційних процесів, є особливо небезпечною, що обумовлює наукову цікавість багатьох науковців до вказаного явища. Корупція є предметом дослідження декількох наук, зокрема криміналістики, кримінології, кримінального та адміністративного права тощо. Не є винятком інтерес до неї науковців, що працюють над дослідженням кола питань державного регулювання та проблематики процесів управління загальнодержавного значення. Присутність корупції може виявлятися в усіх сферах життя людини, що посилює ступінь її небезпечності. У наукових дослідженнях тем щодо безпеки держави в Україні корупцію, безпідставно, визначають як одну із загроз безпеки [98, с. 60].

Актуальність проблемних питань, пов'язаних із корупцією, підтверджує низка досліджень у сфері криміналістики, кримінології, кримінального та адміністративного права, державного управління та інших, а також низка

законодавчих актів, прийнятих з метою урегулювання та покращення якості боротьби з корупцією, зокрема: Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14.10.2014 р.; Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки»; Закону України «Про запобігання корупції» від 04.10.2014 р. та інших.

Зважаючи на дані щодо індексу сприйняття корупції в Україні за 2018 рік, можна стверджувати, що держава дещо покращила свої показники, порівняно з 2017 роком, коли її результат був 32 бали та 120 місце серед 180 країн. У такий спосіб Україна піднялася на 10 місць [99]. Однак за результатами індексу сприйняття корупції у 2019, визначеного стосовно України, наявним є повернення на рівень 2017 року, в результаті чого країна тепер посідає 126 місце зі 180 країн, поруч у рейтингу знаходяться Киргизстан, Азербайджан та Джибуті [100].

Крім того, наявний і факт процвітання корупції у сфері мас-медіа («медіа-корупція») [101, с. 28], що виявляється у замовленні медіаматеріалу та є особливо небезпечним під час збройного конфлікту на Сході України, як елемент інформаційної війни.

З метою глибшого усвідомлення проблеми корупції як загалом, так і в контексті загрози економічній безпеці, необхідно визначити у понятійному форматі значення корупції.

Зокрема, відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупція – це використання особою наданих їй службових повноважень, чи пов'язаних з ними можливостей, з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди, чи прийняття обіцянки або пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка або пропозиція чи надання неправомірної вигоди службовій особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам, з метою схилити цю особу до

протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [102].

Боротьба з корупцією займає, безперечно, стратегічне значення в Україні. З метою зменшення та профілактики її проявів корупції, слід акцентувати увагу на вихованні підростаючого покоління. Також необхідно покращити соціальний захист населення та намагатися забезпечити сталий розвиток економіки України.

На відміну від поняття корупції, економічна безпека не є чітко визначеною у законодавстві України, тому у науковій літературі є декілька визначень цього поняття. Однак більшість визначень економічної безпеки передбачають виділення у цій категорії об'єкту впливу (економічних інтересів) та факторів впливу (економічних загроз) [103, с. 30]. З огляду на це, прийнятною є позиція, що економічну безпеку потрібно висвітлювати з погляду уникнення можливих загроз для країни (зокрема корупції) та захисту інтересів держави на всіх рівнях [61, с. 17].

У визначенні національної безпеки, що містить у собі економічну безпеку як структурний елемент, також відслідковується зв'язок і з іншими загрозами.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, національною безпекою України є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Звичайно, позитивним є те, що на законодавчому рівні був прийнятий вказаний вище закон, згідно з яким також закріплено Стратегію національної безпеки України, реалізація якої здійснюється на основі національного оборонного, безпекового, економічного, інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги.

Окрім зазначеного, стаття 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року визначає загрози національної безпеки України як явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [25].

Таким чином, увага законодавця до корупції та національної безпеки свідчить про важливе значення боротьби з корупцією та забезпечення рівня національної безпеки в Україні.

Корупцію в управлінській сфері визначено як загрозу, що відноситься до категорії правових, що за думкою Н. Я. Юрківа є одним із їх видів [39, с. 204–205]. Така позиція науковця є прийнятною, оскільки корупція переважно здійснюється у правовій сфері, а також боротьба з нею забезпечується нормативно-правовими актами. У такий спосіб корупція та право є тісно пов'язаними між собою.

За умов тлумачення корупції як загрози економічної та національної безпеки України, боротьба з нею займає стратегічне значення у досягненні розквіту України в рамках процесів глобалізації, що відбуваються на сучасному етапі у світі, де державне регулювання відіграє основну роль, оскільки об'єднує максимально всі сили та засоби, необхідні для досягнення поставленої мети. Зокрема, у разі наявності можливостей отримувати ті чи інші блага або послуги прозоро, корупційна складова буде відсутньою. Діяльність держави повинна бути спрямована на створення умов, за яких корупція не зможе існувати. Організації такої діяльності нині сприяє наявність науково-технічного прогресу, електронної можливості подання інформації, заявок на отримання послуг, обрання дати та години прийому тощо.

На сьогодні в Україні дослідники акцентують увагу на стабільне функціонування антикорупційних органів, усунення корупційних структур в органах влади, необхідність проведення детінізації економіки, усунення

монополії та сприяння конкурентоздатному середовищі [104, с. 19], що є необхідним під час організації заходів із боротьби з корупцією.

Однак, окрім зазначеного, важливо проводити профілактику корупційних проявів. Доречно більше зосередитися на роботі у таких напрямках, як:

- 1) кадрового забезпечення;
- 2) виховання молодого покоління;
- 3) забезпечення доступу на засадах рівності для отримання освіти, роботи.

У зазначеній діяльності необхідно використовувати можливості електронно-технічних пристроїв та електронних автоматизованих систем.

Ще одним фактором впливу на ситуацію в Україні є наявність бойових дій на Сході України, що зумовили процес руйнування частини виробничих відносин і розподілу доходів. Ці негативи виявили накопичені внутрішні структурні проблеми, диспропорції та суперечності розвитку, спричинені непослідовністю та незавершеністю попередніх спроб реформування економіки, які наприкінці 2014 – початку 2015 років призвели до макроекономічної дестабілізації [38, с. 144].

30 квітня 2018 року Президент України П. Порошенко оголосив про офіційне закінчення АТО та початок ООС, основна відмінність між якими полягає у зміні керівництва операцією зі СБУ на ЗСУ, значно розширюючи у такий спосіб повноваження президента, що виступає Верховним Головнокомандувачем ЗСУ [105, с. 258].

З 2014 р., у зв'язку з воєнним конфліктом із РФ, фінансова ситуація в країні різко погіршилася, що негативно позначилося на бюджетних показниках, збільшуючи фінансову залежність країни від зовнішніх і внутрішніх запозичень [106, с. 280].

На фінансову ситуацію також впливає наявність необхідності переміщення осіб у зв'язку з неможливістю проживати на окупованих територіях. Близько 1,8 млн жителів Донбасу набули статус внутрішніх

переселенців, а понад 3,8 млн людей потребують гуманітарної допомоги внаслідок збройної агресії Росії й окупації Донбасу.

У результаті ситуації, що склалася на окупованих територіях, Україна зазнала величезних фінансово-економічних втрат. Зокрема 27 % промислового потенціалу Донбасу незаконно переміщено до Росії, включаючи обладнання 33-ох місцевих промислових гігантів [107, с. 171–172].

Наявність збройного конфлікту та Сході території України, безперечно, ускладнює державне регулювання соціальної спрямованості діяльності України, що гарантовано Конституцією держави. На соціальні програми підтримки внутрішньо переміщених осіб або інших, що потребують допомоги у зв'язку зі збройною агресією РФ, спрямовано кошти, які могли б бути залученими на економічний розвиток України. Крім того, відсутні надходження до бюджету України, які до 2014 року отримувала держава від значної частини підприємств та організацій Донецької та Луганської областей.

Окрім, зазначений вище конфлікт негативно впливає не лише на стан національної безпеки а й на її економічну складову. До обставин, які об'єктивно погіршують економіку України, зокрема її економічну безпеку, можна віднести: необхідність виділення додаткових коштів на соціальну складову; збільшення фінансування військового сектору держави; недоотримання доходів до бюджету, які раніше надходили з територій, що нині окуповані.

Вирішення питань, пов'язаних із окупацією територій України, залежить від багатьох чинників, є складним та потребує комплексного підходу, а діяльність, спрямована на це, повинна охоплювати декілька напрямів (соціальний, економічний, політичний, економічний, військовий, міжнародний тощо) та регулюватись загальнодержавною стратегією.

2.3 Порівняльна характеристика державного регулювання у сфері економічної безпеки окремих зарубіжних країн та України

Вплив глобальних економічних перетворень на Україну є очевидним. У зв'язку з цим, ефективність і конкурентоспроможність економіки України залежить від її гнучкості, сучасності та функціонування, як інтегрованої у світовий економічний простір країни. Жодна національна економіка, незалежно від розмірів країни і рівня розвитку, не може бути самодостатньою, з огляду на наявні фактори виробництва, технологій та потреб у капіталі [108, с. 16]. Жодна країна світу не у змозі раціонально формувати та реалізовувати економічну стратегію розвитку, не враховуючи пріоритетів і норм поведінки основних учасників світової господарської діяльності [109, с. 15]. Водночас серед провідних країн світу спостерігається тенденція переосмислення власної позиції у глобальному вимірі в аспекті захисту своїх національних інтересів та визначення пріоритетних заходів для свого економічного зростання [110, с. 36].

Аналіз міжнародного досвіду забезпечення економічної безпеки показує, що для політики більшості розвинених країн характерна розробка стратегічних документів щодо зміцнення безпеки як окремих підприємств (мікрорівень), так і країни загалом (макрорівень). При цьому суб'єкти підприємницької діяльності відіграють важливу роль в економічній та соціальній діяльності країни, а рівень їх захищеності безпосередньо залежить від впливів чинників зовнішнього середовища. Розуміючи важливість результатів діяльності підприємств та їх рівень фінансової безпеки, значна кількість економічно розвинених країн світу за останні роки зняли більшість адміністративно-законодавчих обмежень та створили сприятливі фінансово-економічні умови діяльності, а також запровадили низку податкових стимулів [111; 112].

Україна повинна враховувати, що нині більшість держав стурбовані не так проблемами захисту від військової загрози, як забезпеченням

внутрішньої стабільності країни й регіону, де вони розташовані, і зацікавлені у стійкому економічному процвітанні [113, с. 49–50].

У контексті цього, проаналізовано окремі аспекти державного регулювання, що впливають на рівень забезпечення економічної безпеки таких держав, як Польща, Китай, Велика Британія. Вибір країн для проведення аналізу зарубіжного досвіду зумовлено особливостями їх функціонування на арені міжнародного простору та впливу на економічну безпеку України.

Польський досвід є найбільш наближеним до українських реалій, зокрема, в площині реформування державного управління, формування управлінських кадрів згідно з новими світовими тенденціями [114, с. 244]. Більшість практичних інструментів концепції нового публічного управління Польщі знайшли своє застосування у стратегічних документах, програмах, затверджених на державному рівні, починаючи з 2009 року:

- «Довготермінова стратегія розвитку країни «Польща 2030» («Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030» (2013 r.);
- «Середньотермінова стратегія розвитку краю 2020» («Średnioterminowa strategia rozwoju kraju 2020» (2012 r.);
- Концепція просторового благоустрою країни 2030» («Konsercja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030» (2011 r.);
- Концепція просторового благоустрою країни («Konsercja przestrzennego zagospodarowania kraju» (2015 r.);
- План розвитку і консолідації фінансів 2010–2011 («Plan rozwoju i konsolidacji finansów 2010–2011» (2010 r.);
- Стратегія діяльності митної служби 2014–2020 («Strategia działania Służby Celnej 2014–2020» (2013 r.);
- Напрями реалізації державної освітньої політики («Kierunki Realizacji Polityki Oświatowej Państwa» (визначаються щорічно);
- Стратегія розвитку гміни («Strategia rozwoju gminy» (2014 r.) тощо.

З огляду на окреслені у цих стратегічних документах завдання, у Польщі починають активно розвиватися такі форми нового менеджерського управління, як співуправління, зокрема, громадські консультації, оцінка результатів регулювання, публічно-приватне партнерство тощо. Останнім часом набирає популярності т. зв. «громадянський бюджет» (партисипаційний, «бюджет участі»), який ініціюють органи місцевого самоврядування. Дедалі частіше в державному управлінні практикуються т. зв. кодекси добрих справ зі сфери «good governance» [114, с. 245].

Напрями міжнародного співробітництва польських воєводств та великих міст проаналізовано на рівні країн і груп країн, які об'єднують за географічним розташуванням, а також за рівнем економічного розвитку та поділять на категорії, зокрема на такі, що пов'язані з країнами:

- Західної Європи (країни т. зв. старої Європи – 15, а також європейські країни, які не є членами ЄС: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія);
- Центральної Європи (9 країн, що разом з Польщею вступили до ЄС у період найбільшого розширення 2004 р.);
- Східної Європи (східні сусіди Польщі: Україна, Білорусь);
- інші неєвропейські країни [115, с. 443].

Польща, як і Україна, пережила важкі структурні перетворення в економіці та стикалася зі схожими проблемами. Оскільки важливим під час реформ є прогнозування, доречно проаналізувати це питання на прикладі Польщі та України, зокрема аспекти закріплення прогнозування у нормативних документах обох країн.

Стосовно довгострокових програм прогнозування, Польщею розроблені такі документи: «Довгострокова національна стратегія розвитку 2030»; «Третя Хвиля Модернізації» (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju «Polska 2030». Trzecia fala nowoczesności); Національна стратегія Розвитку 2020 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020) та інші.

Окрім зазначеного, у Польщі з 2009 р. представлена середньострокова система прогнозування, що закріплена на державному рівні у документі «Державний багаторічний фінансовий план» [116]. Цей план розробляється та розраховується щорічно на поточний рік та на три наступні роки міністром фінансів, після чого візується Радою Міністрів і є основою для Бюджетного закону на наступний рік. Поєднання Державного багаторічного фінансового плану разом із дев'ятьма інтегрованими національними стратегіями дає змогу сконцентруватися на пріоритетних областях соціального та економічного розвитку Польщі та досягнути стратегічних цілей «Європа 2020» [117, с. 69].

Україна прийняла: Енергетичну стратегію на період до 2030 р. (Стратегія Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р.); Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»; Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р.; Постанову Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 роки» від 5 серпня 2015 р. № 558.

У рамках порівняльного аналізу економічної безпеки Польщі, доречно акцентувати увагу, що значну підтримку ця країна надає сфері культури. Зокрема, держава сприяє отриманню 57 банківських позик, надаючи організаціям культури гарантії за кредитами. Незважаючи на кризу, державні витрати на культуру Польщі у 2009 і 2010 рр. продовжували зростати [118, с. 56–57].

Основні сфери впливу творчих галузей на соціально-економічний розвиток регіонів у Польщі та інших країн Європи [119]:

- вплив на ринок праці, шляхом створення екологічно чистих місць зайнятості, заснованої на знаннях і високих технологіях, упровадження інновацій, постійного виробництва нових товарів і послуг;

- виробництво товарів для інших галузей економіки, що побічно сприяє збільшенню кількості робочих місць у секторах, комплементарних до сфери культурного туризму, відпочинку, освіти;
- зростання доходів місцевих бюджетів безпосередньо за рахунок продажу товарів і послуг культури;
- чинники інвестиційної привабливості регіону (ефект Більбао);
- сприяння поліпшенню якості життя та посилення соціальних зв'язків та способів боротьби проти т. зв. муніципальних хвороб – ослаблення соціальних зв'язків або соціальних патологій;
- сприяння створенню позитивного іміджу регіону.

Досвід Польщі ілюструє, що основну роль у процесі швидкого переходу країн від периферії до центру світової економічної системи відіграють не лише техніко-технологічні фактори, інновації та навіть не інвестиції в людські ресурси та соціальний капітал, а загальний рівень розвитку культури. Успішна реалізація економічних та політичних реформ неможлива без попередньої реформи гуманітарного сектору. Державна політика у сфері культури має носити комплексний характер та узгоджувати роботу фіскальної служби України, міністерств економіки, фінансів та культури. Фінансування культури має розглядатися як стратегічне інвестування. Культурні індустрії є перспективною сферою економічної підприємницької діяльності. Окрім того, внесок культурних індустрій не обмежується лише внеском, який можна обрахувати. Вони є ідеальною ланкою між економікою та політикою. Культурні індустрії створюють не лише матеріальне багатство, проте сприяють соціальній інтеграції, консолідації населення, підвищенню рівня освіти, гордості від приналежності до певного співтовариства та спільному усвідомленню приналежності до певного історичного етапу. Культура є інструментом творення суспільних цінностей та сприяє їх досягненню, що є набагато ширшим, аніж створення матеріальних благ. Ця сфера опосередковано сприяє підвищенню ефективності економічної діяльності у суміжних галузях через створення

єдиного інформаційно-комунікаційного середовища. Креативна економіка змінює традиційні моделі економічного зростання, джерела отримання доданої вартості, розуміння факторів розміщення бізнесу. Вона висуває нові вимоги до робочої сили, виробничої інфраструктури та інституційного оточення. Цей сектор перетворюється у важливий стратегічний інструмент щодо підтримки та забезпечення економічної безпеки в регіоні [119].

В Україні, на жаль, недостатньо надано уваги та підтримки культурному сектору на державному рівні, однак фрагментарно така підтримка присутня на регіональному рівні культурно-свідомих областей.

Ще одним питанням, яке доречно проаналізувати у контексті цієї проблематики, є забезпечення територіальної оборони країни, організація якої є ефективною, враховуючи природне бажання людей безпосередньо захищати землю, на якій вони проживають, від різноманітних загроз.

У Польщі пріоритетами держави є підвищення боєздатності національних збройних сил, досягнення військових і зовнішньополітичних цілей НАТО, а також розширення взаємодії з партнерами зі Східної Європи в рамках Північноатлантичного альянсу та Євросоюзу [120, с. 139]. Однак Польща, одна з країн, зокрема серед США, Великобританії, Франції, Фінляндії, Китаю та Румунії, застосовує механізми державного регулювання територіальної оборони країни, враховуючи особливості своїх територій, геополітики, соціальних та економічних можливостей [121, с. 97].

Зосереджено увагу на універсальному вихованні молоді і резервних сил. Робота територіальної оборони має проводитися на трьох рівнях: округ, провінція, центральний рівень. Цікавим є те, що акценти робляться:

- на захисті місцевого населення від дестабілізації та дезінформації;
- на співробітництві з державними органами, особливо з провінцією: губернаторами і місцевими державними установами [121, с. 102].

Успіхом реформи державної служби у Польщі вважається функціональне доповнення самоврядування на рівні гміни – самоврядуванням на рівні повіту. Іншим важливим здобутком

адміністративної реформи є зменшення кількості воєводств та запровадження регіонального рівня самоврядування [122].

Розвиток професійного потенціалу у галузі публічного управління в Польщі також має позитивні тенденції і характеризується такими ключовими принципами: розробкою стратегічної політики управління кадровими ресурсами (інвестиції у людський розвиток через професійне навчання та підвищення кваліфікації управлінських кадрів; встановлення гнучкої системи управління людськими ресурсами, яка б відповідала вимогам кадрового добору, тренінгової системи та системи професійного розвитку, щоб кадри могли легко адаптуватися до мінливих потреб публічного управління); встановленням системи управління ефективністю діяльності державних службовців, що забезпечує комплекс мотивацій та винагород за підвищення ефективності роботи; покращенням системи прийняття рішень, з метою забезпечення повного набору навичок і можливостей для державних службовців.

Розвиток економіки Китаю відбувався за т. зв. азіатською моделлю. Окрім Китаю, цю модель розвитку використовували такі країни, як Південна Корея, Тайвань, Японія. Вона передбачає:

- 1) капіталізацію підприємств при низькому рівні заробітної плати;
- 2) орієнтацію на експорт;
- 3) вливання значних інвестицій;
- 4) фінансова підтримка підприємств;
- 5) суворий та постійний контроль з боку держави, що, зокрема, є елементом державного регулювання економічної безпеки.

Саме ця модель розвитку країни, що була застосована Китаєм, сприяла покращенню умов здійснення виробничої діяльності, що відповідно збільшило виробничі потужності країни [123, с. 152]. Однак така модель має як негативні, так і позитивні сторони.

Негативними елементами цієї моделі є низький рівень заробітної плати, що не забезпечує основного принципу державного регулювання, а саме

урахування цілісності, неподільності, прав та свобод громадян як найвищих соціальних цінностей. Однак є можливим лише тимчасово під час досягнення перспективних стратегічних цілей, наприклад, усунення кризових моментів у сфері економіки та виведення її на якісно новий рівень. У майбутньому заробітна плата повинна бути переглянута та відповідати критерію належності та достатності відповідно до виконаної роботи працівником.

Позитивом зазначеної азіатської моделі розвитку є фінансова підтримка підприємств, вливання інвестицій, а також контроль з боку держави, що можливий лише при функціонуванні добре організованої роботи правоохоронної та судових систем держави.

Китай активно вживає заходів на державному рівні щодо підтримки економіки країни, зокрема її економічної безпеки. Нарощування системного реформування економіки (1993–2000 рр.) характеризується активним виходом китайських підприємств на зовнішні ринки, значним нарощуванням іноземних інвестицій, масштабною кредитно-банківською реформою, введенням жорсткої відповідальності за якість продукції, що випускається [124, с. 49]. Зокрема, вступ Китаю до Світової організації торгівлі, що відбувся завдяки діяльності в рамках державного регулювання, сприяв реалізації виходу економіки Китаю за рубіж. У результаті промислові підприємства країни отримали новий стимул щодо підвищення та вдосконалення своєї конкурентоспроможності, враховуючи вимоги світового простору торгівлі, що надалі уможливило їх вихід на новий прогресивний рівень. Окрім цього, реструктуризація економіки та підвищення використання демографічного становища, які теж пов'язані з державним регулюванням та управлінням, значно покращили ріст внутрішнього валового продукту Китаю у період з 1978 р. по 2015 р. [125, с. 358].

Китай надалі займає місце країни з економікою, що розвивається швидкими темпами, хоча з 2015 року економічна ситуація в країні дещо погіршилася під впливом проблем, пов'язаних з обвалом фондового ринку. Уряд Китаю визнав сповільнення економічного росту та необхідність

прийняття нової стратегії моделі розвитку, яка меншою мірою залежала б від інвестицій в основний капітал та експорт, а більшою – від приватного споживання послуг та інновацій [123, с. 154].

Ще у 2014 році урядом КНР було проголошено декілька ініціатив, що повинні були сприяти наданню Китаєм зарубіжних інвестицій, а саме сприяння функціонуванню програми Економічного поясу Великого шовкового шляху (One Belt – One Road); створення Азіатського банку інфраструктурних інвестицій. Такі програми повинні сприяти інвестиційній діяльності Китаю у зарубіжну інфраструктуру [125, с. 359].

За допомогою програми розвитку «Економічного поясу Великого шовкового шляху», КНР зможе реалізувати розбудову Євразійського простору інтеграції господарських комплексів із сусідніми країнами Центральної Азії та вийти у майбутньому на ринки європейських країн. Основним завданням цієї програми можна вважати сприяння колективному розвитку великого простору, який зосереджує у собі цілу низку регіонів, починаючи від Північно-Західних провінцій Китаю, Центральної Азії та закінчуючи територіями Кавказу, Центральної і Східної Європи. У такий спосіб мета зазначеного проекту спрямована на стимулювання економічного зростання, розбудову інфраструктури, поглиблення торговельно-інвестиційних зв'язків тощо. Тобто у разі успішного функціонування відносин між державами, товарообіг між країнами Азії і Європи повинен щорічно зростати, а провідну роль у його забезпеченні відіграватимуть китайські виробники.

Ураховуючи наведене, можна стверджувати, що стратегічно важливими питаннями для КНР, які знаходять своє втілення в рамках державного регулювання та управління, є:

- оптимізація міжнародних транспортних потоків;
- розвиток транскордонної транспортної інфраструктури;
- реалізація довгострокових стратегічних цілей КНР щодо світового лідерства [126, с. 59].

Китай нині також є одним із інноваційних лідерів. Стрімке зростання його інновацій протягом останнього десятиліття суттєво також впливають на темпи економічного розвитку інших країн. Так, на державному рівні уряди різних країн прагнуть максимально впроваджувати нові технології для підвищення національної конкурентоспроможності. Для комплексної оцінки інноваційного розвитку держав існує кілька визнаних на міжнародному рівні інструментів. Одним із них є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index – GII), що використовують не тільки науковці, а й уряди і міжнародні організації для порівняння окремих країн та визначення сильних і слабких сторін в інноваційному розвитку кожної з них [127, с. 78].

У 2019 р. у GII було представлено 130 країн світу, які умовно поділені на чотири групи: 1) країни, з високим рівнем доходів (50); 2) верхній сегмент країн із середнім рівнем доходів (34, зокрема – Китай); 3) нижній сегмент країн із середнім рівнем доходів (26, зокрема – Україна); 4) країни з низьким рівнем доходів (19). За п'ять останніх років у Глобальному індексі інновацій Китай із 29 місця піднявся на 14-те, що свідчить про впевнені та досить високі річні темпи інноваційного розвитку [127, с. 80].

Одним із ключових напрямів розвитку Китаю є удосконалення сучасного технологічного світу, зокрема особливо важливими є проблеми, пов'язані з кіберзлочинністю та іншими технологічними зрушеннями. А саме наявна хакінгова діяльність Китаю забезпечує йому значні стратегічні переваги, зокрема й негайні тактичні та оперативні переваги у будь-якому конфлікті зі США. Володіння відомостями про значну кількість оборонних систем США і знання принципів їх функціонування давало змогу віднайти способи їх подолання під час кожної критичної ситуації. Великий «мозковий грабіж» зекономив Китаю мільярди доларів власних витрат на воєнні розробки просто через привласнення результатів. Мішенню Китаю стали американські військові технології. Китай був звинувачений у зламі серверів багатьох провідних медіа. Технологічні злочини мали серйозні наслідки і спричинили величезні збитки для підприємств на всіх континентах. Крадіжки

комерційної урядової і військової інтелектуальної власності принесли країні велику частку чистого доходу. Китай не єдина країна, що вдається до кібероперацій. Мішенями завжди були комерційна таємниця і початковий код глобальної системи управління програмного забезпечення. Значний ризик для життя у технологічно опосередкованому світі полягає у тому, що останній надає безмежні можливості для маніпулювання інформацією прихованими способами. Біткоїн-революція у Китаї створила нові типи грошей і перед зростаючою цифровою економікою відкрилися великі перспективи – отримання фінансових інструментів. Біткоїн сформувалася як найпотужніша у світі валюта. Зростаюча мережа загроз, зумовлена впровадженням Інтернету речей, створила не тільки можливості для злочинності, а й для цілих держав глобального світу. Уже нині технології, що тільки зароджуються, – робототехніка, штучний інтелект, нанотехнології, 3D-виробництво – суттєво впливають на розвиток сучасного глобалізованого світу і вже створюють безліч загроз. Ці технологічні інновації свідчать про розвиток нової реальності [128, с. 91–92].

Тобто найважливішою з «нових азійських держав» сучасного світу є Китай. За останні роки цій країні належить вагоме місце не лише в регіональному, але й у світовому масштабах. Однак на міжнародній арені КНР позиціонує себе як країну, що «розвивається». Специфікою китайської економіки є унікальне місце розташування країни, яке допомагає їй у загальносвітових господарських зв'язках, додає особливого «колериту» загальним для всього світу економічним питанням у китайському сприйнятті. Це стосується, зокрема, і проблеми економічної безпеки, яка для КНР є досить актуальною. В основі китайського трактування економічної безпеки лежить «економічний суверенітет», особливо незалежність в ухваленні рішень. Проте у сучасній КНР, на думку китайських науковців, «немає приводів для оптимізму». Економічний суверенітет знаходиться під тиском «потужних груп інтересів, особливо зарубіжних». Забезпеченість Китаю ресурсами «на душу населення» також є значно нижчою від світових

показників. Промисловість знаходиться у залежності від іноземного фінансового капіталу, який «вичавлює її прибутки». Багато китайських підприємств повинні «підкорятися» транснаціональним корпораціям і ставати лише «елементом в їх виробничому ланцюзі». У такий спосіб найбільш важливі загрози для Китаю є саме у сфері економічного суверенітету. Для країн, що розвиваються, таких, як Китай, економічна безпека оптимально визначається як здатність забезпечувати поступове зростання життєвих стандартів усього населення через національний економічний розвиток при збереженні економічної незалежності [129, с. 62; 130, с. 66]. Тобто в економічній безпеці є дві сторони: конкурентоспроможність і незалежний економічний суверенітет [131].

Новим викликом для деяких галузей світової спільноти стало поширення коронавірусної інфекції COVID-19, зокрема виникнення кризи деяких гілок економіки, що розповсюджується через існування зв'язку між кінцевим споживачем товарів чи послуг та виробником. Зокрема, першими відчували удар підприємства, що пов'язані з туризмом, торгівлею (окрім аптек, продуктових магазинів), а також малий та середній бізнес. Як наслідок, фінансові та боргові проблеми бізнесу можуть перетворити ситуацію у глибоку світову рецесію.

Безперечно, співпраця між Україною та КНР є цікавою та взаємовигідною для обох країн. Одним із факторів, що впливає на ефективність взаємодії між країнами, є зручне географічне розташування України, саме тому актуальним є прокладання транспортних коридорів та постачання азіатських товарів до країн Європи. Однак не тільки Китай, а й більшість країн Азії зацікавлені у скороченні вартості та часу перевезень товарів від країн виробників до країн з широкими ринками споживання, зокрема до Європейського Союзу [126, с. 56].

Україна, як транзитна держава, долучається до діяльності міжнародної спільноти щодо покращення транспортних перевезень, зокрема через територію нашої держави. 27 грудня 2019 року в Україні презентовано

транспортний портал електронних послуг, який об'єднує електронні сервіси у всіх сферах транспортної галузі в одну систему, що покращує отримання та надання послуг [132].

Крім того, в Україні розроблено та прийнято Державну цільову економічну програму розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2018–2022 роки (далі – Програма). Одними з результатів, що очікуються від виконання Програми, визначено інтеграцію з Європейським Союзом та міжнародні зв'язки, а також економічно-соціальний розвиток регіонів та міст.

Виконання Програми повинно забезпечити:

- нове будівництво і реконструкцію автомобільних доріг згідно із сучасними європейськими стандартами з відповідною дорожньою інфраструктурою;
- надходження додаткових коштів від транзитних автомобільних перевезень та розвитку автомобільного туризму [133].

Звичайно, отримання додаткових коштів від транзитних автомобільних перевезень та розвитку автомобільного туризму сприятимуть покращенню економічного становища України, зокрема її економічної безпеки. До того ж Україна має вигідне геоекономічне розташування, транспортну інфраструктуру, активні торговельно-економічні зв'язки із сусідніми країнами та КНР, широкі споживчі можливості внутрішнього українського ринку. Функціонує й розгалужена залізнична мережа поряд із наявністю незамерзаючих чорноморських портів та системою автомобільних доріг. Все це створює необхідні передумови для збільшення транзитних перевезень вантажів і подальшої інтеграції України до транспортної системи «Європа – Азія».

Україна зацікавлена в активній участі у розширенні географії транспортного коридору. Це дасть їй змогу отримати прямий вихід на китайський ринок і у перспективі бути включеною до трансконтинентальної транспортної магістралі, відіграючи роль сполучної ланки між

європейськими та азіатськими ринками. Підписання Асоціації України з ЄС створює нові, більш масштабні можливості для виходу продукції спільних виробництв на масштабний європейський ринок. Україна високо оцінює стратегічну ініціативу КНР і демонструє зацікавленість в участі в її реалізації як країни, що лежить на перехресті Євразійських торговельних шляхів. У зв'язку з цим, нашій країні необхідно забезпечити ефективність міжнародного співробітництва у питанні інтеграції власної транспортної системи до транспортної системи Європа – Азія та вирішити низку питань у частині системної розбудови національної транспортної інфраструктури, зокрема щодо її покращення [126, с. 58–59], враховуючи цінові сигнали як результат взаємодії попиту та пропозиції. Прийнятною є позиція С. В. Майстро стосовно того, що інфраструктура відіграє важливу роль в організації ринку [134].

Ураховуючи події світової політики останніх років, доречно розглянути ситуацію щодо виходу Великої Британії зі складу ЄС, оскільки такий розвиток подій у сучасному світі є прикладом поєднання демократії, що виявилось під час проведення референдуму та здійснення державного регулювання, яке проявляється у здійсненні заходів у напрямі зменшення можливих негативних наслідків для економіки країни.

За результатами проведеного референдуму у 2016 році Великою Британією було прийнято рішення про вихід зі складу Європейського Союзу (далі – Brexit).

Винятковість події зумовлена значущістю острівної країни у міжнародних відносинах і масштабами євроінтеграції, що переносить проблему її виходу з ЄС на глобальний щабель. За рівнем суспільно-політичної напруги Brexit можна зарахувати до провідних подій в історії Великобританії, Європи і світу першої чверті XXI ст. Специфіка Brexit історично зумовлена особливим статусом Великобританії в європейських інтеграційних процесах. Європа займала важливе місце у зовнішній політиці британських урядів, але виняткова орієнтація на проект європейського

об'єднання не відповідала статусу цієї держави в міжнародних відносинах [135, с. 127–128].

Окрім того, зростає недовіра до багатонаціональних фінансових, торгових та оборонних організацій, які були створені після Другої світової війни. ЄС, МВФ і НАТО – яскравий приклад цього. Опоненти ЄС вважають, що ці інституції більше не слугують меті, яку на них поклали. До того ж ці організації контролюються зі сторони окремих націй. Недовіра та страх втрати контролю зробили Brexit поміркованим рішенням по відношенню до вищеназваних організацій. Хоча для прихильників ЄС такі організації є досить цінні, їх доцільно відкорегувати, але не відмовлятися від них. Імміграційна криза в Європі також стала поштовхом до дискусій серед європейських лідерів щодо надання притулку біженцям з Африки, Близького і Середнього Сходу у пошуках кращої долі. Привабливими країнами та містами для мігрантів є: Німеччина (Берлін), Бельгія (Брюссель), Великобританія (Лондон), Італія (Палермо), Греція (Афіни), Франція (Париж) та інші [136, с. 308].

Незважаючи на незавершений стан, Brexit уже заклав початок серйозних змін у системі міжнародних відносин, які матимуть перспективні наслідки. Відбулося порушення балансу взаємодії в рамках провідних держав ЄС та у системі відносин членів об'єднання загалом. Це не зовсім задовольняє Францію, яка опинилася перед реальністю посилення Німеччини, а тому активізувала боротьбу за першість у Євросоюзі. Такі зміни також не відповідають інтересам нових членів і т. зв. «малих держав ЄС», які розглядали Великобританію як гаранта згаданого балансу. Для України ці зміни небажані у зв'язку з подальшим посиленням німецько-французького впливу на регіон Центрально-Східної Європи, який асоціюється з лояльно-прагматичним ставленням до російської експансії на пострадянському просторі [135, с. 137].

У контексті цього, наявні як негативні, так і позитивні наслідки. Зокрема, до негативних віднесено:

1) необхідність переорієнтації виробництва – у будь-якому разі вихід з об'єднання, яке має спільну економічну політику, пов'язаний зі скасуванням преференційних умов торгівлі та інвестицій;

2) порушення соціальної та політичної стабільності, напружене становище в країні – негаразди, пов'язані з переорієнтацією на інші ринки, особливо труднощі з торговельними партнерами, що не входять до ЄС, провокують економічні застої, а невизначеність подальшого курсу держави спричиняє невпевненість населення.

Позитивними наслідки визначено:

1) вільний вибір політики, не обмежений умовами та цінностями інтеграційного об'єднання;

2) можливість відстоювання інтересів національних виробників та споживачів;

3) збереження культурних цінностей і традицій – Велика Британія пишається своїм минулим, в якому вона була супердержавою, імперією та домінантним гравцем на міжнародній арені [137, с. 309–311].

Отже, можна зробити висновок, що вихід Британії з ЄС матиме вплив на Україну, однак незначний.

Проаналізувавши окремі аспекти зарубіжного досвіду застосування державного регулювання та його впливу на стан економічної безпеки, доречно зауважити, що Україна має можливості вигідно використовувати своє геополітичне та економічне становище, при цьому необхідно використовувати взаємовигідні умови співпраці, а також напрацювання зарубіжних країн. Зокрема, цікавим є досвід Польщі щодо підтримки територіальної оборони, сектору культурного розвитку як факторів, що впливають на стан економічної безпеки. Згідно з програмами Китаю щодо розширення світових транспортних коридорів, Україна, як частково транзитна держава, може будувати відповідні відносини, підкріплюючи таку взаємодію ефективним державним управлінням, що, безперечно, лише зміцнюватиме її економічну безпеку. Беручи до уваги політику Великої

Британії в рамках процедури Brexit, необхідно працювати у напрямі залучення підтримки Великої Британії щодо зменшення проявів експансії Російської Федерації у зв'язку зі збройним конфліктом на Сході України та анексією Криму.

Досліджуючи міжнародний аспект економічної безпеки України, важливо зосередити увагу на такій підсистемі світового господарства, як інтеграція, що, безумовно, є найбільш суттєвим виміром розвитку і функціонування міжнародних економічних відносин.

Економічна інтеграція є наслідком поглиблення міжнародного та наднаціонального світогосподарського поділу праці. На певному етапі розвитку цього процесу економічні відносини між країнами світу характеризуються вже не тільки торговими, а й тісними виробничими, фінансовими зв'язками.

Економічна інтеграція – це процес зближення національних економік шляхом утворення єдиного економічного простору для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, робочої сили через національні кордони [138, с. 132; 139 с. 233]. Національні економіки, спеціалізуючись на певних товарах і послугах, водночас доповнюють одна одну у системі світового господарства [140, с. 15].

Визначення місця і ролі будь-якої країни в міжнародних економічних відносинах, структурованість наряду, форми й обсяг її зовнішньоекономічних зв'язків залежать від взаємодії низки факторів, а саме від:

- досягнутого ступеня відкритості економіки та її залучення у світове господарство;
- розвитку міжнародних економічних зв'язків;
- економічної політики країни (тенденція підйому чи спаду в національному господарстві);
- створення відповідних умов, необхідних для росту «експортної експансії країни» (отримання стійких позицій в умовах глобалізації).

Економічні інтеграційні процеси супроводжуються підвищенням ступеня господарської взаємозалежності й іноді трактуються як джерело загрози економічній безпеці країни.

Нині євроінтеграційний шлях України залишається єдиним, виходячи з військово-політичної ситуації, яка відбувається в країні та навколишньому світі.

З огляду на це, національним інтересам України повинно відповідати посилення державної підтримки інвестиційної та інноваційної активності, доступність підприємств до довгострокових кредитів. Окрім того, глобальна світова конкуренція змушує українські підприємства проводити політику інтенсивного оновлення виробничого складника та відпрацьовувати функції управління в ринкових засадах. Безперечно, це сприятиме становленню національного відтворювального комплексу, здатного забезпечити соціально-економічну та політичну самодостатність країни, що повинно позитивно вплинути на можливість позиціонування України як одного із ключових суб'єктів глобальної економіки, і дасть змогу зайняти у системі міжнародного поділу відповідну нішу [141, с. 64–66].

Окрім того, важливо зосередити увагу на напрямках стратегій розвитку ЄС, а також визначити місце України на полі міжнародної арени поряд з ЄС.

Зокрема, в контексті інтеграції, доречно акцентувати увагу на європейський вибір України, про що свідчить Послання Президента України до Верховної Ради України від 30.04.2002 р. «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки», де у XII розділі йдеться про економічну та екологічну безпеку.

Сутність концептуальних засад стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 рр. полягала у визначенні чітко окреслених завдань прискореного виведення економіки на траєкторію сталого зростання через посилення дієздатності держави та далі поглиблення ринкових реформ, утвердження соціально орієнтованої структурно-інноваційної моделі

розвитку. До того ж реалізація цих завдань мала створити реальні передумови набуття Україною повного членства в Європейському Союзі [142].

Ще одним документом є Стратегія соціально-економічного розвитку Євросоюзу на період до 2020 року, яка покликає зробити його економічно потужнішим, а громадян – заможнішими. Зазначена стратегія концентрується на ключових сферах, щодо яких потрібно діяти, зокрема:

- 1) знання та інновації, більш стала економіка;
- 2) вища зайнятість;
- 3) соціальне залучення.

У такий спосіб зростання в ЄС у період з 2012 до 2020 рр. мало базуватися на знаннях та інноваціях. Передбачено було досягти обсягу фінансування досліджень на рівні 3 % сукупного ВВП ЄС. Окрім того, 40 % молодих європейців повинні мати університетську освіту, а кожен громадянин ЄС отримати доступ до цифрового Інтернету; робота повинна бути у 75 % людей віком 20–64 років. Також передбачено розвиток т. зв. «зелених» технологій та конкурентної економіки. Стратегія ЄС до 2020 року містить плани щодо подальшої боротьби зі змінами клімату, перехід до низьковуглецевої економіки [143, с. 16].

Нова промислова стратегія має за мету реалізацію триєдиного завдання: підтримку глобальної конкурентоспроможності ЄС на внутрішньому ринку та у глобальному вимірі, перетворення Європи на кліматично нейтральний континент до 2050 року та визначення її цифрового майбутнього.

Стратегічна автономія ЄС передбачає зменшення залежності від критично важливої сировини, розвиток стратегічної цифрової інфраструктури та відповідних ключових технологій.

Для реалізації завдань промислової стратегії до вересня 2020 року має бути створений т. зв. Промисловий форум ЄС, який буде технологічною

платформою, відкритою для представників промисловості, зокрема середніх і малих підприємства та соціальних партнерів.

Ще дві ініціативи в оновленому пакеті промислової політики стосуватимуться стратегії розвитку малих і середніх підприємств та створення сприятливих умов для їх діяльності на внутрішніх та зовнішніх ринках Євросоюзу, а також перспектив розвитку єдиного ринку ЄС в інтересах як виробників, так і споживачів [144].

У руслі напрямів розвитку ЄС Україною може бути сформована політично вигідна позиція. Зокрема, конкурентними перевагами України можуть бути: кваліфікований та освічений людський капітал (31 місце, The Human Capital Report 2015), земельні ресурси (33 % світових запасів чорнозему), географічне місце розташування; сировинно-ресурсна база. Досягнути успіху можливо за допомогою трансформації сировинної традиційної економіки в інноваційну, яка базується на знаннях та інтелектуальній праці. Саме тому доцільно акцентувати на підвищенні інтелектуалізації ключових галузей за допомогою інтенсивного впровадження інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій [145].

Тобто розвиток та підтримка українських високотехнологічних галузей та технологій є невід'ємною складовою частиною конкурентоспроможності держави у міжнародному просторі, що сприятиме зміцненню її економічної безпеки.

Безперечно, аналіз досвіду зарубіжних країн є необхідним у виборі інструментів та способів забезпечення економічної безпеки України. Якісний аналіз діяльності України щодо регулювання та управління на державному рівні неможливий без урахування міжнародно-правових аспектів. Саме тому у цьому дослідженні зосереджено увагу на окремих аспектах державного регулювання у таких країнах, як Польща, Китай та Великобританія, що зумовили наукову зацікавленість своєю близькістю до процесів державного регулювання та управління в Україні.

Висновки до Розділу 2

З метою визначення сутності державного регулювання у сфері економічної безпеки, враховуючи особливості ментальності населення, проведено аналіз його розвитку з часів виникнення державності на території України. У межах дослідження зосереджено увагу на історії розвитку державного регулювання, що стосується окремих аспектів забезпечення економічної безпеки держави, а також проаналізовано вплив зарубіжних держав на стан забезпечення економічної безпеки та її регулювання у різні історичні періоди. Запропоновано розглядати розвиток механізмів державного регулювання економічної безпеки України крізь призму етапів українського державотворення в історії України.

Визначено основні загрози забезпечення міцності економічної безпеки в Україні, а саме загрози, що пов'язані з тіньовою економікою; недосконалістю правоохоронної та судової систем; корупцією; наявністю збройного конфлікту та Сході території України.

Розглянуто державне регулювання у сфері економіки зарубіжних країн, а саме Польщі, Китаю, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Виокремлено позитивний досвід зазначених країн у проведенні державного регулювання економічних процесів та реформ, зокрема проаналізовано певні детермінанти, які впливають на забезпечення економічної безпеки та її міцність. Акцентовано увагу на місце України у взаємодії із цими державами на світовій арені політично-економічних відносин, що є необхідним при здійсненні державного регулювання у сфері економічної безпеки, враховуючи як зарубіжний досвід, так і особливості української ідентичності та національної ментальності.

Матеріали цього розділу висвітлено в публікаціях [95; 97].

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1 Система органів та структурних підрозділів України, уповноважених державою на здійснення правозастосовних функцій у сфері економічної безпеки

На сучасному етапі процесу реформ в Україні необхідним є ефективний механізм державного регулювання, що за допомогою правоохоронних органів, може забезпечити існування безпечного простору у сфері економіки. Діяльність правоохоронних органів повинна провадитися, з огляду на основні загрози економічній безпеці України, що визначені у попередньому розділі дослідження, а саме враховуючи наявність високого рівня корупції; сектору тіньової економіки; недосконалого досудового розслідування; збройного конфлікту на Сході України. Зазначені загрози є основними і негативно впливають на стан забезпечення економічної безпеки, а тому потребують проведення заходів з боку держави щодо їх усунення.

Діяльність органів та підрозділів правоохоронної системи є початковою ланкою у ланцюжку доказування кримінальних правопорушень, а також основою у проведенні заходів щодо профілактики та протидії їх учиненню, що зумовлює необхідність вивчення їх системи та структури, як підґрунтя ефективного виконання покладених завдань, що стосуються забезпечення економічної безпеки. Звичайно, робота цих органів та підрозділів має базуватися на твердій основі закону, що повинен створювати належні умови під час виконання завдань. Прогалини та недоліки законодавства злочинець може використати на свою користь, з метою уникнення відповідальності, а тому при виявленні таких під час здійснення практичної діяльності, необхідно застосовувати швидкі механізми їх усунення, використовуючи при цьому методи державного регулювання. Саме завдяки ефективній роботі

Верховної Ради України та її комітетів, можливе швидке та якісне забезпечення прийняття потрібних для країни нормативно-правових документів, або внесення змін до них. Однак робота правоохоронних органів у сфері забезпечення економічної безпеки є правозастосовною діяльністю, на відміну від роботи Верховної Ради України, яка є правотворчою. Правозастосовна діяльність та правотворча є двома різними видами діяльності [146, с. 35]. З огляду на наведене вище, зв'язок між цими видами діяльності безпосередній, зокрема правотворча діяльність є першоосновою для правозастосовної діяльності, а остання, відповідно, – рушійною силою для вдосконалення правотворчої діяльності, першоджерелом здобуття інформації, потрібної для опрацювання та внесення поправок у нормативно-правові акти тощо. У такий спосіб забезпечується ефективність державного регулювання у будь-якій сфері, зокрема щодо забезпечення економічної безпеки України. Небезпідставно в останні роки у нашій державі акцентовано увагу на практичну складову діяльності у тій чи іншій сфері та наявні ініціативи на державному рівні щодо максимально ефективного її забезпечення.

Суттєве значення для зміцнення економічної безпеки також має злагоджена робота прокуратури та суду. Саме ефективне підтримання обвинувачення під час розгляду в суді та справедливий суд у кримінальних правопорушеннях є запорукою отримання покарання злочинцями та вжиття заходів щодо повернення завданої шкоди потерпілій стороні, зокрема державі, що може виступати стороною провадження у значній частині справ економічної спрямованості.

Діяльність правоохоронних органів, прокуратури та суду є правозастосовною та має свої місце і роль у державному регулюванні у сфері економічної безпеки України, виконуючи свої функції, які впливають на суспільну свідомість населення. Наприклад, якщо діяльність суду відповідає конституційним засадам та є справедливою, то в суспільстві підвищується правосвідомість доброчесних громадян. Тобто простежується соціальне

призначення правозастосовної діяльності, що виявляється у цілеспрямованому впливі на суспільні відносини та відбувається у результаті цієї діяльності. Ознакою такого впливу є державно-владний характер, що може бути досягнутий різними способами, а саме такими, як економічні, політичні, рекомендаційні, заохочувальні.

Правозастосовна діяльність може здійснюватися у виконавчій, правоохоронній, правозахисній чи безпековій формах [147, с. 162–164]. Визначаючи місце правозастосовної діяльності, необхідно зазначити, що прийнятною є позиція стосовно того, що правозастосування є специфічним видом юридичної діяльності, яка має за мету реалізацію права, шляхом використання, виконання та дотримання правових норм. Правозастосовний орган, застосовуючи норми права, виконує вимоги правової норми та використовує закріплені в нормах можливості [148, с. 4–12]. Тобто правоохоронний орган є поняттям вузьчим, аніж правозастосовний орган, проте може виконувати як правозастосовні, так і правоохоронні функції.

Здійснюючи індивідуальне правове регулювання на рівні конкретних життєвих ситуацій, правоохоронні органи як частина правозастосовних органів, створюють умови для подальшого функціонування самого права, а вплив компетентних, зокрема правоохоронних, органів держави на суб'єктів права слугує інструментом регулювання та впорядкування суспільних відносин, управління діяльністю різних індивідів у відповідності з інтересами держави [149, с. 10].

У контексті цього, доречно проаналізувати поняття правоохоронних органів України та їх систему, оскільки саме правоохоронні органи мають найбільш близьке відношення до забезпечення економічної безпеки держави та її зміцнення [150, с. 36]. Правоохоронні органи провадять профілактику корупції, економічної злочинності, тіньової економіки, злочинності у сфері економіки, що пов'язана із веденням збройних дій на Сході України, та борються із цими явищами, як із найбільш корозійними у здійсненні

державного регулювання як загалом, так і в сфері забезпечення економічної безпеки зокрема.

Станом на сьогодні, в Україні існує декілька правоохоронних органів та структурних підрозділів, діяльність яких пов'язана із забезпеченням економічної безпеки держави.

Поки що законодавством України чітко не визначено поняття правоохоронних органів. У деяких законодавчих актах надані визначення правоохоронних органів, окрім того, у нормативному закріпленні роботи та діяльності тих чи інших органів означено правозастосовні та правоохоронні функції, що і є індикатором визначення їх правоохоронної сутності.

Зокрема, згідно зі ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р., правоохоронними органами визначено органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [151].

Закон «Про національну безпеку України» від 2018 року не надає чіткого визначення поняттю правоохоронних органів та чіткого переліку таких органів, проте визначає їх як складову сил безпеки та оборони, поряд із розвідувальними органами. Згідно з п. 17 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» силами безпеки є правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законодавством України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Окрім того, згідно з п. 16 ст. 1 цього самого закону сектор безпеки і оборони – це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших

утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз.

У науковій літературі в широкому розумінні до системи правоохоронних органів відносять не тільки безпосередньо правоохоронні органи у боротьбі зі злочинністю, а також суд і прокуратуру; у вузькому – лише правоохоронні органи [152].

Систему правоохоронних органів у науковій літературі розглядають через поділ на безпосередньо правоохоронні органи, що реалізують комплексно правоохоронну діяльність за напрямками, та органи, які реалізують окремі правоохоронні функції.

До органів, що безпосередньо здійснюють правоохоронну діяльність, відносять прокуратуру, Національну поліцію України, Національне антикорупційне бюро України, Державну фіскальну службу України та інші органи чи окремі їх підрозділи, що уповноважені законом на реалізацію правоохоронної діяльності. Також до цієї групи правоохоронних органів доречно віднести Державне бюро розслідувань, діяльність якого, як новоствореного органу, на сучасному етапі формується та вдосконалюється, однак має пряме відношення до здійснення правоохоронної діяльності.

Органами, що реалізують окремі правоохоронні функції, визначено Національне агентство з питань запобігання корупції, органи державного фінансового контролю, Державна виконавча служба та інші [153].

Поняття правозастосовної та правоохоронної функцій на законодавчому рівні не є закріпленим, лише розглядається та трактується теоретично у науковому колі.

Функції правоохоронної діяльності – це основні напрями діяльності правоохоронних органів, якими можна вважати напрями впливу на будь-які випадки порушення прав та законних інтересів фізичних заходів в установленій законом формі. Крім того, правоохоронну функцію можна тлумачити, враховуючи комплексний підхід до її розуміння, як цілісний пріоритетний напрям державної політики, який спрямований на забезпечення пріоритету прав та свобод людини, захисту основ конституційного ладу, правовідносин та правопорядку, з урахуванням законності та верховенства права [154, с. 851].

Окрім наведеного, у науковій літературі запропоновано поняття правоохоронної форми правозастосовної діяльності як детермінованого змістом функцій держави нормативно визначеного перебігу процесу правозастосовної діяльності компетентних органів державної влади та уповноважених недержавних організацій у режимі законності, спрямованого на забезпечення законності й правопорядку, захист та охорону прав і свобод людини і громадянина. шляхом створення щодо конкретних життєвих ситуацій індивідуально-правових приписів у межах та у спосіб, визначених чинним законодавством [155, с. 157].

З огляду на стан реформ в Україні, можна констатувати, що система правоохоронних органів не є стабільною, оскільки часто змінюються самі органи, а також умови та нормативно-правове забезпечення їх роботи тощо. У 2015 році була створена Національна поліція України, яка постала на місці міліції органів внутрішніх справ; у 2012 році було створено Міністерство доходів і зборів, шляхом об'єднання Державної податкової та митної служб України, яке з 2014 року реорганізовано в Державну фіскальну службу України, яку з 2021 року заплановано ліквідувати та створити Бюро економічної безпеки України.

З 2015 по 2019 роки у структурі Національної поліції України існував Департамент захисту економіки, а з 2019 року створено Департамент стратегічних розслідувань, які згідно зі своїми функціональними

обов'язками, пов'язані з діяльністю стосовно забезпечення економічної безпеки держави. Відповідно держава, створюючи зазначені підрозділи, здійснює державне регулювання у сфері економічної безпеки загалом, що супроводжується цілеспрямованою роботою у цьому напрямі щодо підбору кадрів, організації матеріального забезпечення підрозділу тощо.

Серед правоохоронних органів діяльність яких пов'язана зі забезпеченням економічної безпеки держави, слід виокремити наступні: Національне антикорупційне бюро України, Національна поліція України (Департамент стратегічних розслідувань), Національне агентство з питань запобігання корупції, Державне бюро розслідувань, Державна фіскальна служба України. Доречно розглянути нормативно-правове закріплення завдань, принципів, напрямів діяльності цих органів на території України.

Стаття 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» визначає статус органу. Зокрема, Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) – це державний правоохоронний орган, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданнями НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших, передбачених законом заходів щодо протидії корупції. Оскільки економічна безпека є складовою національної безпеки, то завданням НАБУ є й протидія корупційним правопорушенням, вказаним вище, що становлять загрозу економічній безпеці держави.

Основними принципами діяльності НАБУ є: верховенство права; повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого

самоврядування, громадськими об'єднаннями та інші (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про НАБУ»).

Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про НАБУ» старші детективи та детективи бюро, а також оперативно-технічні підрозділи і підрозділи внутрішнього контролю проводять оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до його підслідності, а також в інших справах, витребуваних до НАБУ прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками НАБУ [156].

Детективи НАБУ за підслідністю мають право здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями ККУ проти власності: «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» (ст. 191 КПК); у сфері господарської діяльності: «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації» (ст. 206-2 КПК), «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом» (ст. 209 КПК) та інші. Обов'язковою умовою при визначенні підслідності є наявність спеціального суб'єкта вчинення кримінального порушення, розмір предмета кримінального правопорушення чи завданої ним шкоди, що впливають з ч. 5 ст. 216 КПК України.

Забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, іншому органу досудового розслідування, навіть у разі неефективного досудового розслідування (ч. 5 ст. 36 КПК).

Однією з підстав затримання уповноваженою на це особою без дозволу суду, є наявність обґрунтованих підстав вважати, що може мати місце втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, який віднесений законом до підслідності НАБУ.

Обов'язковою умовою такого затримання є наявність покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення правопорушення (ч. 1 ст. 208 КПК).

Іншим органом, що дотичний до забезпечення економічної безпеки держави, є Державне бюро розслідування. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (далі – ДБР) [157], зазначений орган є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.

Відповідно до завдань, визначених у ст. 5 Закону України «Про ДБР», орган вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування, що стосуються злочинів, учиненими спеціальними суб'єктами:

1. службовими особами, які займають особливо відповідальне становище або особами, посади яких віднесено до першої - третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів (крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів НАБУ);
2. службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами цієї ж прокуратури (окрім випадків підслідності досудового розслідування підрозділу внутрішнього контролю НАБУ).

З огляду на специфіку діяльності та повноважень вказаних вище суб'єктів, можна стверджувати, що віднесення підслідності вчинення ними кримінальних правопорушень до ДБР означає фактично наявність у цього правоохоронного органу завдання зміцнення національної безпеки в державі, зокрема економічної.

Вчинення переліченими вище суб'єктами кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних з економічною, правозастосовною або службовою діяльністю, може продовжуватися вчиненням суміжних злочинних діянь, наприклад, пов'язаних із корупційною складовою, як

інструментом вирішення питань уникнення від кримінальної відповідальності тощо. Небезпека таких корупційних дій полягає не тільки у безкарності вчинених злочинних діянь та недоведеності вини злочинця, а й у недоотриманні коштів у бюджет держави, сума яких у вигляді збитків залежить від конкретного вчиненого діяння. Ураховуючи високий ступінь корупції в Україні, а також стан суспільної свідомості населення по відношенню до цього явища, як «звичного», доречно зауважити, що робота ДБР вимагає наявності сформованого якісного кадрового забезпечення, підхід до формування якого повинен обов'язково врегульовуватися державою.

Про елементи з економічною природою у діяльності ДБР також свідчить увага, приділена у роботі цього органу щодо руху коштів, зокрема повернення чи стягнення їх на користь державі. Зазначені кошти, окрім інших, які надходять у державу з інших джерел, є важливим елементом у можливості забезпечувати належний стан економічної безпеки. Згідно зі ст. 23, що стосується контролю за діяльністю, директор ДБР щороку подає Президенту України та Верховній Раді України письмовий звіт про діяльність ДБР за попередній рік, де повинна міститись інформація щодо руху коштів, які становлять збитки або стосуються кримінальних правопорушень, а саме:

- відомості про розмір збитків і шкоди, завданих злочинами, віднесеними до підслідності ДБР, стан та обсяги їх відшкодування;
- відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок учинення злочинів, віднесених до підслідності ДБР, конфісковані за рішенням суду, а також кошти у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг, стягнені на користь держави, та розпорядження ними;
- відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок злочинів, віднесених до підслідності ДБР, які було повернуто в Україну з-за кордону, та розпорядження ними;

– відомості про арешт майна, конфіскацію предметів та доходів від злочинів, віднесених до підслідності ДБР, та розпорядження ними.

Вказані вище дані стосуються матеріальних цінностей, одержаних внаслідок учинення злочинних дій, які можуть бути поверненні державі та виконувати свою роль як складової міцності економічної безпеки, що без фінансової підтримки неможлива. Звичайно, фінансова основа організації економічної безпеки базується на бюджетних коштах, які надходять із багатьох джерел у державі, однак робота щодо повернення викрадених чи виведених за кордон коштів, є повноцінним доповненням фінансового підґрунтя як безпеки держави, так і її положення на арені світового рівня безпекового простору.

Ще одним органом, на якому доречно зосередити увагу в контексті розгляду питань організації та зміцнення економічної безпеки України, є Національна поліція України (далі – НПУ), що створена та почала функціонувати з 2015 року й постала у процесі реформування на місце органів внутрішніх справ України. Реформа у Міністерстві внутрішніх справ стала необхідною, оскільки виникла потреба трансформувати діяльність зазначеного правоохоронного органу як такого, враховуючи розвиток суспільства України в контексті світових позитивних тенденцій стосовно захисту прав та свобод людини як найвищої цінності. Так як у Конституції України, як Основного Закону, згідно зі ст. 3 «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються у нашій державі найвищою соціальною цінністю», то приведення як законодавства, так і відповідного реального стану діяльності у системі Міністерства внутрішніх справ стало одним із напрямів державної політики.

Реформа в органах внутрішніх справ назріла також через негативне сприйняття цього органу та його діяльності в Україні, яке внаслідок історичних особливостей, зокрема пережитків радянського періоду, зарекомендувало себе саме так, та є результатом репресії сталінського поствоєнного періоду, а також непоодиноких випадків жорсткого

поводження з підозрюваними, затриманими особами або іншими особами під час досудового розслідування, яке мало місце навіть у період перебудови у Союзі Радянських Соціалістичних Республік та період ранньої новоутвореної держави Україна.

Метою реформування у системі МВС, ураховуючи паралельне реформування кримінального процесуального права України, стало наближення нашої держави до реальних, а не декларативних заходів щодо захисту прав та свобод людини, як найвищої соціальної цінності в державі відповідно до положень Конституції України. Труднощі під час проведення реформи, звичайно, виникають, частина з них обумовлена проблемами кадрового характеру, також є й такі, що виникають через свідомість та ментальність суспільства. Наприклад, в Україні сприйняття органів внутрішніх справ довгий час асоціювалось із каральним підрозділом, де часто мають місце порушення прав людини, у результаті чого у свідомості суспільства не було на достатньому рівні вибудовано розуміння важливості співпраці з правоохоронним органом тощо. На сучасному етапі реформування системи МВС зроблені кроки на шляху до перебудови свідомості суспільства та організація роботи органу поліції, з урахуванням спектру взаємодії із суспільством: громадськими організаціями, окремими фізичними чи юридичними особами. Такі ініціативи закріплені в Законі України «Про Національну поліцію»: зокрема, у ст. 2 закріплено, що завданнями поліції є надання саме поліцейських послуг, що вже нівелює розуміння поліції як винятково карального органу; ст. 11 передбачає взаємодію населення на засадах партнерства та інше [158].

Розглянемо НПУ як правоохоронний орган, діяльність якого є складовою зміцнення економічної безпеки держави загалом.

Із визначення НПУ як центрального органу виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, впливає розуміння сутності діяльності цього органу, як правоохоронного.

Одним із завдань НПУ є забезпечення економічної безпеки держави, що обумовлено загальними завданнями поліції, визначеними у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», зокрема такими, як: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони інтересів суспільства і держави; протидії злочинності. Змісту ст. 97 цього самого закону передбачає, що працівники поліції у низці випадків беруть участь у заходах щодо забезпечення національної безпеки країни, а отже, і економічної безпеки, зокрема як складового елементу національної безпеки країни.

У складі НПУ функціонують такі підрозділи:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

Найбільш дотичний підрозділ у НПУ до протидії кримінальних правопорушень, що шкодять економічній безпеці країни, – це Департамент стратегічних розслідувань (далі – ДСР), що перебуває у складі кримінальної поліції Національної поліції України. Підрозділ здійснює оперативно-розшукову діяльність та бере участь у реалізації політики держави з питань боротьби з організованою злочинністю, а також злочинністю в органах державної влади та місцевого самоврядування, протидії корупції, враховуючи захист прав та свобод людини і громадянина, об'єктів права власності від протиправних посягань.

Завданнями ДСР відповідно до Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, що поставлені з метою виконання цілей зміцнення економічної безпеки держави, є:

1. Виявлення, припинення і попередження незаконної діяльності суспільно небезпечних організованих груп та злочинних організацій, зокрема

в органах державної влади та місцевого самоврядування, що впливають на криміногенну ситуацію як в Україні, так і в окремих її регіонах.

2. Протидія корупції серед посадових осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», а також вжиття заходів щодо виявлення як корупційних правопорушень, так і правопорушень, що пов'язані з корупцією, їх припинення.

3. Здійснення оперативно-розшукової діяльності, спрямованої на здобуття інформації про схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та наявних криміногенних процесів у злочинному середовищі, що пов'язані з діяльністю як окремих осіб, так і злочинних угруповань [159].

Позитивним моментом у діяльності поліції є реорганізація у 2019 році ДСР, а саме його розширення та надання статусу міжрегіонального. З метою підвищити ефективність діяльності НПУ під час виконання завдань щодо забезпечення протидії злочинності, а також прав і свобод людини, Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову від 09.10.2019 р. № 867, згідно з якою ДРС виступає як юридична особа публічного права, зокрема як міжрегіональний територіальний орган Національної поліції України [160].

Ще один орган, що заслуговує уваги в рамках розгляду питань державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні, є Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), який є органом, що реалізує окремі правоохоронні функції. Пряме відношення цього органу до діяльності, що стосується подолання корупції в Україні, визначає важливість його ролі у зміцненні економічної безпеки загалом, оскільки його робота спрямована саме на подолання явища корупції, яке у цьому дисертаційному дослідженні означено як одну із загроз економічної безпеки держави, а також ведення ефективного державного регулювання в країні.

Статус НАЗК визначено у ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Зокрема, НАЗК є центральним органом

виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

Основними завданнями НАЗК (уповноважених підрозділів особи) згідно з законом є: 1) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією; 2) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, зокрема розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»;

У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи НАЗК складають протокол про таке правопорушення, що направляється до суду. Уповноважені особи НАЗК можуть безперешкодно входити до приміщень державних та інших органів, що визначені у ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції», за службовим посвідченням та мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки.

Дотичними до заходів щодо зміцнення та забезпечення економічної безпеки в Україні є органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. Слідчі підрозділів цих органів здійснюють розслідування кримінальних правопорушень, що пов'язані із оподаткуванням та містять у собі загрозу економічній безпеці, як такі, що можуть стати на заваді отримання державою бюджетних коштів, а отже, і можливостей спрямовувати ці кошти на забезпечення економічної безпеки. У такий спосіб кримінальні правопорушення, що пов'язані з оподаткуванням, є частиною економічної злочинності, оскільки сплата податків – це один із елементів функціонування економічної системи загалом. Фактично як і за наявності інших складів кримінальних правопорушень економічної спрямованості, алгоритмом дій є вивчення документів, що можуть стати доказами у кримінальному провадженні, руху коштів, вжиття заходів щодо відшкодування збитків тощо.

Отже, нині в Україні правоохоронні органи та/або ті, які наділені окремими правоохоронними функціями, виконують відповідні завдання як у сфері боротьби з економічною злочинністю, так і корупцією.

З урахуванням вимоги ст. 216 КПК («Підслідність»), поле діяльності органів умовно поділено, у спірних питаннях підслідність може визначати прокурор. Однак, вивчивши повноваження органів, що проаналізовані вище, доречно відзначити, що частина повноважень органів дублюється. Зокрема, провадити заходи стосовно корупційних проявів зобов'язані НАБУ, ДСР, НАЗК.

ДБР та НАБУ підслідні кримінальні правопорушення, вчинені спеціальним суб'єктом, однак не завжди під час виявлення кримінальних правопорушень одразу є інформація, хто саме причетний або вчинив порушення, а за необхідності передачі кримінального провадження за підслідністю, можуть виникати незручності розслідування, які злочинці можуть використовувати як засоби протидії розслідуванню.

На жаль, органу чи підрозділу, який розслідує кримінальні правопорушення, лише ті, що пов'язані з економічною злочинністю, немає, натомість повноваження, що стосуються корупційних проявів, дублюються. Така ситуація свідчить про недостатність системного підходу під час державного регулювання в Україні, зокрема у сфері економічної безпеки держави. Позитивним моментом є планування створення Фінансової поліції в Україні, однак станом на 2021 рік, відсутній орган, що займається винятково економічною злочинністю, яка негативно впливає на стан забезпечення економічної безпеки загалом. До 2 вересня 2019 року питаннями кримінальних правопорушень займався Департамент захисту економіки Національної поліції України, що працював як регіональний підрозділ, та був ліквідований згідно з постановою № 841 Кабінету Міністрів України. До нього функції виявлення та розкриття економічних злочинів лягали на плечі Державної служби боротьби з економічними злочинами.

Доречно органи правоохоронної системи виділити на такі, що повинні займатися: 1) злочинами загально-кримінальної спрямованості; 2) злочинами економічної спрямованості (зокрема й тими кримінальними правопорушеннями, що пов'язані зі сферою оподаткування). Окремо може існувати орган чи підрозділ, що займається кримінальними провадженнями підвищеної складності. Поки що в Україні такого чіткого поділу немає, а ліквідація Департаменту захисту економіки, який займався винятково кримінальними правопорушеннями економічної спрямованості, не сприяє зміцненню економічної безпеки. Звичайно, частково функції Департаменту економічної безпеки виконує підрозділ ДСР Національної поліції України, однак його пріоритетним напрямом є боротьба з організованою злочинністю, що в частині випадків пов'язані із загально-кримінальною діяльністю організованих груп, а не економічними злочинами, навіть попри елементи фінансової діяльності групи.

Тобто позитивним моментом є планування в Україні створення фінансової поліції, як єдиного органу, що займатиметься боротьбою з економічною злочинністю. Ініціативи створення такого єдиного фінансового органу диктують умови сучасності, а також необхідність, уникаючи дублювання функцій органів, акумулювати їх в одному місці, що також відповідає вимогам міжнародних стандартів.

Уперше пропозиція створити новий правоохоронний орган, який би займався винятково питаннями фінансово-економічної спрямованості, надійшла у 2006 році від народного депутата Мойсика В. Р.: законопроект «Про Державну службу фінансових розслідувань». Зазначений документ передбачав реформування органу податкової міліції, однак прийнятий у вигляді закону не був [161]. Далі проводилася робота щодо розроблення різноманітних пропозицій та проектів документів стосовно створення фінансового органу, що продовжується дотепер.

02.07.2020 р. зареєстровано проект № 3087-д Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [162]. Основними завданнями цього

органу, який визначається у проекті правоохоронним, запропоновано визначити участь у забезпеченні економічної безпеки держави, шляхом комплексної протидії кримінальним правопорушенням, які здійснюють суттєвий негативний вплив на національну економіку, сприяють її тінізації, витоку капіталу та іншим негативним явищам, які уповільнюють темпи економічного зростання та загрожують національним інтересам у сфері економіки. Окрім того, у проекті, як одне із завдань, запропоновано збирання та аналіз інформації щодо економічної злочинності відповідної підслідності та визначення способів запобігання їх виникненню у майбутньому.

На працівників органу, що виконуватимуть функції підрозділів детективів, дізнання, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні, поширюються права та обов'язки, передбачені КПК та Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність».

До повноважень цього бюро запропоновано віднести: проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування; здійснення розшуку осіб, які переховуються від органів слідства та суду за вчинення кримінальних правопорушень, провадити діяльність зі зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; а також інші повноваження, що передбачені у проекті та необхідні для повноцінного функціонування підрозділу.

Вказаний документ є важливим у контексті діяльності зміцнення економічної безпеки. Доречно було б у тексті проекту надати визначення терміну економічної безпеки України. Зокрема, у ст. 2 (Визначення основних термінів) необхідно додати абзац такого змісту: «економічна безпека України – це захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу та економічних інтересів України від реальних та потенційних загроз».

Окрім проаналізованих вище органів, необхідно створити орган, на який покласти обов'язки повернення грошових коштів, утрачених державою через вчинене правопорушення, а також активів, виведених незаконним

шляхом з території України. Зазначений орган виконуватиме окремі правозастосовні та правоохоронні функції. Альтернативою створення такого органу може бути ґрунтовне проведення реформування виконавчої служби України, яка вже вичерпала себе та не може виконувати завдання, що диктують умови сучасності та глобалізації. Працюючи з радянських часів, виконавча служба не використовує можливості міжнародної взаємодії та співробітництва, що є необхідним у сучасному світі. Окрім того, вона не має інструментів для проведення такої діяльності, особливо це стосується поєднання такої діяльності з міжнародним аспектом. Зазначене загалом негативно впливає на забезпечення та зміцнення економічної безпеки, оскільки відшкодування збитків, завданих правопорушенням, є основним кінцевим результатом, окрім покарання винної особи (осіб). У провадженнях економічної спрямованості сума завданої шкоди державі є у великому або особливо великому розмірах.

Аналіз наявних в Україні органів та підрозділів, що уповноважені державою на здійснення правозастосовних функцій у сфері економічної безпеки, а також з урахуванням діяльності цих органів щодо нейтралізації загроз економічної безпеки, виявлено низку проблем, пов'язаних із державним регулюванням як створення та функціонування органів, так і відсутності чіткого розподілу повноважень та завдань органів чи підрозділів, а саме трапляється дублювання їх функцій, що, безперечно, неефективно позначається на використанні бюджетних коштів, спрямованих на забезпечення діяльності органів або підрозділів. Несистемно створюються або ліквідовуються підрозділи, що призводить до прогалин у правоохоронній діяльності, пов'язаної із забезпеченням міцності економічної безпеки. Таку ситуацію можна назвати типовою для країни перехідного періоду, але небезпечною у зв'язку з послабленням ефективності позитивного результату проведених реформ.

3.2 Сучасний стан та проблеми реалізації функцій держави щодо забезпечення економічної безпеки в Україні

Під час реформування в Україні на етапі існування перехідного суспільства проблеми реалізації функцій держави потрібно розглядати в контексті глобалізаційних процесів у світі, які, безперечно, впливають на діяльність держави, зокрема щодо забезпечення економічної безпеки країни.

Проблему глобалізації стали активно обговорювати у різних світових соціальних науках у 1990 роках. Вона стала однією з ключових тем світової соціальної економічної науки, соціології, філософії, політології, економічної та соціальної географії, етнографії, психології, культурології й інших суспільних дисциплін.

Нині глобалізація постає як багаторівнева та багатоскладова система різних інтеграційних проявів світового життя. Глобалізація виступає як сукупність таких своїх проявів, як глобальна економіка, глобальна міграція, глобальна комунікація, глобальна мова, глобальна політика, глобальне духовне життя, глобальний спосіб життя, глобальна злочинність та глобальні міста.

Глобалізація економіки об'єднує людство в єдине ціле, даючи змогу населенню планети швидко обмінюватися плодами своєї діяльності, однак їй властиві і негативні сторони. Наприклад, виникнення глобальної організованої злочинності, що є загрозою як національній, так і економічній безпеки не однієї країни, зокрема України. У такий спосіб виникають транснаціональні об'єднання злочинців, що провадять свою злочинну діяльність одночасно в декількох країнах [163, с. 61].

У контексті цього дослідження, проаналізовано глобалізацію як процес, що впливає на заходи щодо забезпечення міцності економічної безпеки України.

Поки що в Україні не сформована доктрина економічної безпеки, хоча діє військова доктрина, за існуванням якої не потрібно ігнорувати важливість

саме економічної, оскільки без наявності матеріально-економічного підґрунтя, забезпечення ефективної військової доктрини є неможливим. Так як напрям заходів, спрямованих на зміцнення економічної безпеки, відрізняється своєю специфікою від військово-оборонного, то, безперечно, потребує більш ґрунтового як нормативного, так і управлінсько-регулятивного впливу.

Зокрема, військова доктрина містить низку управлінських принципів і поглядів стосовно вирішення питань військово-політичного, військово-стратегічного, військово-економічного та військово-технічного характеру, а також визначає засади підтримки державної безпеки з військової точки зору, що логічно впливає з положень Закону України «Про національну безпеку України».

Станом на 2020 рік Україною не приділено належної уваги особливостям забезпечення соціально-економічної безпеки, що мало бути виражено у широкому значенні як узагальнений усебічний план довгострокової перспективи заходів щодо зміцнення економічної безпеки [164]. Позиція щодо необхідності передбачення та упровадження процесного й системного підходів до формування комплексної системи соціально-економічної безпеки країни, яка має бути виражена у відповідній концепції, є прийнятною. Окрім того, прийнятними є й ініціативи таких учених, як О. В. Єлізаров та О. В. Радченко стосовно розроблення та прийняття Стратегії забезпечення соціально-економічної безпеки на основі Стратегії забезпечення національної безпеки країни, у якій повинні бути конкретизовані положення концепції, доктрини та стратегії національної безпеки (з прийняттям до уваги інтересів соціально-економічного характеру) [165, с. 150].

Доречно зосередити увагу на позиції Є. І. Масленнікова, С. О. Якубовського, В. В. Белякової щодо використання певних принципів державного регулювання національної економіки, які під час процесів

глобалізації та інтеграції України у світовий простір, можуть слугувати основою концепції та стратегії економічного розвитку України.

Зазначені науковці наводять перелік та зміст принципів державного регулювання національної економіки, а саме: 1) принцип пріоритету загальнонаціональних інтересів над іншими; 2) принцип відповідності об'єктивним умовам і обліку обстановки; 3) принцип стабільності (швидка переорієнтація може бути негативною або руйнівною); 4) принцип суспільної ефективності державного впливу на економіку (вимірюється у показниках рівня впорядкованості, безпеки суспільних відносин, добробуту суспільства тощо); 5) принцип урахування вимог ринку; 6) принцип раціонального та ефективного використання економічних ресурсів; 7) принцип компенсування (вирішення державою проблем суспільно-економічного характеру) [166, с. 67].

Окрім зазначених вище принципів державного регулювання національної економіки, при створенні окремої стратегії економічної (економічно-соціальної) безпеки, необхідно на державному рівні звернути увагу на покращення таких елементів у діяльності зміцнення економічної безпеки України, як взаємодія між правоохоронними органами, впровадження новачій них методів технічного процесу, оскільки ефективність роботи вказаних органів прямо пропорційно впливає на показники міцності економічної безпеки України як такої.

У сучасному глобалізованому світі, зокрема в Україні, боротьба із кримінальними правопорушеннями у сфері економіки важлива для зміцнення фундаменту економічної безпеки та здебільшого проводиться за умови взаємодії у процесі роботи правоохоронних органів як всередині країни, так і в рамках міжнародного співробітництва. Безумовно, якість цієї взаємодії впливає на виявлення розкриття та розслідування економічних злочинів, а відтак – на організацію економічної безпеки держави загалом. У такий спосіб питання її покращення є актуальним, а враховуючи наявність збитків, що можуть бути завдані у результаті вчинених фінансових кримінальних

правопорушень, необхідним. У сфері економіки шкода завдається переважно у великих або особливо великих розмірах, окрім цього, такі правопорушення можуть бути пов'язаними із непоступленням коштів у бюджет країни, що натомість породжує похідні негативні наслідки. Саме тому взаємодія між органами під час розслідування правопорушень у сфері економіки досить важлива і є неможливою без створення сприятливих умов з боку держави. З огляду на це, необхідно зосередити увагу на проблемах взаємодії та на державному рівні впливати на організацію діяльності правоохоронних органів, ураховуючи при цьому позитивний досвід зарубіжних країн. Україна, перебуваючи у стані реформ, зокрема правоохоронної системи, потребує координації дій між органами та підрозділами, що забезпечують або дотичні до проведення заходів організації економічної безпеки або заходів, що стосуються усунення та нейтралізації загроз економічній безпеці. У період перехідного суспільства державне регулювання здійснюється як методом реформування або ліквідації неефективних органів (підрозділів), так і створенням нових, зважаючи на вимоги сучасності, що підкреслює важливість державного регулювання їх діяльності у рамках взаємодії, оперативно враховуючи обстановку.

Тобто дослідження проблемних питань взаємодії між органами під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, визначення ролі взаємодії між органами та її впливу на забезпечення економічної безпеки країни є важливим елементом її забезпечення, а вдосконалення зазначеної взаємодії повинно бути одним із основних напрямів державного регулювання у сфері економічної безпеки України.

У процесі аналізу питань взаємодії під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, зокрема економічної спрямованості, найбільше уваги приділяють вчені-процесуалісти, оскільки така взаємодія часто відбувається у межах кримінально-процесуальної діяльності. Різні аспекти взаємодії вивчали такі науковці, як: С. Є. Абламський,

А.- М. Ю. Ангеленюк, Т. Ф. Безсонна, А. І. Кунтій, С. А. Левенець, О. В. Линник, Ю. В. Лук'яненко, О. О. Юхно та інші.

Під час розкриття, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, зокрема у сфері економічної безпеки, взаємодія здійснюється у рамках Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. (далі – КПК), Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р., Закону України «Про НАБУ» від 14.10.2014 р., Закону України «Про ДБР» 12.11.2015 р., Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України у запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (далі – Інструкція), затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575, а також інших нормативно-правових актів.

Під поняттям взаємодія потрібно тлумачити узгоджену діяльність, що під час виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, здійснюється згідно з основними принципами взаємодії, які закріплені у ст. 3 Інструкції, а саме: 1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень; 2) самостійність слідчого у процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється; 3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; 4) дотримання загальних засад кримінального провадження; 5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування.

Завданнями взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, згідно зі ст. 1 Інструкції, визначено запобігання вчиненню кримінальних правопорушень, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої

кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [167].

Питанням взаємодії НАБУ, ДБР з іншими органами та підрозділами присвячено положення статей відповідних нормативно-правових актів, що безпосередньо врегульовують діяльність цих органів.

Зокрема, взаємодію НАБУ з правоохоронними та державними органами нормативно закріплено у ст. ст. 19-1, 19-2 Закону України «Про НАБУ», у якій зазначено, що у відповідних органах передбачаються посади осіб, до функціональних обов'язків яких входить здійснення взаємодії з НАБУ. Взаємодія у рамках обміну інформацією оперативного характеру передбачає наявність письмового розпорядженням керівників відповідних підрозділів.

Також НАБУ може здійснювати спільну діяльність з такими установами, як Національний банк України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітетом України, Національне агентство з питань запобігання корупції, органи Державної прикордонної служби, органи державної податкової і митної служби, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та іншими державними органами. А з окремими державними органами НАБУ може укласти угоди (меморандуми) про співпрацю та/або обмін інформацією.

Взаємодію ДБР з іншими державними органами передбачено у ЗУ «Про ДБР». Зокрема, у ст. 22 вказаного закону визначено перелік правоохоронних органів у рамках спільної діяльності з ДБР. Позитивним є те, що у штатних розписах центральних апаратів ДБР передбачено окремі посади осіб, до функціональних обов'язків яких належить здійснення взаємодії, оскільки наявність конкретно-визначених контактних осіб,

безперечно, покращує співпрацю як таку, адже дає змогу виробити більш якісний алгоритм такої співпраці.

Передача оперативної інформації ДБР іншим державним органам дозволяється тільки за письмовим розпорядженням начальника відповідного підрозділу ДБР. Також можливим є укладення угод (меморандумів) про співпрацю та обмін інформацією між ДБР та іншими державними органами.

Увага, що приділяється питанням спільної діяльності в ДБР, підтверджується необхідністю подачі інформації у щорічному письмовому звіті про діяльність ДБР, який подається Президенту та Верховній Раді України щодо взаємодії та співпраці ДБР з органами місцевого самоврядування, державними органами, підприємствами, установами та організаціями; неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями.

Умовно взаємодію під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень можна розглядати залежно від виду діяльності, з яким вона пов'язана, а саме:

- взаємодію між оперативними працівниками, слідчим, прокурором як процесуального керівника, та слідчим суддею в рамках кримінального провадження;
- взаємодію між органами досудового розслідування чи судом зі спеціалістами, експертами та експертними установами;
- взаємодію між правоохоронними органами чи установами у рамках міжнародного співробітництва [168, с. 76].

Взаємодія фактично може здійснюватися не тільки у процесуальній формі, а й у непроцесуальній. Процесуальна форма взаємодії організована згідно з правовими нормами, які врегульовують порядок її здійснення в окремих випадках. Непроцесуальна взаємодія, на відміну від процесуальної, не закріплена в нормах права, але впливає з них, а також з правоохоронної практики. Переважно реалізація непроцесуальної форми взаємодії відбувається у випадку встановлених особистих контактів, які, зазвичай,

формується із взаємин між керівниками відповідного рівня. До видів непроцесуальної форми взаємодії під час розслідування відносять: надання консультацій; спільне обговорення матеріалів провадження; обмін інформацією [169, с. 353].

З огляду на це, доречно під час виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, поділяти взаємодію залежно від сфери застосування:

1) під час процесуального керівництва та надання доручень, здійснення спільних заходів, слідчих чи процесуальних дій (взаємодія між слідчим, прокурором, оперативним працівником, слідчим суддею).

Згідно з КПК від 2012 року було запроваджено інститут процесуального керівництва та прийняття частини рішень з кримінального провадження винятково судом. Окрім, згідно зі ст. 41 КПК оперативні підрозділи здійснюють слідчі дії за письмовим дорученням слідчого чи прокурора та не мають права виконувати процесуальні дії за власною ініціативою. Такий спектр дій передбачає збільшення платформи взаємодії між вказаними вище суб'єктами. Проблемним питанням цього виду взаємодії є збільшення робочого навантаження на учасників, а тому необхідно на державному рівні вирішувати питання щодо збільшення їх штату або оптимізації діяльності, наприклад, за допомогою використання електронних засобів. Зазначене, безперечно, потребує державного регулювання, оскільки потрібно залучати об'ємні технологічні чи інтелектуальні ресурси;

2) зі спеціалістами, експертами, експертними установами. Щодо взаємодії зі спеціалістами, експертами, експертними установами, у частині випадків проблемною є можливість отримання консультацій під час виявлення чи розкриття кримінального правопорушення. Наприклад, під час виявлення в особи речовини, схожої на наркотичну, щодо якої ще немає даних експертизи, було б оптимальним мати змогу працівникам правоохоронних органів провести попереднє експрес-дослідження речовини на місці. Однак у нинішніх реаліях така процедура не передбачена та є

неможливою з технічних причин (відсутність матеріалів, інструментарію для проведення експрес дослідження на місці; відсутність необхідних навиків у працівників правоохоронних органів, які безпосередньо виявляють та розкривають кримінальні правопорушення).

Звичайно, процес збору доказів передбачає їх виявлення, фіксацію і вилучення, у чому їй допомагають криміналістичні засоби і методи, проте ефективність застосування криміналістичних засобів та методів, зокрема під час розслідувань, залежить від реальних можливостей їх застосування. У цьому разі ефективною є взаємодія органів досудового розслідування з експертами та спеціалістами, що можуть надавати консультативну допомогу як у рамках кримінального провадження, так і в процесі виявлення чи розкриття злочину до початку досудового розслідування як стадії.

З огляду на це, на державному рівні необхідно передбачити проведення попередніх експрес-досліджень, які могли б проводити правоохоронці самостійно у разі необхідності. Консультативна допомога з боку спеціалістів та експертів може відбуватися у межах проведення курсів підвищення кваліфікації для працівників правоохоронної системи. Крім того, було б доречно розробити комплекти для проведення попередніх експрес-досліджень на офіційному рівні, залучившись підтримкою держави;

3) у рамках міжнародного співробітництва. Безумовно, ключову роль відіграє взаємодія між органами в рамках міжнародного співробітництва. Ураховуючи тенденції глобалізації в сучасному світі, можна стверджувати, що одним з основних є міжнародне співробітництво між країнами, що наявне у багатьох сферах діяльності держав. Взаємодія між правоохоронними органами та підрозділами під час використання міжнародного співробітництва, є досить важливою. У цьому напрямі проводять, наприклад, такі організації, як Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол), Агентство Європейського Союзу із співробітництва у сфері правоохоронної діяльності (Європол), Європейське бюро судової співпраці (Євроюст).

З метою покращення процесів взаємодопомоги на міждержавному рівні, Україною прийнято низку законодавчих актів, які деталізують порядок такої діяльності, що є свідченням державної регуляторної політики.

Зокрема, затверджено інструкцію «Про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» від 09.01.1997 р., яка визначає порядок використання правоохоронними органами України вказаних вище можливостей у рамках співпраці з правоохоронними органами зарубіжних держав, а саме під час діяльності, пов'язаної з попередженням, розкриттям та розслідуванням злочинів, які мають транснаціональний характер або виходять за межі кордонів України. Окрім загальних положень взаємодії із зарубіжними країнами, у вказаній вище інструкції закріплено особливості співпраці під час проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій окремих категорій злочинів, зокрема у сфері економіки та фінансів. Під час проведення заходів та дій у сфері економіки та фінансів за допомогою Інтерполу в зарубіжних країнах можна одержати інформацію щодо:

- комерційних структур (фірм, спільних підприємств тощо) та інших юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих за кордоном;

- укладення іноземними фірмами угод з українськими юридичними та фізичними особами або за їх участю, а також наслідки їх виконання.

Окрім зазначеного, Інтерпол надає допомогу під час здійснення міжнародного співробітництва у рамках розслідування кримінальних правопорушень [170].

Україна також уклала угоду з Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво (Європол), яка ратифікована 12.07.2017 р. Мета цієї угоди полягає у встановленні тісних відносин співробітництва між Україною та Європол, які необхідні під час здійснення заходів щодо запобігання та боротьби з організованою

злочинністю, формами міжнародної злочинності, а також іншими формами тяжких злочинів у сферах, які визначені в угоді. Компетенція Європолу поширюється на боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом, іншими формами тяжких злочинів, які зачіпають двох або більше держав-членів, та потребує спільного підходу, беручи до уваги масштаб, значущість та наслідки таких злочинів, зокрема у сфері корупції, а також у сфері, економіки, а саме нелегальною діяльністю, пов'язаною з відмиванням коштів тощо [171].

У багатьох країнах створено вузькоспрямовані органи, які вирішують конкретне коло питань, з метою досягнення загальної стабільності та розвитку держави.

У США певні інституції надають допомогу у справах стосовно повернення активів, зокрема:

- Міністерство юстиції США, Кримінальне відділення, Відділ з питань повернення активів та боротьби з легалізацією доходів (AFMLS);
- Міністерство юстиції США, Кримінальне відділення, Управління міжнародних справ (OIA);
- Міністерство національної безпеки США, Відділ розслідувань імміграційних та митних правопорушень (HSI);
- Міністерство юстиції США, Федеральне бюро розслідувань (FBI) [165, с. 153].

В Україні широкі повноваження у наданні міжнародно-правової допомоги та здійсненні міжнародно-правового співробітництва є у Генеральної прокуратури або Міністерства юстиції, які у відповідний момент виступають центральним уповноваженим органом. Однак недостатньо уваги приділено непроцесуальній формі такого співробітництва. Зокрема, непроцесуальна взаємодія на нижчих рівнях між органами різних країн, які безпосередньо провадять досудові розслідування, відбувається вкрай рідко, значною мірою базується на використанні особистих взаємовідносин конкретних працівників, що переважно є представниками країн-сусідів.

Окрім офіційної процедури здійснення міжнародного співробітництва, важливе значення займає налагодження особистих зв'язків з іноземними колегами, що є запорукою у виконанні тих чи інших поставлених завдань.

Особисті зв'язки також допомагають продемонструвати серйозність підходу, зацікавленість у робочому процесі, сприяють встановленню довіри між сторонами. Для налагодження контакту, доречно звернути увагу на колег аналогічних структур іноземних держав.

До налагодження особистих зв'язків між сторонами іноземних країн на рівні відділів (відділень), що безпосередньо розслідують, значною мірою необхідно долучатися й на державному рівні та відповідно регулювати ці процеси. Наприклад, частіше організовувати тематичні конференції, семінари тощо, з обов'язковою участю практичних працівників різних держав. Окрім того, з метою економії коштів та часу учасників, що мали би здійснювати переїзд до місця проведення такого заходу, можна передбачити його проведення за допомогою відео-конференції.

Зазначений вище формат конференцій, із залученням роботи перекладачів, допоможе частково вирішити питання, пов'язані з факторами, що можуть перешкоджати міжнародному співробітництву. Наприклад, такими, як юридичні перепони; наявність подвійної підсудності; надмірна тривала процедура офіційного порядку застосування та іншими.

Взаємодія правоохоронних органів різних країн полегшує співпрацю між регіонами, а регіональна поліцейська співпраця є невід'ємною частиною операційного середовища нині [172], оскільки країни на регіональному рівні часто поділяють кордони, мови, однак наявні подібні загрози у результаті вчинення кримінальних правопорушень.

Саме тому, розглядаючи взаємодію між органами під час виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, можна також поділити її на види залежно від сфери застосування, однією із видів взаємодії між правоохоронними органами може бути співпраця у сфері забезпечення економічної безпеки.

Отже, залежно від проблем використання взаємодії між правоохоронними органами, на рівні державного регулювання необхідно впроваджувати в практику застосування:

1. Щодо взаємодії, яка стосується здійснення процесуального керівництва, надання (виконання) доручень, отримання рішення слідчого судді, доречно збільшити ресурси використання електронних технологій;

2. У випадку взаємодії між органами досудового розслідування чи судом зі спеціалістами, експертами та експертними установами, необхідно надати змогу проводити попередні експрес-дослідження на місці виявлення кримінального правопорушення у разі потреби;

3. Стосовно взаємодії в рамках міжнародного співробітництва, важливо приділити увагу налагоджуванні процесів саме непроцесуальної взаємодії між регіональними відділами, які безпосередньо беруть участь у розслідуваннях, що сприятиме покращенню економічної безпеки України загалом.

Вирішення проблем, пов'язаних зі здійсненням взаємодії, позитивно вплине на зміцнення економічної безпеки України загалом.

Основними проблемами сучасного державного регулювання, що стосується забезпечення економічної безпеки в Україні, є:

1. Неефективне нормативно-правове регулювання:

1.1 Неефективне прогнозування змін та реформ: як наслідок – неможливість отримання запланованого результату. Зокрема, проведення реформи у кримінальному процесі України, що торкнулись організації досудового розслідування, яка є кроком уперед, однак має низку недоліків, одним з яких можна назвати відсутність урахування кількості навантаження на працівників для максимально-ефективної роботи.

1.2 Неефективне планування управлінських рішень: як наслідок – відсутність системності під час проведення змін та реформ, що може негативно впливати на стан економічної безпеки України. Недоцільно ліквідовувати Департамент захисту економіки у Національній поліції, поки

не створено нового правоохоронного органу, пріоритетом якого буде саме боротьба з економічною злочинністю та факторами, що сприяють її існуванню.

2. Недостатнє використання можливостей науково-технічного прогресу під час механізму забезпечення економічної безпеки. У процесі взаємодії між органами та підрозділами, аналіз якої наведений вище, спостерігається недостатнє або не повною мірою використане матеріально-технічне забезпечення, що повинно сприяти полегшенню виконання поставлених завдань у сфері правозастосування, а також комунікації між органами. Необхідно доопрацювати впровадження та використання на практиці електронного провадження під час досудового розслідування, електронного підпису, ведення електронного документообігу, а також систематизацію державних баз обліку інформації.

3.3 Напрями вдосконалення та модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні

З огляду на основні загрози економічній безпеці, які є актуальними нині в Україні та частково окреслені у Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [173], а також сучасний стан та проблеми реалізації функцій держави щодо забезпечення економічної безпеки в Україні, проаналізований у попередньому підрозділі, необхідно акцентувати, що напрями вдосконалення та модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні повинні базуватися не тільки у матеріалізованому руслі, а й зосереджувати у собі елементи національної свідомості. У контексті цього, доречно передусім зосередитися на вихованні та навчанні кадрового потенціалу. Водночас необхідно створювати умови праці в економічній сфері; покращувати ефективність роботи правоохоронних підрозділів, державних та судових

установ; удосконалювати застосування електронно-технічних можливостей, а також нормативно-правового забезпечення, що сприятиме діяльності держави, взаємодії між її установами та органами чи підрозділами.

1. Виховання та навчання кадрового потенціалу. Одним із напрямів удосконалення та модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки виховання та навчання кадрового потенціалу повинно бути підтримання на належно-високому рівні національної свідомості, а також розуміння своєї ідентичності як української, що є одним із ефективних способів зміцнення економічної безпеки країни та боротьби з елементами інформаційної війни, а також актуальним на сучасному етапі державного розвитку в Україні.

Тобто заходи щодо забезпечення економічної безпеки та підвищення її міцності, повинні здійснюватися у рамках винятково української національно-культурної ідентифікації, що не обмежує права і свободи інших національних меншин або груп, які проживають на території України. Одним із недоліків державного регулювання та управління як загалом, так і у сфері економічної безпеки України зокрема, є недостатність уваги сектору культурно-освітнього розвитку. Прийнятною є наукова позиція Д. В. Кісова у тому, що цілеспрямований і перспективно орієнтований підхід, який ґрунтується на національних цінностях, інтересах і водночас ринковій парадигмі світового розвитку, у перспективі дасть ефективний результат у напрямі розбудови й поширення іміджу України на світовому інформаційному та соціокультурному плацдармі [174, с. 19].

У контексті освітньо-культурного простору, важливим є проаналізований у розділі 2 цього дослідження досвід Польщі щодо підтримки на державному рівні сектору культури та поєднанням з діяльністю територіальної оборони на місцевих рівнях із залученням місцевого населення. На жаль, стан підтримки культурно-освітнього регіонального розвитку в Україні є недостатнім, зокрема, на Сході та Півдні України. Це обумовлено наявністю збройного конфлікту на Сході держави та факт анексії

Криму Російською Федерацією, де важливу роль зіграли настрої місцевого населення (особливо на початку проведення операції щодо відібрання зазначених частин території України), які у більшості випадків не були проукраїнськими. Звичайно, таке налаштування місцевого населення стало наслідком інформаційної війни на теренах цих територій, яка фактично почалася ще задовго до початку військових дій. Однак за умови достатнього національно-культурного рівня свідомості населення, заходи інформаційно-гібридної війни проти України не мали б результативності.

Прийнятним є твердження С. А. Вавренюка, що освіта виступає одночасно як об'єкт, ресурс та засіб державної безпеки і створює, зміцнює фундамент майбутнього добробуту нації, а також може забезпечити безпечний розвиток підростаючого покоління [175]. Окрім цього, освіта повинна містити в собі елементи культурного виховання у рамках національної свідомості та поваги як до цінностей людини, так і до держави загалом: оскільки домінування інтересів держави над соціальними потребами людини призведе до нівелювання прав та свобод останньої, а вважати основою лише інтереси кожного як окремих індивідів, може обумовити порушення функціонування держави як цілісного організму. У такий спосіб у рамках зміцнення національної безпеки держави, зокрема економічної, потрібно збалансовано використовувати державне регулювання в інтересах держави загалом, причому дотримуючись прав та свобод людини як найвищої соціальної цінності у ній. Саме за таких умов населення матиме змогу ефективно реалізовувати свої інтереси, вибудовуючи міцне суспільство в контексті державних потреб.

Отже, виховуючи відповідні кадри у спеціалізованих закладах, важливо зосереджувати увагу на підтриманні та розвитку національної свідомості осіб, що підлягають навчанню або підвищенню кваліфікації, для чого у навчальні курси або у програми позапланового навчання та розвитку необхідно включати інформацію, яка б виховувала або зміцнювала патріотичні почуття осіб, які проходять навчання. Доречно акцентувати увагу

на важливість побудови свідомості суспільства, яка повинна будуватися на підвалинах антикорупційності, високої правосвідомості та спрямовуватися на добросовісне виконання норм закону.

2. Створення умов праці в економічній сфері. Нині в Україні проводиться реформування діяльності та функціонування регіонів, створення умов праці в економічній сфері на державному рівні також розглядається у цьому аспекті, зокрема, з урахуванням політики регіонального розвитку.

У такий спосіб пріоритетами регіонального розвитку на період 2021–2027 роки визначено розвиток економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності та інтегрованості на національному, регіональному та місцевому рівнях, що закріплено у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695.

У зазначеному нормативному документі закріплено підвалини регіональної політики України на період до 2027 року; визначено якісно-вигідні сторони України (вигідне географічне розташування, потенціал використання транзиту), поряд з якими також наведені основні проблеми, що стоять на шляху розвитку України, зокрема в економічній сфері: а саме проблемною тенденцією, станом на 2020 рік, залишається орієнтація регіональної економіки переважно на сировинні галузі, зниження темпів упровадження інноваційних видів продукції, низька підприємницька активність населення. Окрім цього, у 2020 році, у зв'язку з наявністю та поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19 та загальною епідеміологічною ситуацією у світі, спостерігається сповільнення темпів розвитку як світової економіки, так і окремих країн, зокрема й України: падіння світових цін на основні товари, що експортуються Україною, девальвацію валюти тощо.

Пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 року в Україні визначено прискорення економічного зростання регіонів та територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку із забезпеченням

покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів.

Інструментами реалізації зазначеної стратегії закріплено плани заходів щодо її реалізації, у яких поетапно сформовано кроки на періоди 2021–2023 та 2024–2027 рр., а також програми та проекти регіонального розвитку; регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації та інші нормативно-правові документи.

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2023 та 2024–2027 роки, а також стратегії регіонів, з урахуванням особливостей кожного з них, формують напрями розвитку кожного з регіонів індивідуально, зокрема враховуючи економічний, культурний аспекти. Однак для ефективного впровадження регіонального розвитку в Україні, необхідним є комплексне державне регулювання інших сфер діяльності держави, які потрібні для створення умов такого розвитку, а саме модернізація електронно-технічного забезпечення роботи під час досудового розслідування економічних злочинів тощо.

З огляду на це, окрім елементів економічно-стратегічного характеру та регіонального розвитку, у діяльності щодо створення умов праці, як модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки, доречно виділити діяльність правоохоронних структур стосовно профілактики та протидії економічній злочинності.

Загалом створення сприятливих умов праці в економічній сфері за допомогою державного регулювання є надзвичайно важливим та потребує постійного вдосконалення у світлі глобалізаційних процесів. У контексті цього, окремо потрібно виділити безпеку діяльності в економічній сфері, зокрема ефективність роботи правоохоронних органів у сфері економіки, пов'язаної з економічними злочинами. Однією з основних умов забезпечення праці в економічній сфері є протидія вчиненню економічних злочинів, а також таких, що пов'язані з ними, наприклад, службові, корупційні злочини тощо.

Механізм протидії злочинності, зокрема у сфері економічної спрямованості, утворюють дві складові:

- 1) запобігання проявам злочинності;
- 2) реагування на такі прояви.

Перша з них зумовлена наявністю у людській природі схильності до кримінальних правопорушень. Запобігання проявам злочинності у цьому випадку є унеможливлення переходу схильності до злочину у сам злочин. Однак у низці випадків схильність до вчинення злочину все-таки переростає у злочин, що відповідно зумовлює потребу реакції на нього, та означає необхідність застосування механізму протидії злочинності [176, с. 94–95].

Протидія злочинності являє собою різнобічне соціально-правове поняття, що зосереджує у собі як теорію, так і практику специфічної соціально-управлінської діяльності, а також суспільних і приватних ініціатив, спрямованих на перешкоджання вчиненню кримінальних правопорушень або є реагуванням на їх вчинення.

Запобігання в контексті протидії злочинності визначають як діяльність, що перешкоджає вчиненню кримінальних правопорушень, не допускає їх учинення. Запобігати – означає «не допускати чогось заздалегідь, відвертати» [177, с. 89]. Досягається такий результат шляхом застосування заходів профілактики, що «запобігають, відвертають щось» [178, с. 827], попередження, тобто «застереження проти чого-небудь», або припинення розпочатих правопорушень, що тлумачиться як «змушування припинити щось учиняти».

Діяльність стосовно запобігання злочинності може бути досягнута за допомогою:

- профілактики;
- попередження;
- припинення готування.

Для оптимального розуміння роботи правоохоронних органів щодо запобігання проявам економічної злочинності, яка суттєво може послабити

фундамент економічної безпеки, а також з метою визначення ефективних напрямів удосконалення та модернізації у сфері державного регулювання України, доречно детальніше проаналізувати способи запобігання злочинності – профілактику, попередження та припинення кримінальних правопорушень.

Профілактика полягає в нейтралізації криміногенних передумов можливого правопорушення, або діяльності з усунення та нейтралізації причин його можливого вчинення, а також умов, що сприяють цьому. Коли профілактика виявляється недостатньо ефективною, виникає потреба у застосуванні іншого засобу – попередження кримінального правопорушення.

Попередження – це сукупність заходів, безпосередньо спрямованих на свідомість конкретних осіб або окремих їхніх груп, які мають злочинні наміри, замислюють учинення злочину. На рівні індивідуального запобігання злочинам попередження проявляється як інформування потенційного злочинця про нераціональність спланованого ним кримінального правопорушення. Головною ознакою цієї форми запобігання є наявність зусиль, що застосовуються до конкретних осіб, які вже мають намір учинити злочин. З позиції кримінального права – це означає, що попередженням злочину є діяльність суб'єктів запобігання на стадії виявлення умислу на його вчинення.

Якщо й попередження не зупиняє потенційного правопорушника і він розпочинає підготовку до вчинення кримінального правопорушення, застосовується третій, останній засіб запобігання злочинності – припинення фактично розпочатого створення умов для вчинення кримінального правопорушення, тобто припинення готування до його вчинення.

Припинення залишається у сфері запобіжної діяльності за умови, що вчинене у процесі готування діяння не є кримінально караним. Якщо за готування до злочину передбачено кримінальну відповідальність, припинення такого готування потрібно розцінювати вже не як засіб запобігання, а як правове реагування на його вчинення. Правовим

реагуванням, а не запобіганням є припинення злочину і на стадії замаху на його вчинення, адже замах визнається кримінально караним діянням [179].

Функції протидії злочинності в Україні покладені на правоохоронні органи, однак недостатньою видається діяльність на державному рівні щодо сприяння якісному виконанню зазначених функцій.

3. Налагодження взаємодії між органами, зокрема за допомогою використання електронно-технічного прогресу. З огляду на наведене вище, напрямом удосконалення та модернізації процесів державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні доречно визначити покращення ефективності роботи правоохоронних підрозділів, державних та судових установ, а також налагодження взаємодії між ними, а саме за допомогою використання електронно-технічного прогресу.

Частково процеси використання електронно-технічного обладнання та можливостей використовуються у сфері державного регулювання та управління. Прикладом цього слугує упровадження електронного урядування в Україні.

Відповідно до Указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» розвиток електронного урядування визначено одним із ключових пріоритетів реформування системи державного управління.

20 вересня 2017 року уряд схвалив Концепцію розвитку електронного урядування в Україні, у якій визначені напрями, механізми і строки формування ефективної системи електронного урядування в Україні.

Метою створення вказаного вище документу є удосконалення системи державного управління, стимулювання соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності держави, а також задоволення інтересів та потреб фізичних (юридичних) осіб.

Згідно з положеннями Концепції розвитку електронного урядування в Україні електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

Розвиток електронного урядування є одним із основних факторів забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни. Однак, якщо брати до уваги дослідження ООН (United Nations E-government Survey 2016), які проводилися стосовно розвитку електронного урядування (E-Government Development Index), то Україна знаходиться не на високих позиціях, а займає 62 місце серед 193 країн, що вимагає проведення більш інтенсивної роботи щодо впровадження електронно-технічних засобів до практичного застосування у сферах діяльності держави.

Очікуваними результатами від реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні є:

- підвищення ефективності роботи органів влади і досягнення якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності;
- покращення якості надання публічних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до європейських вимог, а також забезпечення необхідної мобільності і конкурентоспроможності громадян та суб'єктів господарювання у сучасних економічних умовах;
- мінімізація корупційних ризиків під час виконання владних повноважень;
- покращення інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності країни;

- стимулювання соціально-економічного розвитку в Україні [180].

На сучасному етапі існування людства досягнення сучасних технологій дають змогу ефективно використовувати електронні носії у будь-якій сфері суспільних відносин, а тому адаптація таких досягнень технічних наук повинна використовуватися не тільки у сфері державного регулювання та управління, а й у суміжних галузях, які впливають на ефективність державної діяльності, зокрема на стан забезпечення економічної безпеки у державі як складової національної безпеки.

В Україні створено певну кількість електронних систем (баз інформаційних даних), зокрема, Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР), Автоматизовану систему документообігу суду, Електронний кабінет у системі оподаткування, однак частина цих систем потребують перегляду на предмет ефективності, враховуючи принцип оптимального використання затратних ресурсів.

За допомогою електронної бази ЄРДР, здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення інформації, що стосується досудового розслідування кримінальних правопорушень, однак вона не виконує завдання документообігу між суб'єктами у кримінальному процесі, наприклад, такими, як слідчий, прокурор як процесуальний керівник тощо.

Згідно з Положеннями про ЄРДР порядок його формування та ведення, мета створення електронної бази вбачаються у забезпеченні:

- реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження;
- оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування;
- аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, учинених у державі;
- інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів [181].

У суді за допомогою автоматизованої системи документообігу суду, забезпечується виконання таких завдань, пов'язаних з розподілом матеріалів кримінального провадження між суддями; визначення присяжних для судового розгляду; надання фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду матеріалів кримінального провадження; централізоване зберігання текстів вироків, ухвал та інших процесуальних документів, а також система передбачає виконання інших функцій щодо збору, аналізу та зберігання інформації.

Аналогічно базі даних ЄРДР, у суді автоматизована система не виконує низки функцій, що необхідні під час виконання судових повноважень: наприклад, щодо надання дозволів органам досудового розслідування на проведення тих чи інших заходів чи слідчо-розшукових дій. У зв'язку з цим, повинна запрацювати Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, функції якої значно розширені, враховуючи вимоги сучасності. Зокрема, однією із підсистем зазначеної судової системи заплановано закріпити автоматизовану взаємодію з іншими автоматизованими системами державних органів. Однак недоліком є повільні темпи введення у практику застосування вищенаведеного.

У наукових колах проводяться дослідження стосовно введення у дію електронного провадження, що є однозначно кроком уперед стосовно вирішення проблематичних питань документообігу під час розслідування кримінальних проваджень, однак у практичну діяльність електронне провадження не введене.

Позитивними є ініціативи Офісу Генерального прокурора стосовно введення пілотного проекту системи електронного провадження eCase на базі Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду, після чого можна буде зробити висновки щодо її подальшого використання та можливості поширення на всі правоохоронні органи.

Позитивним є те, що зазначена система eCase має бути інтегрована з Єдиним реєстром досудових розслідувань та системами судових органів. Система eCase була представлена у режимі відео-конференції членам Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України та представникам Офісу Президента України [182]. Однак недостатньою є підтримка держави зазначеного питання, що потребує комплексного підходу.

Прикладом електронного забезпечення діяльності є також електронний кабінет, що створений для покращення роботи у сфері оподаткування. Загальними принципами його функціонування є прозорість, контрольованість, автоматизованість. До спеціальних принципів віднесено:

- інтеграції із системами, що використовуються платниками податків,
- у відкритому, вільному доступі розміщуються API програмного інтерфейсу для електронного обміну даними (EDI – Electronic data interchange);
- спрощення процедури взаємодії платників податків та контролюючого органу та прискорення електронного документообігу між ними;
- здійснення автоматизованого внесення до журналу всіх дій (подій), що відбуваються в електронному кабінеті, зокрема, фіксація дати і часу відправлення, отримання документів через електронний кабінет та будь-якої зміни даних, доступних в електронному кабінеті, за допомогою кваліфікованої електронної позначки часу [183].

Виконуючи свої функції, покладені на нього державою, електронний кабінет забезпечує змогу реалізації платниками податків їх прав та обов'язків, а саме за допомогою електронного кабінету забезпечується взаємодія між платниками податків з контролюючими органами.

Майновими правами на програмне забезпечення електронного кабінету володіє держава. Обов'язки забезпечувати функціонування електронного кабінету покладені на методолога електронного кабінету (ст. 42-1 Податкового кодексу України) [184].

Доречно відзначити ефективність електронного кабінету у системі оподаткування, що діє в органах фіскальної служби та обслуговує платників податків держави, зокрема за допомогою здійснення функції документообігу. Порівнюючи з електронними системами, що використовуються в органах досудового розслідування, прокуратури, суду, можна акцентувати позитив функціонування саме документообігу за допомогою електронного кабінету у сфері оподаткування. Оскільки згідно з вимогами сучасності електронна система може виконувати функцію документообігу, то лише збір та аналіз інформації не задовольняє ці вимоги. У випадку функціонування електронного кабінету у системі оподаткування можлива офіційна взаємодія між суб'єктами оподаткування за допомогою електронних автоматизованих систем, а у випадку провадження досудових розслідувань – ні, адже електронні бази даних, що використовуються під час досудового та судового проваджень, не забезпечують основну, враховуючи вимоги сучасності, функцію документообігу. Така ситуація негативно впливає на умови ведення, насамперед, досудового розслідування, та є результатом неякісного прогнозування реформ у кримінальному процесуальному праві. З введенням у дію кримінального процесуального кодексу у 2012 році, враховуючи інститут процесуального керівництва та потребу в отриманні дозволу суду для проведення деяких слідчо-розшукових дій та заходів забезпечення, значно зріс документообіг, а електронна база ЄРДР, що використовується під час ведення досудового розслідування, не забезпечує його ведення. Відповідно під час досудового розслідування об'єм роботи в органах досудового розслідуваннях, прокуратурі, суді збільшено, людський ресурс залишено попередній: як результат – зниження якості виконаної роботи тощо.

Державне регулювання у сфері розвитку електронних форм уможливить пришвидшення розвитку внутрішніх систем електронного документообігу; запровадження на офіційному рівні електронних форм взаємодії між органами, підрозділами, фізичними чи юридичними особами.

Модернізація діяльності за допомогою електронно-технічних засобів потребує удосконалення наявних та проектування оновлених систем організації роботи, а також інформаційних систем як в органах влади, так і в правоохоронних підрозділах, прокуратурі, суді. Така модернізація повинна здійснюватися, враховуючи принцип оптимізації, а використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій повинно бути спрямоване на електронну взаємодію та спільну роботу, а також відкритість та прозорість для громадян у рамках можливості доступу до інформації, з огляду на обмеження такого доступу до інформації персональних даних досудового розслідування, державної таємниці тощо.

Розвиток електронної взаємодії та можливостей використання електронного документообігу на офіційному рівні сприятиме зміцненню безпеки держави, зокрема економічної.

Запровадження автоматизованого обміну даними між інформаційно-телекомунікаційними системами правоохоронними органами дасть змогу забезпечити підвищення ефективності їх роботи, шляхом скорочення часу отримання необхідних даних, покращення якості та актуальності опрацьованих даних, ліквідації багаторазового збору та дублювання даних у різних інформаційних системах, покращення доступності інформаційних ресурсів та їх систематизацію. У контексті дублювання даних, доречно акцентувати увагу на необхідність працівниками органу досудового розслідування та штабу у Національній поліції України у ручному режимі переносити інформацію з системи Єдиного реєстру досудових розслідувань України, держателем якого є Офіс Генерального прокурора, до автоматизованих інформаційних обліків Міністерства внутрішніх справ України.

Саме тому під час удосконалення застосування в органах влади електронно-технічних ресурсів в Україні, пріоритетним напрямом розвитку доречно визначити вдосконалення або створення систем електронного документообігу, оскільки станом на сьогодні акцент поставлено на збір та

аналіз інформації, що є недостатнім для оптимізації діяльності кадрового персоналу.

З урахуванням переваг технологій електронної взаємодії, основними заходами із забезпечення розвитку електронного забезпечення в Україні можна визначити:

- запровадження системи електронної взаємодії між наявними державними електронними інформаційними ресурсами під час забезпечення безпеки;
- розвиток електронної взаємодії між суб'єктами, що володіють владними повноваженнями на базі системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів України, а також розвиток транскордонної електронної взаємодії в рамках міжнародного співробітництва;
- розвиток організаційно-технічної складової інформаційно-телекомунікаційних систем органів влади.

Результатом упровадження зазначених напрямів у практику діяльність могла б стати система електронного провадження, запропонована Офісом Генерального прокурора.

Розвиток електронного документообігу забезпечить підвищення оперативності та ефективності у вирішенні поставлених перед органами влади завдань в аспекті роботи із документами за рахунок прискорення та оптимізації внутрішніх процесів діловодства, посилення виконавчої дисципліни та відповідного поточного контролю за нею, зміцнення інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень, підвищення відкритості та прозорості діяльності цих органів.

4. Ефективне нормативно-правове регулювання. Нормативно-правове регулювання займає важливе місце у процесі забезпечення економічної безпеки. Суттєвим недоліком є відсутність Стратегії економічної безпеки в Україні на 2020 рік і наступні.

Зазначена ситуація є невинуватеною, особливо в умовах збройного конфлікту на території України, оскільки не відповідає викликам сучасності, окрім того, відсутність офіційних, вказаних вище стратегій, не сприяє подоланню загроз у сфері економічної безпеки у динамічному просторі змін як в Україні, так і в світі.

Питання економічної природи наявні у:

- Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»;
- Стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки (прийнята у відповідності до світових цілей глобального розвитку до 2030 року, які проголошено резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року);
- Указі Президента України № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», прийнятому з метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки України.

Згідно з Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» зазначено такі напрями: 1) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; 2) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; 3) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях тощо [185].

Окрім наведеного, робочою групою розроблено проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року, який передбачає, національні цілі сталого розвитку, враховуючи економічну складову [186].

Якщо питання економічної спрямованості є складовою регіонального, сталого розвитку загалом і можуть бути вкладеними у формат зазначених стратегій, то напрями забезпечення безпеки в економічній сфері повинні бути

викладені в окремій стратегії, враховуючи специфіку інструментів та заходів її забезпечення.

Окремі аспекти стосовно економічної безпеки закріплено у попередні роки в Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженій Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020, яка спрямована на реалізацію пріоритетів державної політики національної безпеки.

Стратегія національної безпеки України є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки, з урахуванням якої має бути прийнята Стратегія економічної безпеки України.

Прийнятною є позиція О. В. Єлізарова та О. В. Радченко, які зазначають, що оновлене законодавство й нова Стратегія забезпечення економічної безпеки України повинні враховувати тенденції соціально-економічного розвитку держави, а також забезпечувати стійке формування та використання позитивних тенденцій у цій сфері. Окрім того, необхідним є визначення декількох прогнозів в рамках стратегії, залежно від зміни зовнішніх позитивних, або негативних факторів. Такі прогнози повинні мати механізм швидкого коригування відповідно до динаміки ситуації. З огляду на це, доречними є пропозиції учених стосовно включення до Стратегії економічної безпеки положень, які б чітко закріплювали: 1) засади підтримки належного функціонування системи забезпечення соціально-економічної безпеки України; 2) визначення загроз зовнішнього та внутрішнього середовища; 3) здійснення моніторингу факторів, що можуть негативно впливати на стійкість державної та регіональної соціально-економічної системи; 4) індикатори оцінювання рівня виду безпеки; 5) характеристики інтересів безпеки; 6) комплекс заходів державної політики щодо забезпечення безпеки [165, с. 147–154].

Тобто модернізувати процес державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні потрібно комплексно, враховуючи положення Стратегії національної безпеки, торкаючись не тільки діяльності, що

безпосередньо пов'язана з економікою держави та роботою силових структур, а й дотичних складових елементів, які мають вплив на формування стабільної економічної та міцної правоохоронної систем. На державному рівні необхідно переглянути та вжити заходів, з метою покращення у таких напрямках:

- здійснення заходів стосовно виховання молодого покоління в дусі національної свідомості;
- формування привабливості навчальних закладів;
- налагодження співпраці з вищими навчальними закладами зарубіжних країн, з метою обміну студентами та набуття ними практичного досвіду в установах цих країн на конкретній основі з обов'язковим поверненням (направленням) на роботу в Україну;
- сприяння більш тісній взаємодії між практичними підрозділами та навчальними закладами, з метою кваліфікованого відбору кадрів;
- створення сприятливих умов детінізації економіки країни;
- вироблення швидкого механізму внесення змін та поправок до законодавства відповідно до потреб економіки та практичних підрозділів, які забезпечують її захист (петиції);
- подальше впровадження електронного документування у державних, правоохоронних та судових установах та його вдосконалення, як елементу викорінення корупційної складової;
- удосконалення взаємодії між правоохоронними органами, а також їх співпраці з прокуратурою та судовими установами, зокрема створення системи електронного документообігу.

З огляду на це, основні напрями модернізації державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні можна виділити залежно від сфери діяльності, а саме на такі, що стосуються:

- 1) виховання та навчання кадрового потенціалу;
- 2) створення умов праці в економічній сфері;

3) покращення ефективності роботи правоохоронних підрозділів, державних та судових установ та налагодження взаємодії між ними, зокрема за допомогою використання електронно-технічного прогресу;

4) наявності ефективного нормативно-правового регулювання.

Висновки до Розділу 3

У рамках державного регулювання у сфері економічної безпеки, а також дослідження механізмів його забезпечення, проаналізовано систему правоохоронних органів України, яка під час перебування країни у стані реформ, є нестабільною. Розглянуто питання діяльності держави стосовно створення єдиного органу щодо забезпечення економічної безпеки в Україні.

Основними проблемами сучасного державного регулювання, що стосується механізмів забезпечення економічної безпеки в Україні, визначено неефективне прогнозування проведення реформ та планування управлінських рішень: як наслідок – відсутність системності під час їх проведення, а також недостатнє використання можливостей науково-технічного прогресу під час механізму забезпечення економічної безпеки.

Визначено напрями вдосконалення та модернізації процесів державного регулювання у рамках економічної безпеки України у сферах виховання та навчання кадрового потенціалу; створення умов праці в економічній сфері; наявності ефективного нормативно-правового регулювання; покращення ефективності роботи правоохоронних підрозділів, зокрема за допомогою використання електронно-технічного прогресу.

Матеріали цього розділу висвітлено у публікаціях [150; 168].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення науково-теоретичного завдання, що полягає в обґрунтуванні державного регулювання сфери економічної безпеки України, та на його основі – науково-прикладних розробок щодо реформування наявних та утворення нових механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки України, спрямованих на виявлення та розв’язання існуючих проблем сфери економічної безпеки нашої держави. *Одержані у процесі дослідження результати, реалізовані мета та завдання дають підстави сформулювати такі висновки та рекомендації:*

1. Поняття державного регулювання не закріплене у нормативних законодавчих актах, які є обов’язковими для виконання, а тому наявність декількох визначень цього поняття у науці є природним процесом формування єдиного тлумачення державного регулювання як явища. Зокрема, під державним регулюванням тлумачать: 1) систему заходів, що застосовуються державою; 2) вплив держави на соціальний розвиток країни; 3) вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами тощо.

У рамках категоріально-понятійного апарату науки державного управління поняття «державне регулювання» необхідно тлумачити через виокремлення обов’язкових, притаманних йому характерних рис, які взаємопов’язані між собою та не суперечать одна одній, що забезпечує комплексність сприйняття державного регулювання, а саме як системи заходів, що застосовуються спеціально уповноваженими органами, врегульованої нормами права та спрямованої на забезпечення функціонування держави, з урахуванням її цілісності, неподільності, прав та свобод громадян як найвищих соціальних цінностей.

2. У структурі національної безпеки держави особливе місце займає саме економічна безпека, оскільки вона є основним матеріальним підґрунтям під час застосування механізмів її державного регулювання. Однак,

незважаючи на значення економічної безпеки, слід констатувати недостатність комплексного підходу щодо її забезпечення. Зокрема, не закріплено на нормотворчому рівні поняття економічної безпеки; не прийнята стратегія економічної безпеки, яка враховувала б актуальність як внутрішніх, так і зовнішніх загроз сьогодення, а також можливі варіанти їх трансформації (переходу з одного стану в інший).

З огляду на це, з метою ефективного застосування механізмів державного регулювання сфери економічної безпеки, запропоновано нормативно закріпити термін економічна безпека України у законодавстві як захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу та економічних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Чітке визначення поняття зазначеного терміну дасть змогу більш ефективно проводити дослідження економічної безпеки як явища, що сприятиме утвердженню сталого розвитку в державі, як індикатора системовідтворювальної функції держави перехідного періоду.

3. Систематизовано сучасні наукові розробки, що стосуються механізму державного регулювання у сфері економічної безпеки України, розкрито їх принципи, функції, способи застосування. Як результат, – розглянуто процеси державного регулювання у вигляді етапів його проведення, а саме: планування та прогнозування; безпосереднє здійснення, організація заходів; контроль здійснення проведених заходів; аналіз та оцінка ефективності здійснюваних заходів. Оскільки Україна є правовою та соціальною державою, на кожному етапі діяльність держави повинна відповідати вимогам захисту прав та свобод кожної людини та громадянина, які можуть бути обмеженими лише у виняткових випадках згідно з чітко визначеним законодавством.

4. Проаналізовано історичний аспект державного регулювання економічної безпеки України, що пов'язано з такими періодами історії українського державотворення: 1) державне регулювання у сфері економічної безпеки додержавного періоду; 2) державне регулювання у сфері економічної

безпеки за часів Київської Русі; 3) державне регулювання у сфері економічної безпеки на українських землях у складі Литви та Королівства Польського; 4) функціонування системи владних органів на території козацької держави Гетьманщини; 5) державне регулювання у сфері економічної безпеки на території сучасної України в Російській імперії та Австро-Угорщині; 6) державне регулювання у сфері економічної безпеки в Україні радянського періоду; 7) державне регулювання у сфері економічної безпеки в Україні з 1991 року і дотепер.

Державне регулювання економічної безпеки сучасної України пов'язане з історичним минулим, що водночас має своєрідний вплив на процес та вектори його здійснення. Особливістю державного регулювання, зокрема у сфері економічної безпеки, є необхідність здійснювати його у державі, яка з огляду історії, часто перебувала під впливом держав-сусідів (Литви, Польщі, Росії та інших), а тому потребує підтримки національно-культурного сектору, враховуючи специфіку інформаційно-гібридних війн сьогодення.

5. У межах дослідження, основними загрозами державного регулювання у сфері економічної безпеки України визначено: тіньову економіку; недосконалість правоохоронної та судової систем; корупцію; наявність збройного конфлікту на Сході України. Зокрема, через перебування значної частини економіки в тіні, держава не доотримує кошти в бюджет. Унаслідок корупції, а також недосконалості правоохоронної, судової систем особи, що вчинили злочини в економічній сфері, мають достатньо можливостей уникнути відповідальності та вивести привласнені чи викрадені кошти за кордон в офшорні зони тощо. Невирішеним і надалі залишається збройний конфлікт на Сході України, що є безпосередньою загрозою безпеки держави як економічної, так і національної загалом.

Наведене трансформує механізми державного регулювання, оскільки змушує їх діяти у напрямі нейтралізації зазначених загроз. Заходи протидії тій чи іншій загрозі залежать від етапу, на якому вона була виявлена, та

можуть виступати у вигляді попередження, протидії процесу формування, припинення, протидії процесу нанесення шкоди, локалізації, усунення або зниження негативних наслідків.

6. Охарактеризовано основні елементи забезпечення структур державного механізму регулювання у сфері економічної безпеки Польщі, Китаю та Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Виокремлено позитивний досвід зазначених країн у проведенні державного регулювання економічних процесів та реформ.

Польща характеризується розвинутим підходом до регіонального управління, враховуючи культурно-освітню складову. На рівні регіональних громад проводяться заходи із залученням місцевого населення щодо підтримки та зміцнення безпеки регіону та країни загалом.

Китай після вдалого орієнтування економіки на експорт, удосконалює співпрацю з іноземними країнами в аспекті інвестування систем їх інфраструктури, що сприятиме продажу експортованого товару. Держава бере активну участь у цих процесах, здійснюючи їх регулювання.

Досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії є цінним у сенсі спостереження побудови нових відносин у сфері економічної безпеки за межами союзного формування.

7. Проведено аналіз системи органів та їх структурних підрозділів, що уповноважені виконувати правозахисні функції. Виявлено окремі недоліки у процесі реформування, створення або ліквідації таких органів, а саме недостатність планування та прогнозування у межах державного регулювання. Унаслідок цього функції та повноваження щодо забезпечення тих чи інших сторін економічної безпеки можуть дублюватись, або бути відсутніми. Низьким є й рівень взаємодії між органами, що виконують правозахисні функції, а також між органами влади України та зарубіжних країн. Зокрема, низький рівень здійснення міжнародного співробітництва між суб'єктами влади місцевих рівнів, оскільки його використання загромаджено бюрократичною складовою.

З огляду на це, запропоновано реформувати орган виконавчої служби України, з метою удосконалення його діяльності у межах міжнародного співробітництва, зокрема роботи щодо повернення грошових коштів, втрачених державою через вчинене правопорушення, а також активів, виведених незаконним шляхом з території України.

8. Проаналізовано сучасний стан та проблеми реалізації функції держави стосовно забезпечення економічної безпеки в Україні, серед яких визначені як основні: неефективне нормативно-правове регулювання (прогнозування, планування); недостатнє використання можливостей науково-технічного прогресу під час механізму забезпечення економічної безпеки. Зазначено про необхідність на державному рівні зосередити увагу, з метою покращення, на організації взаємодії між правоохоронними органами за допомогою технічних можливостей, оскільки ефективність роботи вказаних органів прямопропорційно впливає на показники міцності економічної безпеки України як такої.

З метою систематизації електронних систем, облікових баз даних, що вже використовуються в органах влади України, створення функцій взаємодії між цими системами за допомогою електронного документообігу, а також за потреби формування нових електронних систем, запропоновано створити окремий підрозділ.

9. Визначено основні напрями модернізації державного регулювання у сфері економічної безпеки в Україні, що поділені залежно від сфери діяльності, зокрема на такі, що стосуються: ефективного нормативно-правового регулювання; виховання та навчання кадрового потенціалу; створення умов праці в економічній сфері; покращення ефективності роботи правоохоронних підрозділів, державних та судових установ та налагодження взаємодії між ними, а саме за допомогою використання електронно-технічного прогресу.

Вибір основних напрямів модернізації зумовлений необхідністю комплексного підходу, в якому увагу акцентовано не тільки на діяльності, що

безпосередньо пов'язана з економікою держави та роботою силових структур, а й на дотичних складових елементах, які впливають на формування стабільної економічної ситуації в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жовнірчик Я.Ф. Державне регулювання розвитку регіонів України в умовах посилення міжрегіональних економічних зв'язків: дис. ... д-ра наук з держ. управл.: 25.00.02 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2011. 375 с.
2. Державне регулювання економіки / за ред. І. Михасюка. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: «Українські технології», 2003. 640 с.
3. Державне регулювання // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державне_регулювання (дата звернення: 23.03.2020).
4. Дідківська Л., Головка Л. Державне регулювання економіки: навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2000. 209 с.
5. Стеченко Д. Державне регулювання економіки: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2000. 176 с.
6. Іванова Є. Організаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання економічного розвитку промисловості України: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Донецький державний університет управління, Міністерство освіти і науки України. Донецьк, 2014. 208 с.
7. Кундицький О. До питання про суть державного регулювання економіки // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. 2006. Вип. 16 (2). С. 302–307.
8. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000. № 25. С. 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення: 23.03.2020).
9. Левченко О. Концептуальні засади державного регулювання процесу відтворення професіонального потенціалу України: дис. ... д-ра

економ. наук: 08.00.03 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України. Київ, 2010. 413 с.

10. Малиновський В. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 251 с.

11. Бурик З. Проблеми та потенціал державного регулювання сталого розвитку України // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 104–108.

12. Щербина В. Поняття та види засобів державного регулювання господарської діяльності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки. 2012. Вип. 94. С. 10–15.

13. Драган І., Дубовик А. Структура державного регулювання ринку нерухомості в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 12. 7 с. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/5.pdf (дата звернення: 23.03.2020).

14. Височанський М. Окремі аспекти процесу децентралізації влади в Україні в рамках державного регулювання // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 5–6. С. 153–157.

15. Децентралізація в Україні // Державні сайти України. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 23.03.2020).

16. Василькевич Л. Організаційно-економічний механізм формування моделі поведінки споживачів на ринку підприємств туристичної сфери: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Європейський університет. Київ, 2012. 277 с.

17. Мехедова Т. Удосконалення механізмів регулювання соціальних процесів на рівні громади: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.04 / Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Донецьк, 2011. 207 с.

18. Vysochanskiy M. Analysis of the definitions of public administration and regulation and their importance in the practice of application of Ukraine // Public management. 2020. № 2 (22), March. P. 39–47.

19. Державне управління в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. В. Авер'янова. Київ: СОМІ, 1999. 266 с.
20. Грибко О. Державне регулювання якості та обігу нових типів продовольчих товарів в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02 / Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2011. 195 с.
21. Соловійов В. Поняття і сутність правового регулювання державного управління України // Університетські наукові записки. 2007. № 3 (23). С. 27–33. URL: www.univer.km.ua (дата звернення: 23.03.2020).
22. Андрєєв О. Державне регулювання розвитку автомобілебудування в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02 / Академія муніципального управління. Київ, 2009. 190 с.
23. Кучерина Л. Державне регулювання функціонування та розвитку залізничного транспорту: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Академія муніципального управління. Київ, 2013. 203 с.
24. Яцук Н. Державне регулювання рекреаційної сфери України: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.02 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2010. 247 с.
25. Закон України «Про національну безпеку України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018. № 31. С. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 23.03.2020).
26. Михненко А., Грущинська Н., Нестеряк Ю., Жовнірчик Я., Дейнега І., Приходько В., Ніжніков М., Макаренко Е., Поліщук О., Чібісова І. Публічне управління та національна безпека: монографія / за ред. А. Михненка, Н. Грущинської. Київ: НАУ, 2019. 340 с.
27. Валевський О. Концептуальні засади впровадження державної політики в умовах трансформації українського суспільства: дис. ... д-ра наук з держ. управл.: 25.00.01 / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2010. 411 с.

28. Житник О., Гриценко А. Концептуальні та методологічні засади формування державної політики національної безпеки // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Том 30 (69). № 3. С. 67–73.

29. Валевський О. Деякі стратегічні напрями реформування політичної системи українського суспільства // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: матеріали Науково-практичної конференції / за заг. ред. В. Лугового, В. Князева. Київ, 2001. С. 32–34.

30. Савченко А., Пухтаєвич Г., Тітьонко О. Макроекономіка: підручник / за ред. А. Савченка. Київ: Либідь, 1995. 208 с.

31. Орешин В.П. Государственное регулирование национальной экономики: учебное пособие. Москва: Юристъ, 1999. 272 с.

32. Экономика: учебник / под ред. А.С. Булатова. Москва: Изд-во БЕК, 1995. 632 с.

33. Ходов Л.Г. Основы государственной экономической политики: учебник. Москва: Изд-во БЭК, 1997. 332 с.

34. Михасюк І., Швайка Л. Державне регулювання економіки: підручник. Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО «В.М. Піча», 2006. 220 с.

35. Мочерний С. Економічна теорія: посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ: Вид. центр «Академія», 1999. 592 с.

36. Саниахметова Н.А. Регулирование предпринимательской деятельности в Украине: организационно-правовые аспекты. Одесса, 1998. С. 122.

37. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні: колективна монографія / за ред. Я. Пушака, Я. Піцура. Львів: Ліга-Прес, 2017. 368 с.

38. Леонова О. Механізми державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управл.

25.00.02 / Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2019. 249 с.

39. Юрків Н. Загрози економічній безпеці реального сектора економіки // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. № 1. С. 202–215.

40. Желюк Т. Механізм забезпечення економічної безпеки в системі управління довгостроковим розвитком національної економіки // Наука молода: збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. 2009. № 11. С. 154–160.

41. Загородній А., Вознюк Г. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

42. Меліхова Т. Формування фінансової безпеки суб'єктів господарювання на основі аудиту податків: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2011. 288 с.

43. Варналій З., Томашевський Т. Місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2018. № 8 (16). С. 53–60.

44. Халецька А. Формування державної політики соціального захисту населення в умовах макроекономічної нерівноваги: дис. ... д-ра наук з держ. управл.: 25.00.02 / Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України. Київ, 2010. 430 с.

45. Плеханов Д. Наукове забезпечення державного управління агропромисловим виробництвом в Україні: дис. ... д-ра наук з держ. управл.: 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2010. 442 с.

46. Олійник А. Удосконалення теоретичних засад державного управління у сфері забезпечення європейських стандартів права людини на судовий захист в Україні: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.01 / Львівський регіональний інститут державного управління Національної

академії державного управління при Президентіві України. Львів, 2013. С. 217.

47. Конвенція про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 // Сайт Верховної ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004 (дата звернення: 23.03.2020).

48. Комарова І. Державна фінансова підтримка аграрного сектору України: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.08 / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» Української академії аграрних наук. Київ, 2008. 262 с.

49. Франчук В., Герасименко Л., Гончарова В., Живко З. Економічна безпека: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 324 с.

50. Куницька-Іляш М. Формування та розвиток оптових ринків сільськогосподарської продукції в Україні: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Міжнародний університет бізнесу і права. Херсон, 2012. 189 с.

51. Ковальчук Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2004. 638 с.

52. Франчук В. Теоретико-методологічні засади організації системи економічної безпеки акціонерних товариств: дис. ... д-ра економ. наук: 21.04.02 / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2011. 442 с.

53. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки // Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління. 2013. № 2 (9). С. 103–111.

54. Коврига О. Роль державного регулювання у формуванні інституціонального середовища // Науковий вісник академії муніципального управління. Серія: Управління. 2012. Вип. 3. С. 73–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2012_3_12 (дата звернення: 23.03.2020).

55. Білосорочка С. Соціально-психологічні методи консолідації населення України: державно-управлінський аспект: дис. ... канд. наук з держ. управл.: 25.00.01 / Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Харків, 2011. 229 с.

56. Атаманчук Г. Теория государственного управления. URL: http://adhdportal.com/book_3524.html (дата звернення: 18.01.2021).

57. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 23.03.2020).

58. Лазур Я. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні // Форум права. 2009. № 3. С. 392–398. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_3_57 (дата звернення: 23.03.2020).

59. Басенко К. Формування та реалізація інвестиційної політики в будівельній галузі: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Чернігівський національний технологічний університет, Міністерство освіти і науки України. Чернігів, 2014. 225 с.

60. Музиченко А. Інвестиційна діяльність в Україні: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 406 с.

61. Економічна безпека України: монографія / В. Федоренко та ін.; за ред. В. Федоренка, І. Грищенка, Т. Воронкової. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.

62. Мірошніченко М. Природні умови генезису права // Держава і право. Юридичні і політичні науки: збірник наукових праць. Київ, 2004. № 23. С. 83–90.

63. Ющик О. Первісне звичаєве право як буття свободи // Держава і право. Юридичні і політичні науки: збірник наукових праць. 2004. № 23. С. 21–26.

64. Негодченко О. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропетр. ун-т, 2003. 448 с.
65. Історія держави і права України / за ред. А. Рогожина. Харків: Основа, 1993. Ч. 1. 430 с.
66. Орленко В. Історія держави і права України: навчальний посібник. Київ: КНТЕУ, 2001. Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст.. 239 с.
67. Памятники русского права / под. ред. и с предисл С.В. Юшкова. Москва: Госюриздат., 1952. Вып. 2: Памятники права феодально-раздробленной Руси XII–XV вв.; сост. А.А. Зимин, 1953. 443 с.
68. Мельник А. Забезпечення прав затриманого у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2015. 229 с.
69. Тертишник В. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі: дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2003. 403 с.
70. Тищик Б., Вівчаченко О. Суспільно-політичний лад і право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої. Івано-Франківськ, 1996. 36 с.
71. Нікітін Ю. Значення виникнення Галицько-Волинської держави для безпеки українських земель // Юридична Україна. 2008. № 7. С. 4–7.
72. Кобилецький М. Суд і судочинство в містах України за магдебурзьким правом // Право України. 2008. № 12. С. 139–145.
73. Саксонское зеркало / под ред. В.М. Корецького. Москва, 1985. 270 с.
74. Маляренко В. Перебудова Кримінального процесу України в контексті європейських стандартів. Київ, 2005. 512 с.
75. Сиза Н. Суди і кримінальне судочинство України в добу Гетьманщини. Київ: Українська видавнича спілка, 2000. 119 с.

76. Юшков С.В. История государства и права СССР. Москва, 1961. Ч. 1. 668 с.
77. Бойко І. Держава і право Гетьманщини: навчальний посібник. Львів: Світ, 2000. 118 с.
78. Бойко І. Зобов'язальне право Гетьманщини за «Правами, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року. Львів: Світ, 1998. 49 с.
79. Міщук Н. Історико-правовий аспект призначення покарання за сукупністю злочинів на західноукраїнських землях у XVIII–XX ст. // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2008. № 3. С. 209–215.
80. Губар С., Калюк О. Діяльність органів слідства УСРР у період колективізації сільського господарства (1928–1933 рр.) // Право і суспільство. 2008. № 5. С. 133–139.
81. Ревенко А. Проблеми формування національної економічної безпеки України // Економіка України. 1993. № 11. С. 15–21.
82. Економічна безпека: навчальний посібник / за ред. З. Варналія. Київ: Знання. 2009. 647 с.
83. Лекарь С. Правове регулювання економічної безпеки в Україні // Підприємництво, господарство і право. 2019. № 12. С. 186–191.
84. Шикова О. Моделювання як інструмент забезпечення економічної безпеки держави: дис. ... канд. економ. наук: 21.04.01 / Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2011. 266 с.
85. Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України⁶ Постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. № 10. Ст. 85. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3/97-vr/ed19970116/print> (дата звернення: 23.03.2020).
86. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // Урядовий кур'єр. 2015. № 6.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/print> (дата звернення: 23.03.2020).

87. Про стратегія національної безпеки: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 № 287/2015 // Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> (дата звернення: 23.03.2020).

88. Шатило О. Механізми забезпечення національних інтересів в інвестиційній сфері геоекономічних процесів: дис. ... канд.. наук з держ. управл.: 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентіві України. Київ, 2011. 206 с.

89. Боднар А., Турченко О. Загрози і моделі системи глобальної інформаційної безпеки // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2020. Т. 1. № 12. С. 22–27.

90. Захарченко В. Теоретико-методичні підходи до аналізу процесів тінізації української економіки // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. 53. С. 97–107.

91. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 23.03.2020).

92. Ангеленюк А.-М. Проблеми застосування кримінального-процесуального затримання стосовно народних депутатів і суддів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. Вип. 1. С. 216–226.

93. Баганець О. Концепція вдосконалення діяльності правоохоронних органів України. URL: <http://baganets.com/blogs-baganets/koncepc-ja-vdoskonalennja-d-jalnost-prav.html> (дата звернення 23.03.2020).

94. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2019. № 17. Ст. 71. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 31.01.2020).

95. Височанський М. Вдосконалення досудового розслідування як фактору впливу на забезпечення економічної безпеки України // Аспекти публічного управління. 2020. Т. 8. № 2. С. 27–33.

96. Барташевська Ю. Економічна безпека підприємства: фактори впливу та шляхи забезпечення // Економіка і суспільство. 2016. Випуск 7. С. 189–194.

97. Височанський М. Вплив корупції на забезпечення економічної безпеки України // Nauka i studia. 2020. № 5 (207). С. 29–35.

98. Варналій З. Корупція як інституціональна загроза національній безпеці України // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 8 грудня 2017 року). Київ, 2017. С. 59–63.

99. Трансперенсі Інтернешнл Україна / Індекс сприйняття корупції 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-korupsiyi-2018> (дата звернення 29.01.2020).

100. Індекс сприйняття корупції 2018 // Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-korupsiyi-2019> (дата звернення: 29.01.2020).

101. Бухтатий О., Радченко О. Правові аспекти протидії корупції у сфері масмедіа: свобода слова vse. відповідальність. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/12144/1> (дата звернення: 23.03.2020).

102. Про запобігання корупції: Закон України від 04.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 23.03.2020).

103. Малютін О. Формування інвестиційної складової національної економічної безпеки України: дис. ... д-ра економ. наук: 08.00.03 / Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава, 2014. С. 487.

104. Дорош Ю., Васильчак С. Корупційні загрози економічній безпеці України // Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 7–8 (218–219). С. 16–20.

105. Трофименко А. Операція об'єднаних сил в Україні: політико-правові засади проведення // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія, політологія. 2018. Вип. 21. С. 253–259.

106. Антоненко В., Єланська Н., Петренко М. Актуальні питання національної безпеки незалежної України в період військової агресії з боку РФ // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2 (19). С. 277–282.

107. Бойко І. Римський статут міжнародного кримінального суду: проблемні питання імплементація норм у вітчизняне кримінальне законодавство // Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу (м. Київ, 04 листопада 2019 року). Київ, 2019. С. 171–175.

108. Журавльов Ю. Трансформація міжнародної торгівлі послугами в умовах глобалізації світогосподарських зв'язків: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.02 / Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. Донецьк, 2013. 174 с.

109. Ярош-Дмитренко Л. Формування міжнародних конкурентних переваг українських виробників на світовому ринку машинобудування: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.02 / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Київ, 2012. 233 с.

110. Литвин О. Україна в системі міжнародних економічних відносин в умовах інституціоналізації та глобальної конвергенції // Вісник Київського

національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. 2019. № 1 (49). С. 36–40.

111. Якубович З. Недоліки методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств та шляхи їх усунення // Вісник національного університету «Львівська політехніка». 2011. № 704. С. 71–76.

112. Андрієнко В., Мігус І., Коваль Я. Міжнародний досвід формування державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки як складової національної безпеки // Науковий вісник «Демократичне врядування». 2017. Вип. 20. 8 с. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/fail/Andrijenko,Migus,Koval.pdf (дата звернення: 29.01.2020).

113. Чигрина Г. Засади забезпечення економічної безпеки держави міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні // Міжнародний досвід використання криміналістичних засобів та методів під час фінансових розслідувань: Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (м. Ірпінь, 18 жовтня 2019 рік). Ірпінь, Університет ДФС України, 2019. С. 49–54.

114. Сторожев Р. Польський досвід формування лідерства в публічно-управлінській діяльності // Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019. № 4 (68). С. 243–248.

115. Вавжинець Р., Пазініна С. Напрями співробітництва польських воєводств і великих міст з країнами світу та Україною // Журнал Європейської економіки. 2017. Том 16. № 4 (63), жовтень-грудень. С. 436–453.

116. Uchwała nr 57 Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie Wieloletniego Planu Finansowego Państwa na lata 2015–2018. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20150000389&type=2> (дата звернення: 23.03.2020).

117. Ісаєва Н., Дегтярьова О. Порівняльний аналіз державних систем із прогнозування в аспекті державного регулювання ринкової економіки на прикладі ЄС, Польщі та України // Бізнес інформ. 2016. № 4. С. 64–73.

118. National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine: collective monograph edited by A. Pawlik, K. Shaposhnykov. Kielce, «Izdevnieciba «Baltija Publishing»», 2016. Vol. 2. 456 p. URL: dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib (дата звернення: 23.03.2020).

119. Wróblewski Ł. The Influence Of Creative Industries on the Socioeconomic Development of Regions in Poland // International Journal of Entrepreneurial Knowledge. 2014. Issue 1. Vol. 2. P. 45–57.

120. Яцюк П. Стратегічне планування у сфері національної безпеки Республіки Польща: досвід для України // Науковий журнал «Політичне життя». 2020. № 1. С. 138–142. URL: <http://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7972/7972> (дата звернення: 29.01.2020).

121. Янюк С. Досвід зарубіжних країн у застосуванні механізмів державного регулювання територіальної оборони // Механізми державного управління. 2019. Вип. 4 (43). С. 97–106. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04\(43\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik_dums/2019/2019_04(43)/15.pdf) (дата звернення: 29.01.2020).

122. Мосора Л. Досвід організації державної служби в Польщі: орієнтири для України // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 3. 6 с. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/36.pdf (дата звернення: 29.01.2020).

123. Боркова А.Е., Кривенко А.В., Сидоров А.А. Мировая фабрика. Экономическое чудо Китая и его участие в мировой экономике // Московский экономический журнал. 2019. №8. С. 152–162. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovaya-fabrika-ekonomicheskoe-chudo-kitaya-i-ego-uchastie-v-mirovoy-ekonomike> (дата звернення: 29.01.2020).

124. Чернелевська О. Побудова ефективної китайської економіки як приклад для наслідування Україною // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Економіка та підприємництво. 2014. № 2 (77). С. 48–52. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2014/2_2014/10.pdf (дата звернення: 29.01.2020).

125. Карелина Е.А. Особенности внешней экономической политики Китая // Научно-образовательный журнал для студентов и преподавателей «StudNet». 2020. №2. С. 357–362. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-vneshney-ekonomicheskoy-politiki-kitaya/viewer> (дата звернення: 29.01.2020).
126. Кошовий С. Економічний пояс Великого шовкового шляху: транспортний вимір // Китаєзнавчі дослідження. 2014. № 1–2. С. 51–60. URL: <http://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/Koshoviy.pdf> (дата звернення: 29.01.2020).
127. Гончаренко В., Пантелеймоненко А., Пожар А. Китай у глобальному індексі інновацій // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія: Економічні науки. 2019. Вип. III–IV (75–76). С. 77–85. URL: http://194.44.39.210/bitstream/123456789/8390/1/2020_Honcharenko_China_GII.pdf (дата звернення: 29.01.2020).
128. Воронкова В. Глобальне управління: навчально-методичний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. 160 с.
129. Мекшун П. Забезпечення економічної безпеки в контексті транснаціоналізації національної економіки: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.03 / Чернігівський державний інститут економіки і управління. Чернігів, 2013. 233 с.
130. Yong Jiang. Economic Security: Redressing Imbalance // China Security. 2010. Vol. 3. No 2. P. 66–85.
131. Lekar S.I. Foreign experience providing economic security, administrative and legal aspects // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2012. Vol. 4 (2). P. 103–111.
132. В Україні створено транспортний портал електронних послуг // Урядовий портал. 2019, 27 грудня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-stvoreno-transportnij-portal-elektronnih-poslug> (дата звернення: 23.03.2020).

133. Державна цільова економічна програма розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2018–2022 роки // Урядовий портал. 2018. 21 березня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhavna-cilova-ekonomichna-programa-rozvitku-avtomobilnih-dorig-zagalnogo-koristuvannya-derzhavnogo-znachennya-na-2018-2022-roki> (дата звернення: 23.03.2020).

134. Майстро С. Формування та напрямки державного регулювання розвитку інфраструктури аграрного ринку // Державне будівництво. 2007. № 2. 12 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_21 (дата звернення: 23.03.2020).

135. Грубінко А. Шлях до брексіту: суспільно-політичний вимір участі Великобританії у процесах європейської інтеграції // Український історичний журнал. 2019. № 6 С. 126–141.

136. Комар Н., Белюх Т., Пилипчук К. Brexit: виклики для Європейського союзу // Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини. 2019. Вип. 46. С. 298–313.

137. Ніколаєнко С. Брексіт: причини та можливі наслідки виходу Великобританії з ЄС // Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку: збірник наукових статей за матеріалами I Науково-практичної конференції з європейського права (м. Харків, 24 квітня 2018 р.). Харків, 2018. С. 307–312.

138. Неженець О. Організаційно-економічні засади розвитку підприємств бурякоцукрового під комплексу: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Харківський національний аграрний університет імені В. Докучаєва. Харків, 2013. 240 с.

139. Козак Ю., Лук'яненко Д., Макогон Ю. Міжнародна економіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, Видавництво «Артек», 2002. 436 с.

140. Козак Ю. Міжнародна економіка в питаннях та відповідях. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 228 с.

141. Волошко Н., Курінна І. Становлення та розвиток національної економіки в умовах міжнародної інтеграції України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 25. Ч. 1. С. 63–67.

142. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України від 30.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02> (дата звернення: 23.03.2020).

143. Європейська Рада схвалила стратегію Європа–2020 // Євробюлетень. Інформаційне видання Представництва Європейського Союзу в Україні. 2010. № 4, квітень, 28 с. URL: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobullet_04_2010_uk.pdf (дата звернення: 23.03.2020).

144. Єврокомісія представила нову промислову стратегію ЄС // Укрінформ. 2020, 11 березня. С. 28. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2893541-evrokomisia-predstavila-novu-promislovu-strategiu-es.html> (дата звернення: 23.03.2020).

145. Рилач Н. Інноваційний вимір конкурентоспроможності економіки України як складова національної безпеки // Міжнародні відносини. Серія: Економічні відносини. 2019. № 18. 21 с. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/viewFile/3737/3408 (дата звернення: 23.03.2020).

146. Гусаров С. Правозастосування в сфері законодавчої та нормотворчої діяльності // Право.ua. 2015. № 3. С. 35–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_3_8 (дата звернення: 23.03.2020).

147. Тихомиров О., Мікуліна М., Іванов Ю. Теорія держави і права: навчальний посібник для підготовки фахівців з інформаційної безпеки / за заг. ред. Л. Стрельбицької. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 332 с.

148. Старостюк А. Застосування норм права: навчальний посібник. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2007. 136 с.

149. Калюжний Р., Шапенко Л. Правозастосовна діяльність як соціокультурне явище // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Юридичні науки. 2017. № 1 (1). С. 7–11.

150. Височанський М. Роль правового регулювання у зміцненні економічної безпеки України // Публічне адміністрування та національна безпека. 2019. № 6 (8). С. 33–36. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration/2019/6/5723> (дата звернення: 23.03.2020).

151. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 11. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 23.03.2020).

152. Пікуля Т. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 20 с.

153. Шоптенко С. Система правоохоронних органів України // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 3. С. 150–155.

154. Соколенко О. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності // Форум права. 2012. № 4. С. 847–852.

155. Мельничук С. Правоохоронно-правозастосовна діяльність здійснення функцій держави: проблеми сучасного розуміння // Інформація і право. 2015. № 2 (14). С. 152–159.

156. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. № 7. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/print> (дата звернення: 29.01.2020).

157. про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. № 6. Ст. 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення: 29.01.2020).

158. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print> (дата звернення: 29.01.2020).

159. Про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України: Положення Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz> (дата звернення: 29.01.2020).

160. Про утворення територіального органу Національної поліції: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2019 № 867 // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorenniya-teritorialnogo-organa867> (дата звернення: 29.01.2020).

161. Рєзнік О. Створення нового правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки: реалії для України // Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2017 р.): у 2-х т. / відп. ред. Г. Ульянова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. Т. 2. С. 104–106. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11445/Reznik%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%202_2017-41.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 29.01.2020).

162. Про Бюро економічної безпеки України: Проект Закону України від 02.07.2020 № 3087-д // Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69331 (дата звернення: 29.01.2020).

163. Сідоров В., Здоровко С. Глобалізація економіки та транснаціональна організована злочинність // Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2017. Вип. 6. С. 58–70.

164. Pomaza-Ponomarenko A., Husarov K. The evolution of economic processes as a factor of state security of Ukraine // East journal of security studies.

2019. № 4 (1). Р. 36–45. URL: <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/7> (дата звернення: 29.01.2020).

165. Єлізаров О., Радченко О. Соціальна й економічна безпека України: стратегічні пріоритети та доктринальні положення // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 2 (11). С. 147–154.

166. Масленніков Є., Якубовський С., Белякова В. Принципи державного регулювання національної економіки в умовах глобалізації // Вісник Одеського національного університету імені І. Мечнікова. 2017. Т. 22. Вип. 2 (55). С. 65–69.

167. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575 // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 29.01.2020).

168. Височанський М. Взаємодія правоохоронних та інших органів як фактор ефективності впливу на економічну безпеку // Науковий вісник: державне управління. 2020. № 2 (4). С. 73–80.

169. Пясковський В. Особливості непроцесуальної форми взаємодії слідчих з підрозділами кримінальної поліції та ювенальної превенції під час розслідування насильницьких злочинів, учинених щодо неповнолітніх // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 352–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2015_4_22 (дата звернення: 29.01.2020).

170. Інструкція «Про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів» від 09.01.1997 // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97#Text> (дата звернення: 29.01.2020).

171. Угода з Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво (Європолом) від 12.07.2017 // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#n156 (дата звернення: 29.01.2020).

172. Інтерпол. Наші партнерські стосунки з регіональними органами правоохоронних органів. URL: <https://www.interpol.int/en/Our-partners/> (дата звернення: 29.01.2020).

173. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 // Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 29.01.2020).

174. Кіслов Д. Імідж країни у просторі соціокультурних комунікацій // Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2014. № 2 (46). С. 15–19. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2014/3.pdf (дата звернення: 29.01.2020).

175. Вавренюк С. Якість навчання як один державний фактор безпеки // Східний журнал досліджень безпеки. 2019. Вип. 5 (2). С. 37–47. URL: <https://ejss.nuczu.edu.ua/index.php/ejss/article/view/21> (дата звернення: 29.01.2020).

176. Куц В. Зміст злочинності та його вплив на механізм протидії її виявам // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали Міжвузівського науково-практичного круглого столу (м. Київ, 22 березня 2019 р.) / редкол.: В. Черней, С. Гусарев, С. Чернявський та ін.. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019. С. 93–95.

177. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. Київ: Аконіт, 2001. Т. 2. 911 с.

178. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. Київ: Аконіт, 2001. Т. 3. 927 с.

179. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 4. С. 103–112.

180. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124> (дата звернення: 23.03.2020).

181. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: Наказ Офісу Генерального Прокурора від 30.06.2020 № 298 // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення: 23.03.2020).

182. Офіс генерального прокурора // Офіційний сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/news?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=270344 (дата звернення: 23.03.2020).

183. Державна фіскальна служба України // Офіційний портал. URL: <http://if.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-326084.html> (дата звернення: 23.03.2020).

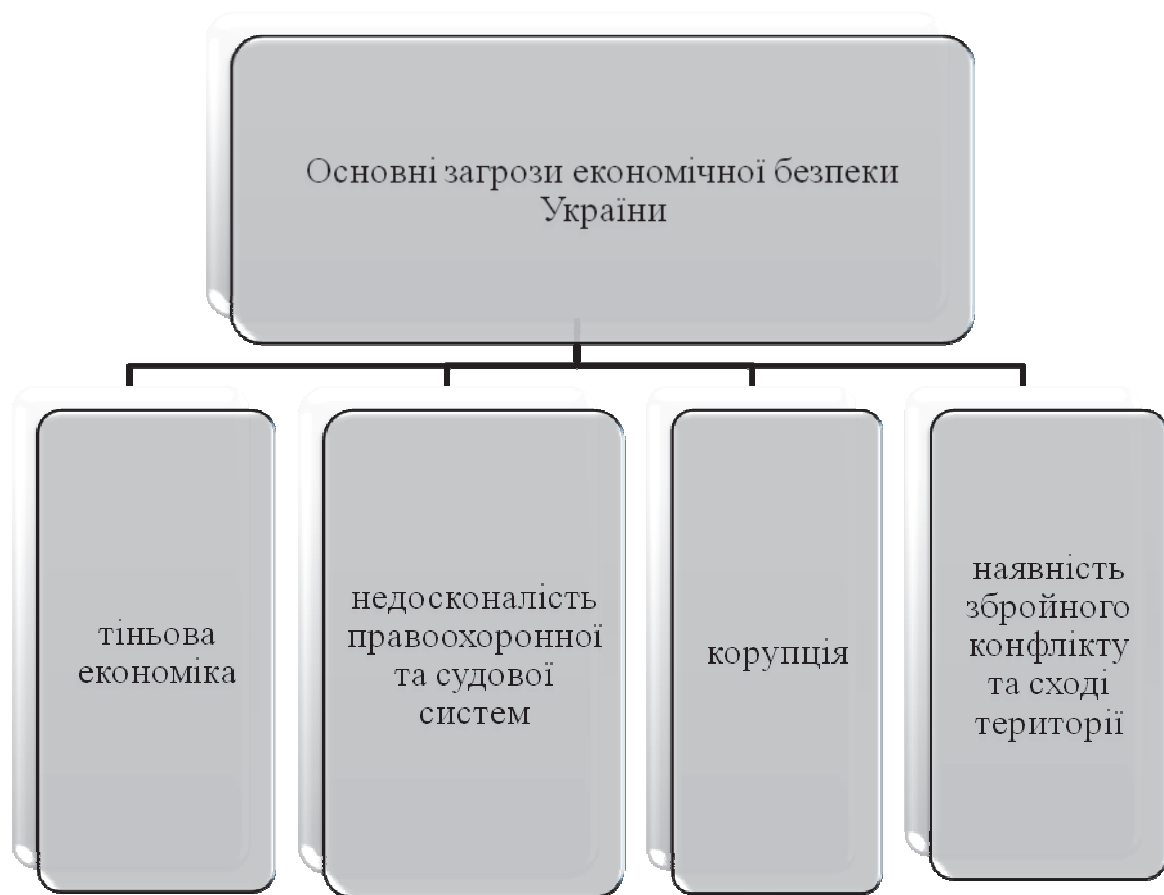
184. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 13–14, 15–16, 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 23.03.2020).

185. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 // Урядовий кур'єр. 2019. № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019/print> (дата звернення: 23.03.2020).

186. Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2030 року: Проект Закону від 07.08.2013 № 9015 // Ліга Закон. Головний правовий портал країни. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html (дата звернення: 23.03.2020).

Історичні періоди державного регулювання	
<i>Додержавний</i>	характеризується появою більш виражених заходів щодо фактичного забезпечення економічного добробуту індивідів як невід’ємної частини суспільних відносин
<i>Київсько-руський</i>	знаменний виникненням перших письмових норм, які частково охоплювали окремі аспекти питань регулювання економічної безпеки
<i>Литовсько-польський</i>	характеризується проблематикою забезпечення економічної безпеки як такої, враховуючи підпорядкування іншим державам
<i>Козацько-гетьманський</i>	спостерігається нагромадження досвіду щодо державного регулювання та управління, зокрема економічної складової, ураховуючи національні інтереси
<i>Російсько-імперський, австро-угорський</i>	відзначається поступовою втратою державності, розглядом економічної безпеки винятково враховуючи інтереси та потреби країн-загарбників
<i>Радянський</i>	відомий плановою економікою та здійсненням Росією, як одноосібним лідером, державного регулювання в рамках Союзу Радянських Соціалістичних Республік
<i>Новітній</i>	значимий отриманням Україною незалежності, проведенням реформування багатьох галузей та формуванням стратегії забезпечення національної, зокрема економічної безпеки

Додаток 2

**Вектори розвитку державного регулювання у
сфері економічної безпеки зарубіжних країн**

Польща (національно-культурне спрямування)	• увагу приділено культурному розвитку громад, патріотизму; • на регіональному рівні, організовано заходи безпеки зі залученням місцевого населення;
Китай (підтримка розвитку виробництва та послуг)	• орієнтація на виробництво значної кількості товарів, їх експорт; • впливання інвестицій в інфраструктуру інших країн для покращення транспортних потоків;
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (прийняття незалежних рішень)	• охорона безпеки у сфері економіки зв'язку з виходом з ЄС; • побудова взаємовідносин з країнами ЄС у новому форматі.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

А) в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

12. Височанський М. Р. Роль правового регулювання у зміцненні економічної безпеки України. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. № 6 (8). С. 33–36.

13. Vysochanskiy M. R. Analysis of the definitions of public administration and regulation and their importance in the practice of application of Ukraine. *Public management*. 2020. March. № 2 (22). Р. 39–47.

14. Височанський М. Р. Окремі аспекти процесу децентралізації влади в Україні в рамках державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5–6. С. 153–157.

15. Височанський М. Р. Вдосконалення досудового розслідування як фактору впливу на забезпечення економічної безпеки України. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 2. С. 27–33.

16. Височанський М. Р. Взаємодія правоохоронних та інших органів як фактор ефективності впливу на економічну безпеку. *Науковий вісник: державне управління*. 2020. № 2 (4). С. 73–80.

17. Височанський М. Р. Вплив корупції на забезпечення економічної безпеки України. *Nauka i studia*. 2020. № 5 (207). С. 29–35.

Б) які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

18. Височанський М. Р. Необхідність вдосконалення правового регулювання процесу доказування щодо окремої категорії осіб. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Львів, 30 листопада 2018 р.)*. Львів: ЛьВДУВС, 2018. С. 26–27.

19. Височанський М. Р. Корупція як загроза економічній безпеці.

Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та превенції корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Львів, 24 травня 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 31–34.

20. Височанський М. Р. Деякі аспекти збройного конфлікту на території України та його вплив на економічну безпеку держави. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 13 березня 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 144–145.

21. Височанський М. Р. Розвиток застосування електронних технологій під час державного регулювання у сфері економічної безпеки України. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Братислава, Словаччина, 7 вересня 2020 р.). Братислава, 2020. С. 13–17.

22. Височанський М. Р. Окремі питання механізму державного регулювання та його значення для вдосконалення досудового розслідування кримінальних правопорушень. *Процесуальне, криміналістичне та експертне забезпечення фінансових розслідувань*: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції (м. Ірпінь, 27 жовтня 2020 р.) Ірпінь, 2020. С. 56–60.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший заступник директора
Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

В.О. Криволапчук

2020 року

А К Т

**впровадження у науково-дослідну діяльність
Державного науково-дослідного інституту МВС України
результатів дисертаційного дослідження заступника начальника
управління – начальника 2-ого відділу боротьби з організованими групами
з ознаками корупції Департаменту стратегічних розслідувань Національної
поліції України Височанського Михайла Рудольфовича на тему:
«Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки
України»**

Комісія у складі: завідувача науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Кулика О.Г., т.в.о. начальника 2-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства, кандидата юридичних наук, заслуженого юриста України Ірхи Ю.Б., головного спеціаліста 2-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства доктора юридичних наук, доцента Циганова О.Г. склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження заступника начальника управління – начальника 2-ого відділу боротьби з організованими групами з ознаками корупції Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України Височанського Михайла Рудольфовича на тему: «Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України»

використовуються у науково-дослідній діяльності інституту під час проведення науково-дослідної роботи «Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» (державний реєстраційний номер 0118U003001), «Організаційно-правові засади протидії корупційним проявам у системі МВС України» (державний реєстраційний номер 0117U002096) та «Місце та роль МВС у захисті внутрішньої безпеки України» (державний реєстраційний номер 0120U100077).

Комісія вважає, що сформульовані за результатами дослідження Височанського Михайла Рудольфовича пропозиції, висновки, рекомендації, що стосуються механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки України, мають важливе теоретичне значення, можуть використовуватися в ході здійснення науково-дослідної роботи під час проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Члени комісії:

**Завідувач науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та
проблем запобігання злочинності
ДНДІ МВС України
д.ю.н., с.н.с.**

 Олександр КУЛИК

**Т.в.о. начальника 2-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства ДНДІ МВС України
к.ю.н., заслужений юрист України**

 Юрій ІРХА

**Головний науковий співробітник
2-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства ДНДІ МВС України
д.ю.н., доцент**

 Олег ЦИГАНОВ

**НАЦІОНАЛЬНА
ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ
РОЗСЛІДУВАНЬ**

вул. Богомольця, 10, м. Київ, 01601

тел. 256-1172, dsr@police.gov.ua

Ідентифікаційний код 43305056

05.01.2021 № 454/55/01-2021

До спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
у практичну діяльність**

Результати дисертаційного дослідження *Височанського Михайла Рудольфовича* заступника начальника управління-начальника 2-го відділу Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України за темою «Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління були використані Департаментом стратегічних розслідувань Національної поліції України в ході реалізації управлінсько-організаційної складової під час здійснення боротьби з організованою злочинністю у сфері економіки України.

Авторські напрацювання щодо теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки були використані в процесі надання методичних рекомендацій щодо виявлення загроз економічної безпеки країни, зокрема розкриття кримінальних правопорушень, що впливають на забезпечення та стан економічної безпеки України.

**Перший заступник начальника Департаменту
стратегічних розслідувань
Національної поліції України**

29.12.2020

Максименко М. П.

003100
Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

2, Frometiv's'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

"04" березня 2020 № 720/2

ДОВІДКА про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (далі – МАУП) підтверджує, що наукові та практичні результати дисертаційного дослідження Височанського Михайла Рудольфовича на тему: «Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України» впроваджені у навчальному процесі Науково-дослідного інституту міжнародних відносин та соціальних наук МАУП.

Дослідження М. Р. Височанського виконано відповідно до наукової теми МАУП «Теоретико-методологічні основи становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні й психологічні проблеми» (ДР № 0113U007698), доробок автора який полягає в розробці напрямів удосконалення державного регулювання у сфері економічної безпеки, а саме у тому, що робота є першою у вітчизняній науці державного управління спробою комплексного вирішення завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання у сфері економічної безпеки.

Матеріали дисертації використовуються також при формуванні та викладанні дисциплін «Теорія та історія державного управління»; Вступ до спеціальності «Публічне управління та адміністрування»; «Планування діяльності в органах виконавчої влади»; «Публічне управління»; «Політика регіонального розвитку», «Правове забезпечення публічного управління»; «Кадрова політика і державна служба».

Обґрунтовані М. Р. Височанським теоретико-методологічні підходи до удосконалення механізмів державного регулювання сфери економічної безпеки України сприяють підвищенню теоретичного та практичного рівня фахової підготовки студентів та магістрантів, а також удосконаленню методики викладання співробітникам кафедри публічного адміністрування відповідних дисциплін.

Проректор
з наукової роботи

Є. О. Романенко

